

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2·50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

З М І С Т:

	стор.
<i>Редакція:</i>	
Дзвін на тривогу	241—243
† <i>АНДРЕЙ, Митрополит</i>	
Пастирський Лист	243—259
<i>Роман Лиско:</i>	
Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях	259—268
<i>о. С. Хабурський:</i>	
До проблеми виховання нашої молоді	269—280
<i>о. Др. Г. Костельник:</i>	
Більше богослужень нараз	280—287
<i>о. Петро Хомин:</i>	
Унійний Конгрес у Велеграді	287—292
<i>о. Андрій Лошній:</i>	
Великий піст у річнім церковнім уставі	292—296
<i>о. С. Д.:</i>	
З душпастирської практики	297—298
З місійного руху	298
Всячина	299—304

Впреподобні Отці

Передплатники „Ниви“!

Коли будете розділювати свої платности, прохаємо взяти під увагу „Ниву“ і для неї приділити відповідну пайку гроша. На сю ціль долучуємо до цього числа поштові розрахункові чеки і ними прохаємо вплачувати свої платности. — „Подвійно дає цей, хто скоро дає!“

АДМІНІСТРАЦІЯ

Впреподобні Отці Декани, які одержали книжку о. Др. Г. Костельника про Настю Волошин в розпродажу, а ще не вплатили належитости за неї, прохається їх зробити це якнайскорше.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 250 доларя річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

Дзвін на тривогу

Архипастир Української Католицької Церкви, Високопреосвящений Митрополит Андрій — видав свій черговий архипастирський лист, який так своїм змістом, як і обставинами, які причинилися до його появи, далеко відбігає від звичайних пастирських послань.

Нове архипастирське послання — це могутнє, огненне слово Князя Церкви і Провідника Народу, що понеслось і живим відгомонам відбилось по всіх просторах українських земель у Польщі, всіх розбуджуючи, всіх накликаючи до чуйности перед грізною небезпекою.

Привід до написання листа і його головний зміст — це зміцнена комуністична акція, поведена в останніх часах її провідниками серед нашого народу, з метою відірвати його від творчої, позитивної праці, вирвати з його серця усі релігійні, моральні й національні цінности та кинути його в багно морального зіпсуття і суспільного хаосу й анархії.

Сміливий виступ Архипастиря зробив на ціле наше громадянство велике вражіння. Він розкрив перед очима всіх страшну, просто смертельну небезпеку, яка грозить цілому народові. Ціль послання — відгородити здоровий організм народу від тих задушливих випарів і від тієї смертельної отруї, які кільканадцять уже літ несуться до нас з червоного большевицького царства, — а також представити всім, головнож тим, хто ще може мав бодай крихітку сентименту до большевицьких експериментів, правдиву суть большевизму і його системи, опертої на брехні, обмані, насильстві, терорі, гнобленню убогих, деморалізації молоді та нищенню родини і всіх моральних принципів.

ЛБ ЛН УРСР

Ж. М.

З цього погляду послання Митрополита представляє цінний історичний документ, цікавий для нас, а ще цікавіший для майбутніх поколінь, — тому й ми містимо цей знаменитий лист на сторінках нашого органу.

Комуністична акція серед українського народу Галичини і загалом усіх північно-західніх земель не нова. Ведеться вона всіми засобами большевицької демагогії від часу нашого політично-державницького заломання. Різниця тільки та, що коли перша її фаза оберталася майже виключно в теоретичній підготовці, маючи на меті „ідеологічне освідомлення“ опанованих собою гуртів, так друга фаза зачалася практично „роботою“, святотатськими й провокаційними виступами комуністів, актами кривавих насильств (Броди, Нагуєвичі, Верчани, Маківка, Маркіянова Гора й ін.), зогиджуванням та збезчещуванням релігійних та національних святощів. Дійшло до того, що комуністи, маючи явну чи тиху підтримку т. зв. „людового фронту“, використовують кождо нагоду, кождо більшу релігійну чи національну маніфестацію, щоби там пописуватися своїми герцями. Одночасно не перестають вони й далі вести свою замасковану, руїницьку роботу серед мас, для позискання яких вони не вагаються навіть удавати добрих і ревних християн, а люди, головню там, де вони національно малі свідомі, а релігійно менше вироблені, до того прибиті важкими суспільними й національними відносинами, ідуть, тут і там, без застави за ними, бо ж їх демагогія така приманчива.

На щастя, наш нарід у своїй масі вже такий у своїх релігійних і національних переконаннях певний і непохитний, що большевики мирними засобами не всилі його опанувати. Тому вони постановили через своїх платних або збаламучених висланників терором і насильством внести у ряди суцільної і ворожо до большевицької ідеології настроєної маси замішання, дезорієнтацію, зневіру і розклад. По трупах і крові йдуть вони на наше село й місто до своєї мети.

Та даремна їх праця! Поки в народі живе віра, поки його життя побудоване на зачалах Христової істини, поки Церква для нього найбільшою цінністю, поки дорогі для нього національні святощі і національні традиції — большевицька брехня не прийметься серед нього.

Щоби ж нарід і надалі зберегти перед большевицькою анархією і розкладом, мусимо ми, духовенство, під проводом наших Пастирів, повести працю серед повіреного стада ще ревніше й ще успішніше. Памятаймо, що від нас і від нашої праці в найбільшій мірі залежить, чи нарід остане вірний християнській моралі й національним традиціям, чи скотиться у пропасть большевицького пекла. Активізуймо наших парохіян на полі католицької й національної праці, тією працею заповнюймо весь їх вільний час, щоби вони

й змоги не мали входити в контакт з комуністичними висланниками, чуваймо над ними як батьки над дітьми своїми. Становище священика в парохії у нинішніх часах куди тяжче й куди важливіше, чим воно було колись, у передвоєнних часах.

А передусім не даймо нашим поступованням ніколи приводу до того, щоби парохіяни були слушно невдоволені, бо серед невдоволених найкраще шириться комуністична демагогія.

* * *

Із Святоюрської гори задзвонив дзвін на тривогу. Смертельна небезпека зависла над Народом. Ми може й не думали, що положення таке грізне.

Тому вставаймо, будім других, незрячим протираймо очі, продумуймо над засобами, як би то захистити тих, що віддані нам у провід, перед тією тучею, яка цілому Народови грозить моральною, а то й фізичною загрозою.

Хижі вовки кинулись уже на наше стадо. Мерщій спішім їм з допомогою, з геройською самопосвятою, бо добрий пастир готов у кожній хвилі і душу свою покласти за своє стадо.

Редакція

Пастирський Лист

Архипастира Української Католицької Церкви.

Всечеснішому духовенству і вірним Божий мир і Архієрейське благословення.

Небезпека теперішньої хвилі каже мені звернутися до Тебе, дорогий мій Народу, з оцими словами остороги:

Хто помагає комуністам у їх роботі, навіть чисто політичній, зраджує Церкву. Треба цю правду пригадувати всім вірним й цілій українській суспільності, тим усильніше в наших часах, коли комуністи, щоб збаламутити й здурити вірних християн, удають віруючих людей і святотатсько приступають до св. Тайн, діставши такі прикази з Москви.

Хто помагає комуністам у переведенні їх плянів спільного т. зв. народнього чи людowego фронту із соціялістами і радикалами, зраджує свій нарід. Цю правду треба тим усильніше повторяти вірним і цілій українській суспільності в хвилі, коли комуністи для наложення нашому народові свого ярма обдумали в Москві комедію „народнього фронту“, щоби в радикалах і соціялістах знайти несвідомих помічників у виконанні свого наміру, знищити український нарід і стерти його по можності з лица землі.

Хто помагає комуністам у якійнебудь їх акції, та особливим способом у організуванні т. зв. народного чи людського фронту, той зраджує справу убогих, терплячих і кривджених у цілому світі. Цю очевидну правду треба тим усильніше і тим частіше пригадувати цілій українській суспільності, коли більшевики, винищивши голодом Велику Україну, починають нищити убогих, скривджених і терплячих серед нашого безталанного народу на всіх українських землях в Польщі.

I.

Від початку християнства не було на світі ніякої секти ані релігії ані політичної партії, яка би в такій мірі була ворожою для Божого Об'явлення і для всякої релігії, та особливо для релігії Ісуса Христа і Його св. Церкви. Більшевики мають за найголовнішу засаду знищення Церкви. До тої цілі стремлять викликанням революції, серед якої удається їм церкви палити, священників і вірних християн убивати і нищити в людських душах віру в Бога і Його св. Об'явлення.

Комуністи є безбожниками та в їх програмі нема точки, в якій би вони були щирішими, як у цій одній: у боротьбі проти Бога. Більшевики щирими не є, навпаки, ціла їх система опирається на засадничій, всесторонній й безнастанній брехні. Тому нема майже можності здати собі справу з того, що колись станеться з більшевизмом. Він перетворюється в релігію, в якусь матеріялістичну й поганську релігію, що Леніна і йому подібних уважає неначе півбогами, а брехню, обман, насильство, терор, гноблення вбогих, деморалізування дітей, пониження жінки, знищення родини, знищення селянства і доведення всього народу до крайньої нужди вважає принципами свого панування, хоч усі ці принципи прикриває брехливими, просто противними назвами. Трудно розуміти, до чого змагають комуністи, бо до теперішній, дев'ятнадцятітній досвід виказав як на долоні, що коли більшевики говорили про свободу, розуміли неволю, коли говорили про добробут, цим словом називали — голод, коли говорили про ради, совети — тим словом називали систему, в якій нікому не вільно висказувати своєї думки, коли говорили про владу селян — розуміли систему, в якій селянин змушений до безплатної роботи, за яку не дістає навіть достаточного кусника сухого хліба. А коли говорили про владу пролетаріату, то пролетаріатом називали касту, що кров з народу витискає.

Хто лиш трохи слідить за працею більшевиків, — знає, що тисячами наочних доказів стверджено, що воно так дійсно є. В однім лише більшевики є щирі, коли висказують ненависть проти Бога, проти об'явленої релігії і коли

хваляться, що до кількох літ не буде ніодної церкви в цілій совєтській Росії й поневоленій радянській Україні. Очевидне і то люте переслідування християнства, в якому згинули тисячі і десятки, а може й сотки тисяч християн, а поміж ними багато єпископів і священників — у своїй конституції називають свободою совісті й толеранцією для релігійних переконань. Але, поза тою грубою брехнею, з цілої їх праці і зі всіх їх намірів висказане одно виразно й щиро: ненависть до Бога і до релігії.

В цілі знищення релігії замикається церкви. Часом уживаючи комедії „висказаного народом бажання“, але частіше без тої комедії. Церкви замінюється на кіна, а де нарід досить схильний, щоби задержати церкву і церковного служителя, там накладається на церкву такі неможливі податки, що це робить удержання церкви неможливим. Священникам закажується учить дітей катихизму, а молодь піддається під правдиво діавольську систему depravaції, деморалізації дитини від наймолодших літ. Ціла педагогія і ціле шкільництво комуністів зводиться до одного: псувати діти, вчити їх брехні, нечистоти, бунту проти родичів, доношення до поліції, що родичі дома говорять, і впоювання в молодечі душі думки, що Бога нема, що релігія є отруєю.

А що ціла ся політика мусить бути злучена з основою большевизму — брехнею, — комуністи хваляться, що під їх владою процвітає просвіта, школи, університети, література, тощо. Та, щоби доказати, які то вони є толерантні, уряд старається завсіди одну церкву чи секту протиставити другій так, що може завсіди показати якусь церкву не тільки толеровану, але й протеговану.

Такими є большевики в совітській Росії і в поневоленій радянській Україні. Такими самими показуються вони також у своїй акції за кордоном. Де тільки вдасться їм викликати якесь замішання і революцію, там негайно виступає ціла та московська програма, давно вже в Москві виконувана. Так було і є в Мексику — так було і є в Іспанії. Де покажуться комуністи-большевики, там зараз починають горіти церкви й кров невинна ллється обильними потоками. Їх сліди всюди значені кровю невинних жертв. Чи не є річчю очевидною, що таким ворогам Христа помагати — є зраджувати Його і зраджувати Його св. Церкву. Тому цю правду треба людям повторяти, бо багато є таких, які даються звести, вірять большевикам і думають, що без тяжкого гріха можна їм помагати. Десь навіть мала утворитися секта християнських комуністів, що хотіли засади комунізму злучити з принципами Євангелія. Очевидна річ, що цю секту зараз церковна Влада зі Св. Отцем Римським Папою, осудила як єресь. Ті християнські комуністи були, здається, тільки новою брехнею большевиків. Вони хотіли до себе християн

притягати, а боялися, що християни, пізнавши бодай у частинці їх науку і їхній спосіб поступовання, будуть від них утікати як від найгіршої зарази. Хотіли рятуватися і видумали ось таку дивну та дійсно діавольську штуку. З Москви пішов приказ до всіх комуністів цілого світу: верховна московська влада приказує комуністам, що походять з християн, себто є похрещені, удавати якнайпобожніших і якнайкращих християн. Мають ходити до св. Причастя, пхатися до Брацтв, до всіх товариств і установ, в яких християни працюють, і всюди вдавати побожних християн, щоб тим успішніше правдивих, віруючих християн дурити й баламутити. Священики спостерігають, що люди, які давно до Сповіді не ходили, починають приступати до Сповіді й до св. Причастя. Навіть такі, що про них усі знали або догадувалися, що належать до комуністичної ячейки, і ті зачинають до Сповіді приступати, хоч очевидно не можуть в Сповіді дістати розрешення без прилюдного відречення від большевизму й направи заподіяного вже зла. Коли Москва жадає, комуністи більше і ліпше слухають, ніж коли чогось від християн жадає св. Церква. Тому нараз, на приказ згори, тисячі комуністів навертаються й неначе стають добрими християнами, або радше християн починають удавати. Тим способом, кажуть їм їхні проводирі, — будете могли успішніше підбурювати нарід проти священика і проти Церкви, будете ось могли сказати: „Я і сам християнин і то добрий християнин, я і сповідаюся і причащаюся, але того не можу стерпіти, щоб ми дістали священика не того, якого ми хочемо“, або щоби священик не так робив, як ми хочемо, або щось подібного. Щоб дурити християн, варто й ужити ще більшої брехні — ось скажеться, наприклад, дуже побожно людям: „Я готов за вас терпіти, я готов дати розп'яти для добра народу, за нарід, за вас“. І така брехня може свої овочі принести. В таких часах і серед таких обставин треба дивитися не лише на те, хто сповідається і причащається, але треба дивитися на те, як хто живе і що говорить. І ось вам правило: якщо хтось признається до комунізму, якщо хвалить комунізм, комунізму боронить — християнином не є, а може лише християнина удавати. Комуніст і християнин — це як огонь і вода, що разом на одному місці не можуть бути.

II.

Хто помагає комуністам в якійнебудь їх роботі, зраджує тим самим свій нарід. Ось правда, що її треба часто пригадувати особливим способом у тих часах, коли комуністи видумали так зв. „народній“ чи „людовий фронт“, щоб успішніше дурити і в свої сіти втягати навіть людей, що щиро люблять батьківщину.

Рівночасно зі зміною тактики, наказаної комуністам щодо віри і св. Тайн, — видумала Москва ще другий спосіб маскувати свої властиві цілі і успішніше стреміти до поневолення народів. Нараз, на приказ Москви, змінюють комуністи у всіх краях Європи своє становище супроти інших опозиційних політичних партій. Досі відносилися вони до давних своїх товаришів, соціалістів-демократів і соціалістів-радикалів з такою безоглядною погордою, з такими кпинами про них говорили й писали, що соціалісти і радикали видавалися найбільшими противниками комуністів. У самій Росії від першої хвили почали большевики нищити соціалістів і радикалів, без огляду на те, якими назвами вони там називалися, майже на рівні з консервативними партіями, чи монархістичними, чи царськими, чи буржуазними. Так само до них відносилися і в інших краях Європи. Тепер обдумали в Москві дійсно премудрий плян опанувати всі опозиційні партії. Тим пляном є т. зв. народній чи людський фронт. Позірно стають комуністи помірковані, терпимі і по приятельськи починають відноситися до всіх людей, невдоволених з теперішніх порядків і через те належачих до різних відтінків опозиційних партій. Щоби оправдати потребу злуки всіх опозиціоністів, представляють і побільшують те, що називають небезпекою фашизму. Хоч Мусоліні і фашисти були першими, що заключили пакт з комуністами, проте фашизм представляють тепер комуністи як найбільшого ворога народнього добра, поступу, свободи, тощо. Навіть там, де ніякого фашизму нема, як наприклад у Франції, Іспанії, ЧСР, большевики починають голосити про небезпеку фашизму та про konieczність, щоб усі невдоволені злучилися разом перед тим маревом неволі, фашизмом, — що неначе чорна хмара грозить народам Європи.

Словом „фашизм“ називають комуністи народні партії, усіх націоналістів у всіх краях. Націоналістами їх не називають, передусім для того, бо не привикли річі називати так, як усі їх називають. Система брехні наказує їм річі називати не так, як їх люди називають. Якщо своїх противників назвали націоналістами, не здобули би для боротьби з націоналізмом нікого. Але коли націоналістів, чи всі народні партії, разом з християнством, з Церквою і церковною Владою назвуть фашизмом, то проти так названого спільного ворога зможуть може зорганізувати усіх невдоволених. Та про це їм іде, бо надіються, що таку організацію невдоволених не хто інший поведе, як лиш комуністи. А невдоволених у кожному краю є багато, особливо по війні. Тяжкі податки гнетуть людність, влада допускається не раз несправедливостей, не раз поступає невластиво і зле, економічна криза безмірним тягарем гнеде цілу Європу чи цілий світ,

незадоволених є всюди значна більшість. Тим невдоволеним представити, що причиною усякого лиха є фашизм, це думка, можна сказати, геніяльна, для зорганізування усіх невдоволених в могутню партію, котрої ужиє комунізм. Очевидно до тої партії мусять увійти соціялісти-демократи й соціялісти-радикали. Вони з комуністами мають теоретичну програму спільну. Всі вони є учениками Маркса. Всі заперечують приватну власність, а середники продукції хотіли би зробити власністю цілого суспільства чи держави. Різняються одначе в дуже засадничих точках. Соціялісти і радикали є марксистами, приміненними до демократичних понять, що царили в Європі перед війною. Тому обі ці партії змагають до перевороту, але легальними дорогами, через працю в парламентах, через нові закони, через повільну еволюцію суспільства з капіталістичного до соціялістичного. Від хвилі появи большевиків соціялісти чули небезпеку, тратили ґрунт під ногами. Досі вони були партією найлівішою і привикли до того, що від них лівіших не було. Вони були в найскрайнішій опозиції до уряду, до суспільного устрою, до всіх верств багатих і правлячих, а ця їх опозиційна програма й опозиційна тактика зєднувала їм маси і була їм потрібна до задержування тих мас у переконанню, що одинока надія на будуче — в соціялізмі. Від хвилі, коли появились большевики зі своєю програмою революції, терору, нетерпимости, браку всякої дискусії і переведення свого пляну перевороту найскрайнішими середниками, мусіли соціялісти-меншевики, як їх у Росії називили, чути ся дуже моторошно. Соціялістам почало робитися лячно. Вже через появу комунізму вони тратили неначе монополь оборони угнетених. Тратили монополь крайної лівости. Якже то знести, щоби якась ліва партія могла їм — соціялістам закинути, що вони опортуністи. До того тактика терору, агресивности, нетерпимости, не лицювала з їх демократизмом і робила їх чимраз більше несмілими. У положенню, де треба наради, віча, парламенту, дискусій, агітацій — прийшли большевики і зі своїм — по сему бить — без дискусії накинули всім свою волю. Але назверх заховують престиж селянських і робітничих рад. Революція будь-що-будь була теж потрохи ідеалом соціялістів, само слово — таке миле, таке гарне, тільки треба цій революції надати демократичний характер. Бож хто не демократ, той ретроград, аристократ, клерикал — одним словом поза демократією нема правдиво людської програми. Соціялісти здавали собі добре справу, що з комуністами в одній партії далеко не підуть. Але коли ці комуністи піднесли прапор злуки всіх невдоволених, якжеж не брати участі в цім „народнім“ чи „людовім фронті“? Якжеж могли соціялісти бути вдоволеними? Тим самим стали би вже буржуями. Навіть тоді, коли у Франції дістали

своє правительство і можливість переведення всіх реформ, яких лише забажають, вони ще невдоволені. І треба признати, вони мають і причину бути невдоволеними, бо їх випередили комуністи.

Наших соціалістів і радикалів перед опануванням комуністами борснить лише одно, що лишилося в них з національних почувань. Їм лячно лучитися з людьми, яких руки закровавлені ще теплою кров'ю мільйонів наших земляків на Великій Україні. Навіть тоді, коли вони є соціалістами-демократами чи радикалами, щось не дозволяє їм цілком забути на те, що їх батьки були Українцями. Передбачуючи ці скрупули, кровава Москва надала своїй програмі назву „народнього“ чи „людового фронту“, хоча поправді він повинен називатися „протинародній фронт“, бо його метою є накинати народам ярмо червоної себто кровавої Москви. Нема найменшого сумніву, що комуністам не йде про те, щоби народам дати добробут чи свободу, їм іде виключно про те, щоб цим народам накинати свою волю. Досвід у Франції й Еспанії такий, що в „народніх фронтах“ панує Москва, і де лише уконституується такий „народній“ чи „людовий фронт“, комуністи потраплять йому накинати свою волю. До „народнього фронту“ вони запрошують усіх невдоволених, і соціалістів і радикалів, усіх людівців і народівців, що з теперішнього стану є невдоволені, і всім обіцяють цєю організацією, цєю злукою добути кращу долю. До „народнього“ чи „людового фронту“ запрошують і нашу молодь по селах. І треба признати, що не легко нашим хлопцям зорієнтуватися в європейській політиці, щоб опертися покусі „народнього фронту“. Найблагородніші й найгарніші речі видять, а досвідчають на собі й на батьках много несправедливостей, прикрости, і мають сто причин бути невдоволеними. Не мож безпосередніше трапляти до їх душ, як коли до них говорити як до невдоволених. Це є величезним засобом успіху для комуністичної пропаганди. Бо пропаганда „народнього фронту“ є комуністичною пропагандою, навіть тоді, коли ця пропаганда є в руках людей, що звідки інде не мають нічого спільного з комуністами. „Народній“ чи „людовий фронт“ є організацією комуністичною й мусить виключно служити цілям комунізму, себто мусить іти до накинання народові ярма. Якщо большевики називали той фронт „народнім“ чи „людовим фронтом“, те саме вже вказує, що він є протинароднім, себто противним народові.

Могло би видаватися, що в організованих „народніх фронтах“ перевагу буде мати більшість, і нашим хлопцям видається, що коли їх буде більшість, вони нададуть „фронтаві“ напрям і характер. Так було би, колиб світ ще держався демократичної системи більшості, голосування, тощо. Комуністи все це викинули і потрапили створити державу,

в якій маленька меншість держить у лютій неволі величезну більшість. Вониж навчили Європу, що кількох, або кілько-нацять людей добре зорганізованих може за лоб взяти ти-сячі. Бо вони людей навчили, що брехнею, криком, терором, а як треба, то й голодом можна з людей зробити тихі ягнята, що не мають ані можності ані охоти противитися.

До „народнього фронту“ може приступити маса невдо-волених. Зорганізують їх ті, що до цього фронту увійдуть з готовою організацією, пляном і метою та з безоглядністю й агресивністю відразу поставлять справи, як того червона Москва бажає. Вониж ініціаторами, вониж досвідчені, вно-сять у роботу одноцілу організацію й одноцілий фронт. Су-проти незорганізованих опозиціоністів, що схотять увійти до фронту, вони від першої хвилі займуть становище тих, що розказують, що ведуть, що їх воля мусить бути виконана. Що їх воля є волею кровавої Москви, того вони не ска-жуть, але хто лише буде вміти думати, той відразу спосте-режеться, що в різних краях, а в нас у різних селах, в різних повітах, один і всюди той самий напрям, одна й та сама всюди тактика буде зраджувати спільний провід. У Франції люди, що на справу дивляться, мають сотні й ти-сячні докази на те, що провід французького „народнього фронту“ іде з Москви. В нас, в одному й другому селі трудно буде спостерегти, чи той напрям з Москви. Треба на річ дивитися загально й одним поглядом все обняти, щоб зрозуміти, що у Верчанах, чи в Нагуєвичах, чи у Львові — усюди одна мета й одна тактика вказує на одного вожда. А коли ці події наші повівнаємо з тим, що діється у Фран-ції, Іспанії, Мексику, совітській Росії й Україні, знайдемо у всіх тих подіях одну руку, що зраджує один провід. Ма-ємо вже й у Галичині багато доказів на те, що тим провід-ником є червона Москва, що „народній“ чи „людовий фронт“ чи у нас, чи на Волині, чи на Білій Русі — має ту саму мету, яку мали большевики на Великій Україні, коли голо-дом віддали мільйони Українців на смерть. При такому по-ложенні наступила хвиля, у якій треба безнастанно прига-дувати, що „народній“ чи „людовий фронт“ є протинародній, що хто помагає і співпрацює з комуністами в зорганізуванні „народнього фронту“, зраджує свою Батьківщину, віддаючи її в руки найзавзятіших й найнебезпечніших її ворогів.

До вас тепер моє слово, дорогі хлопці по наших селах і містечках. Уважайте на того, хто вас хоче втягнути в якусь організацію. Добре придивляйтесь тому „фронтові“, до якого вас запрошують. Маєте благородні бажання, хоче добра для себе, для своєї рідні, для свого села, для своєї Батьківщини, але ваше молоде око не бачить зради, яку піддають вам вороги. Вони вас нераз дурять, приходять до вас зі солод-кими словами, роблять вам гарні обітниці, а якщо за ними

підете — впадете в неволю, з якої вже може не вирятуетися. А на кожний спосіб станете чужими для свого народу, і гірше ніж чужими, бо можете стати його зрадниками. Навіть може не спостережетеся, коли в організації, яка вам видавалася доброю, перейдете у службу тиранів, що захотять ужити вас до служби кровавої Москви.

Ви нераз, у добрій вірі, читаете письма, видавані соціялістами й комуністами. Ті письма захвалюють вам ті ідеї і ту тактику, що веде в неволю комунізму. Будьте осторожними, а передусім будьте християнами. Старайтеся захувати християнські обов'язки любови ближнього, любови Батьківщини, любови св. Церкви й любови Бога. Відступаючи від Бога, від Його св. Благодати, від Його св. Закону — ви стаєтеся вже до половини добичю безбожників, бо стаєте до них подібними і сходите на бездоріжжя, на яких може й не бути рятунку. А коли ви ще не втратили віри, то пам'ятайте, що та віра сама вимагає послуху для Церкви, що не можна вірити в Бога, а не слухати Церкви. Церква є та установа Ісуса Христа, котра в імені Бога веде людей, учить їх, перестерігає й напоминає. А коли вірите і хочете слухати Церкви, йдете до Сповіді — дивіться самі — большевики дають вам до того примір. Тоді порадьтеся духовного отця, котрого собі виберете, і зробіть так, як він вам порадить. Бо його порада не буде радою його, а буде радою св. Церкви. Коли він від вас буде жадати виступлення з якогось товариства чи нечитання якоїсь книжки чи часопису, то зрозумійте, що він того жадає від вас для вашого добра. Він того жадає від вас для того, бо Церква те йому приказує, він не може того не жадати, він не може дати вам розрішення, коли не схочете повинуватися Церкві. Хочете самі розуміти, чому — дивіться, читайте, розмовляйте, а зрозумієте, що воно дійсно так є, як я вам тут сказав. Тому можете бути й певні, що дійсно наражуєте себе і наш український нарід на велику шкоду, коли разом з комуністами, чи радше для них, будете руки прикладати до того т. зв. „народнього“ чи „людового фронту“.

III.

Хто помагає большевикам в утворенні „народніх“ чи „людових фронтів“, той зраджує не тільки Церкву і Батьківщину, але зраджує справу убогих, терплячих і кривджених. Комуністи люблять хвалитися, що вони єдиноними оборонцями слабих і терплячих. Так як усе, що вони про себе говорять, є брехнею, так само й те. Комунізм не тільки не є обороною слабих і кривджених, але є найбільшим їх нещастям, пхає їх у безодню терпіння.

Якщо б селянина з Великої України, а навіть і з Росії

запитати, чим є комуна чи большевизм, здається відповів би, що большевики є п'явками, що ссуть до останньої каплі кров бідного нашого народу. Поправді сказати, ті, що від кільканацяти літ дивляться на большевизм і стараються зрозуміти його та самі себе питають, чим є большевизм — здається — не можуть дати кращого опису, кращого означення, чим є большевики.

Комунізм хвалиться передусім тим, що поборює, а в себе навіть цілком усунув капіталізм з усіми його несправедливостями. На це треба рішучо сказати, і ніхто цього не може заперечити, що большевики є за капіталізмом і навіть за найгіршим капіталізмом, бо змонопольованим в одних руках. Вони допровадили капіталізм до найдалше ідучих консеквенцій і побільшили майже в безконечність усі несправедливості тої економічної чи грошової системи, яку називаємо — капіталізмом. Ніхто не сумнівається, і всі признають, що капіталізм має відемні сторони і що він є причиною многих несправедливостей і кривд убогих і терплячих.

Бо щож є капітал? Говорячи коротко, з поминенням подробиць, можна сказати, що капітал є більшою сумою грошей. Себто не тим грошем дрібним, що служить для малого торгу, для купна чи продажі, але тим великим грошем, що може бути предметом заміни, купна чи продажі за великі й цінні предмети.

Система, що обертається довкола тих великих сум грошей, є така, що чим більший капітал, тим він могутніший супроти меншого капіталу, а тою могутністю чи силою може легко причинятися до того, що він менший капітал або зїдає або й нищить. Тим то й капіталізм є системою, що робить несправедливості й кривди супроти усіх менших і слабших капіталів. До правдивих і тяжких кривд, що спадають на весь нарід, доходить капітал тоді, коли якусь галузь продукції так опановує, що всім накидає свою волю. Так, приміром, капітали, що, шукаючи сили, мають напрям лучитися в чимраз більший капітал — доходять до того, що через сполуки капіталістів зі собою беруть якусь галузь продукції в монополь. І так в Америці ставали ті союзи, названі трестами, цілковитими панам майже в кожній галузі продукції. В трестах найбільший капітал бере верх над іншими. Звідти то кажуть в Америці про королів заліза, нафти, бавовни, тощо. Ким же є ті королі? Вони є капіталістами, що здобули майже цілковитий монополь на залізо, нафту, бавовну, тощо. Тоді від них залежить ціла та продукція. Вони устанавляють ціну на залізо чи бавовну, а в цілому світі залізо чи бавовна мусить примінитися до них, значить, що хто хоче купити той продукт, мусить їм податок платити. Та немислима конкуренція з ними, бо вони можуть до руїни допровадити хочби найбільшого свого конкурента того предмету.

Так напр. хай би були якісь залізні руди, чи плянтації бавовни, які хотіли би робити конкуренцію королеві заліза чи бавовни. Йому вистарчить пожертвувати на боротьбу з тою конкурнцією таку суму, якої треба на знищення її. Якжеж це зробить? Стане продавати залізо й бавовну так дешево, що конкурент не може так конкурувати і мусить зі стратою продавати. Конкуренція до тих низьких цін не може примінитися, бо дорожче продукує. Тому в короткому часі стратить стільки, що вже мусить відступити від продукції, або продати її королеві, чи йому піддатися. Тоді король вже паном, і тоді ціну так піднесе, що вдсятеро відібе те, що стратив на боротьбі з малими продуцентами. І ось нагода кривдити людей не тільки поодиноких, але у всіх краях й у всіх народів світа. Від слова, яке скаже король заліза в Америці, зависить ціна того серпа, тої коси, того ножика — й ту ціну мусить кожний заплатити.

Щож роблять большевики?

Вони беруть монополь продукції в свої руки в цілій Росії, Україні й усіх тих інших республіках, що ніби на папері свободні, а в дійсності стогнуть в тяжкій ярмі кровавої Москви. І тим способом змушують усіх мешканців краю платити їм безіменний і укритий податок від усього, чого уживають. В інших краях податок є явний — хоч би й дуже великий. В Росії та часть податку є така сама, як та висока ціна, що її платимо за залізо, за бавовну, чи що там королеві заліза чи бавовни в Америці. Значить большевики уживають капіталізму в найгіршій формі, яка може бути, бо капіталізму, змонополізованого в одних руках. Коли говорять, що борються з капіталізмом, стільки лише в тому правди, що боряться з усіми, хоч би як малими і дрібними капіталами і своїм великим капіталом з'дають усі малі. З комори кожного селянина виберуть до останнього сотика той дрібний капітал, що його має той селянин. Він міг заробити хоч би 100 карбованців, — і ті 100 карбованців перейдуть в кишеню большевиків, а бідний селянин майже не спостереже, коли і як. Большевики борються з капіталізмом у хосен свого капіталізму, значить у хосен своєї кишені.

Вони тим своїм монополем, яким ссуть кров цілого народу, загрожують і іншим народам, цілком тим самим способом, як ми бачили це в короля заліза чи бавовни, як нищив він і до руїни допровадив усіх конкурентів. Большевики продукують усі вироби дуже дешево, хоч би тому, що мають монополь, а до того й тому, що уживають робітників безплатних, вязнів, селян, які навіть на своїх ґрунтах мусять працювати в хосен уряду і не дістають навіть достаточного кусника хліба, щоби жити. Крім цього є в Росії сотки тисяч людей, які прямо змушені до праці без ніякої заплати, що зрештою легко удається урядові, бо там такі порядки,

що кожної хвили можна й без суду засудити на кримінал, кого уряд хоче. А засуджений на тюрму, або засланий на Соловки, мусить усю свою силу вичерпати на працю без заплати.

З того всього продукція в Росії є дешевша, ніж в інших краях. А щоби продукцію тих країв знищити, большевики за границею свого краю продають свої витвори ще нижче, ніж їх коштує, себто зі стратою. Добровільно беруть на себе ту страту, щоби знищити якусь фабрику чи якусь продукцію. Бо кожна фабрика чи варстат праці не може продавати нижче ціни коштів своєї продукції, себто ніхто не купує того, що фабрика продукує, а купує те, що большевики зі стратою продають. Ця страта їм подвійно оплатиться. Раз, коли знищать конкурента, відібють свою страту на ціні. Але ця страта не є викинутим грошем, бо фабрика, упадаючи, лишає безробітних, яким большевики своїм способом усе обіцяють, щоб їх намовити до страйку. Але не йде їм про страйк, ані про те щоб безробітний мав роботу, ані про те, щоб робітник мав більшу платню; а йде їм про те, щоб через страйки захитати продукцію даного краю і через неспокій та фермент поміж безробітними і страйкуючими допровадити до вибуху революції. Ось до чого йдуть. Їм треба, щоб, так як у Росії, усе догори дном перевернулося, бо тоді досвідчені і вправні комуністи все візьмуть за лоб і так, як у Росії, так і в Еспанії, Франції чи де там, зачнуть кров ссати з бідного народу. До тої ціли йдуть усі їх змагання. Вони кожному обіцяють все, чого лише він бажає. Менші податки, дарунок землі, увільнення від військової служби, одним словом те, про що знають, що кому миле. Готові двом обіцувати щось зовсім протилежного. Бо їм іде не про те, що обіцяють, а про те, щоб поміж тих двох засіяти незгоду, невдоволення, і мати потрібний матеріал до „народнього фронту“, а потім до революції.

Капіталом у ширшому значінні можна назвати й усі середники продукції, фабрики і землю. Большевики і в цім ідуть прямо до своєї ціли. Змонополізували всю землю. Земля стала власністю держави, себто большевиків. Щоби до того дійти, мусіли звести тажку й люту довголітню боротьбу зі селянством, бо кожний знає, що селянинови треба кусника власної землі на рільничу господарку. Як тільки обняли владу, зачали люту боротьбу зі селянством. У тих 18-ти роках очевидно перейшли сотки різних проб, щоби селянство поконати, себто звести його на пролетарів, по нашому, на дідів. Не можемо очевидно описувати тих усіх фаз боротьби. Уживали всіх способів. Реквізиції, такі як у часі війни, що селян допроваджували до розпуки, бо все їм забирали, не лишаючи нічого на виживлення себе і родини на зиму. Безмірні податки були такі, що багато се-

ляв покидало хати, обійстя, худобу й втікало, бо не могли витримати. Усюди бунтували дітей проти родичів, молодших проти старших, убогіших проти багатших, — стараючися всюди кинути своє пекольне зерно ненависти, роздору, сварні, безбожництва, неморальности, підозрінь, процесів, злочинів, убивств і всіх інших можливих отруй. Владу в селі очевидно всюди віддавали найгіршим елементам, яких виховували на донощиків, шпionів, одним словом, чекістів. Молодь у селі організували у так званім комсомолі і провадили їх до того, щоби з них зробити безбожників. Це ідеал большевицького уряду.

Вкінці почали запроваджувати т. зв. „колхози“, себто колективні господарства, після такого закону: всі ґрунта в селі становлять одну цілість, господарять на них, після приписаного з Москви порядку, большевицькі урядники, а селяни мають слухати й робити те, що їм прикажуть. Нехай бідні люди запротестують! Процес короткий: чекісти оточують село і підпалюють його, не дозволяючи нікому втекти з горіючих хат. А коли бояться, що такий протест дійде до відома якихсь чужинців, Німців, Французів, чи інших подорожуючих по Росії, то протестуючих селян вивозять на Соловки, на важкі безплатні роботи в державних лісах. До кількох літ вимирає половина з голоду або недуги. Або, як треба, селян, протестуючих проти якогонебудь зарядження влади, переселяють у Сибір. Лишають їх у якійсь безлюдній околиці, хоч мороз, і без харчів — робіть, що хочете.

Як до того додати, що церква в селі часто замкнена, спалена або замінена на склад чи кіно, що на 10—15 сіл є один священик, бо інші вбиті, або доведені до такої нужди, що мов жебраки ходять по світі, — маєте хоч частковий образ того, що називається большевицьким раєм. Ось мета „народнього“ чи „людового фронту“, всіх ячейок, усіх комуністичних газет, брошур і летючок. Вони хочать нас до того допровадити.

А хто роботі большевиків помагає, — чи то працею для „народнього фронту“, чи киданням летючок, чи читанням газети, чи пропагандою засад і оборони перед іншими — помагає їм ні до чого іншого, як тільки до того, щоб усюди могли завести той свій рай. Тому правильно треба вважати, що хто большевикам помагає, той — о скільки в його силі — віддає їм убогих, терплячих і кривджених на те, щоб большевики могли і з них кров ссати, так як ссали і ссуть з убогих і кривджених в Росії і на Україні.

Само собою розуміється, що не знати, які томи треба би писати про большевиків, щоб представити всю їх систему. Тому додам ще хіба таке. Вони війну видали родині. Змагають до того, щоб жінка чи дівчина була загальною власністю. Тому подружство замінили на контракт, який за-

ключається перед комісарем і який можна односторонньо зірвати кожної хвили. З того йде, що нещасні матері, покинені несовісними мужами, часто убивають дітей ще ненароджених або коротко по народженні. Убивство дітей стало таке загальне, що сам уряд настрашився того страшного явища і шукає способу на те, щоб його здержати.

Що при такій системі трудно о дівичу чистість поміж дівчатами й о молодечу невинність поміж хлопцями, само собою розуміється. Аж страх подумати, якою буде та молодь, якій ніхто про Бога ніколи не говорить, якої ніхто не вчить поконувати пристрасти, якій усе дозволяють від найраньших літ та яку з розмислом псують. Що буде тої молоді без Бога?

У наших, кажу, християнських суспільностях, лише християнські чесноти справедливости й любови ближнього можуть робити нешкідливими або менше шкідливими лихі інституції чи лихі системи, так як ось напр. капіталізм. Справедливість і любов ближнього спричиняє, що люди не так вихиснують, або й не вихиснують зовсім своєї економічної переваги, зі совісті, з почуття справедливости, або з чесноти любови. А в родинному житті й у вихованні молоді, на людські пристрасти християнство наводить гальму у совісті, виробленій вірою, в чеснотах чистоти, вірности присязі, обовязковости, тощо. Як буде виглядати суспільність, яка всі ці чесноти скреслить, то покаже щойно будучність. Але вже сьогодні деякі прояви цього зіпсуття машини суспільного життя свідчать про те, як глибоке це зіпсуття. На цілій території, де панують большевики, виробляється поволі стан цілком диких людей. Сотки, тисячі й десятки тисяч опущених дітей ростуть дико на дикунів. Всюди ці товпи беззахисних дітей переходять з місця на місце — жиють очевидно тим, що десь зрабують, вкрадуть або знайдуть. Множаться поміж ними всі недуги, а бідні ці малі, ніхто не знає, коли, де й як умирають; ніхто не знає, звідки котре походить, ніхто ними не журиться, ніхто їх не вчить, росте собі те мале, як та билина в полі, окружене лише зіпсуттям, злим приміром, злою нагодою. Гинуть їх очевидно тисячі, але число їх не зменшується, а може й побільшується, бо того числа ніхто не знає, тільки здогадами оцінюють, що може їх буде около 100.000. Очевидно їсть їх хробацтво, а воно само бідне, мале, є хробацтвом на тілі тої суспільности, якою править кровава Москва.

Ви зустрінете може не раз наших хлопців, вже трохи старших людей, які будуть вам твердити, що самі там були, виділи і знають, що там є добре. Придивіться зблизька життю тих людей, що так говорять. Легко може бути, що їм за те платять, щоби так говорили. Бо то зрештою знана

річ, що большевики втягають до своїх шкіл молодих, яких учать комунізму, в яких впоюють принципи Леніна, Маркса чи Сталіна. Такі школи є і в глибокій Росії і в українських містах. Такі школи є правдоподібно і на Закарпатській Україні, в Празі, тощо. Вихованого агента, готового агітатора посилають большевики на наші села до нашої молоді, і він, очевидно, хвалить систему большевиків. Коли такого стрінете, подивіться передовсім на руки, чи не закровавлені кровю убогих і терплячих, чи не закровавлені кровю Батьківщини, яку зраджують за гроші кровавої Москви. І шукайте таких людей, що може і з власного досвіду скажуть вам, що бачили самі, що досвідчили. Якщо йде про „народній“ чи „людовий фронт“, то перед ним перестерігають вас, молодих, навіть самі провідники соціалістів і радикалів. Вони большевиків уже знають, і тому вас перестерігають.

Чи можете мати причину не вірити мені? Який я міг би мати інтерес вас перестерігати, колиб большевики дійсно провадили до добра наш нарід? Те, що вам говорю, цілий світ знає, бож це факт, стверджений сотнями Німців, Французів, Американців — те, приміром, що на Україні з голоду вигинуло більше, чим три мільйони людей, або те, що большевики війну видали селянам, або те, що на Соловках гинуть тисячі й тисячі наших земляків з України. Цих фактів ніхто не заперечує, вони оголошені в цілій європейській та американській пресі. Це заперечують лише ті, що за це гроші беруть, щоб так говорити, ті, що продаються, ті, що зраджують Батьківщину й продають її, ті, що за гроші зраджують Церкву, що продають Христа, як Юда Іскаріот. Вони — скажете мені — йдуть до Сповіді й до св. Причастя. Якщо вони є комуністами, то святотатсько сповідаються й святотатсько причащаються. Якщо священник дає їм розрішення й св. Причастя, то хіба не знає, хто вони. Якщоб священник знав, що вони комуністи, не мав би права дати їм розрішення, ані св. Причастя. Не дайтеж себе ошукувати і старайтеся, як можете і чим можете, пізнати, чим є комунізм і чим большевизм і комунізм для бідної нашої України.

Хоч нелегко молодій, навіть мудрій і письменній людині пізнати правду в таких всесвітніх справах, як справа III. інтернаціоналу, комінтерну чи комунізму, то все таки я переконаний, що хто з вас по християнськи візьметься до пізнання цієї справи, той дійде до переконання, що воно дійсно так є, як вам пишу. Я не жадаю віри в мої слова, бо віра належиться лише словам Ісуса Христа й словам св. Церкви. Коли голошу науку Ісуса Христа, проповідую Богом обявлену науку, тоді жадаю в імені Христа, віри в цю науку. В тому, що вам сьогодні пишу, є наука Ісуса Христа

й наука Церкви, але й багато того, про що я знаю не з Євангелія, але зі свого довголітнього досвіду. Є такі речі, що я їх знаю з бесіди чи письм віродостойних свідків. У мому віці — старості — чоловікові легше зі свого досвіду й з досвіду інших черпати, чим у молодому віці. Тому, хоч і не жадаю віри у все те, що вам сьогодні пишу, віри такої, як в Євангеліє, то проте можете вірити мені, не як своєму душпастиреві, але як старому досвідченому чоловікові, як чоловікові, що бажає вашого добра, що хотів би бути для вас правдивим батьком. А коли мені тої віри відмовляєте, думаю, що мене кривдите. Однак я не перестану говорити вам ще: не вірите мені, шукайтеж людей, що знають, що виділи, читайте книжки тих людей, що там були, що там терпіли, і не вірте кожному, що вам захвалює систему большевиків. Таж то річ знана, річ доказана, чим є та система, та що є тисячі людей, платних большевиками. Зумійте відрізнити їх бесіду від правди. Та коли хочете правду знати, то просіть передусім Всевишнього Бога, щоб вам дав ту правду пізнати. Просіть о Духа Святого, просіть о Божу Мудрість з неба, просіть о світло, о духа розрізнення правди від лжи. Я не сумніваюся, що Бог Всевишній вам допоможе й зрозумієте небезпеку і перестанете робити те, що, будьщобудь, є зрадою Христа, є зрадою свого народу й зрадою убогих і терплячих.

Я за вас буду молитися. Я почав це письмо писати в навечеріє св. Пророка Ілії, сьогодні кінчу письмо в день по св. Ілії. Св. Пророк Ілія був трохи в подібному положенні, як ми тепер. Весь жидівський нарід слухав фальшивих пророків Ваала і поклонявся чужому божкові, відступаючи від Всевишнього Бога Єгови. Пророк, як знаєте з оповідання св. Письма, зробив знамените чудо, щоб освідомити своїх людей. Казав пророкам Ваала зарізати вола і в жертву його принести, обіцяючи після них зробити те саме. Той Бог — казав він — що вислухає молитву жерців чи жерця і спалить жертву вогнем, той буде Бог правдивий. Пів дня молилися і кричали і по своєму звичаю ранили себе самих жерці Ваала, та вогонь не зійшов з неба. Але коли пророк мав жертву свою принести, казав свій жертівник окружити ровом і три рази зілляти обильно водою. Опісля над жертвою помолівся і вогонь з неба зійшов та спалив жертву, й цілий нарід закликав: „Дійсно правдивим Богом є Бог Ізраїля“. Св. Пророк Ілія виявив перед очима всіх людей фальшивих пророків Ваала і переконав, що правдивим Богом є Бог Авраама й Ізраїля. Нехай же св. Пророк і вам випросить з неба те світло, яким пізнаєте ложних пророків, що до вас приходять з обітницями раю, а зі словами брехні і пекла. Хай дасть вам зрозуміти, де правда, де народне добро, й кого треба в житті слухати, якими дорогами треба

в житті йти, щоби здобути ліпшу й кращу будуччину. А Бог Всевишній нехай благословить вас усіх, нехай стереже вас перед обманом, нехай стереже вас перед наукою фальшивих пророків, нехай дасть вам ласки бути вірними синами Ісуса Христа і Його св. Церкви.

**Благодать Господа Нашого Ісуса Христа
най буде всегда з Вами.**

Дано у Львові в день після св. Пророка Ілії 1936. р.

† *АНДРЕЙ*
Митрополит

Роман Лиско.

Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях

(Продовження)

2. „Чесний Параклис ко Пресв. Богородиці...”

Переглядаючи нашу рідну обрядову скарбницю, св. богослужбні книги, ми не знаходимо майже ніодної відправи, де не прославлялася б Богородиця — Діва. Ці сотки імен, ця різnorodність і оригінальність вислову, ця висота почитання, а приземність поклону й просьби, дають нам як найкращі свідoctва про те, якою авреолею квітчав старинний християнський Схід Матір Божу.

Почитання Богородиці має своє місце у св. Літургії й у всіх канонних часах. Всі Богородичні свята це ніщо інше, тільки відбитка, мистецька знимка постійно живучого культу Марії у нашій Церкві. Її участь в празниках Господських і Святих; Їй посвячені чудові акафисти і молебени. Але на першій місці стоїть найкращий, найбільше всіми поширений і люблений молебен, що зветься: „Чесний Параклис ко Пресв. Богородиці піваємий за всяке прошеніє”. Етимологічно це „*παράκλησις καὶ ὕμνος*” т. зн. канон, що потішає грішників надією на Божу Матір. Заслугує він ще й тому, щоб ми його поставили на першому місці між всіми Марійськими богослуженнями, бо він попри своє тисячлітнє існування у Східній Церкві не перестав бути для нас майже щоденною (передовсім в місяці травні) найактуальнішою молитвою до Божої Матери. Автором його є Теостерик з IX ст.¹⁾.

¹⁾ Ближче невідомий; знаний лише з того, що в іконоборстві обороняв православя. В тих неспокійних для Церкви часах автор Параклису вказав на Богородицю, як на одиноку потіху в гору.

Параклис у своїм загальнім нарисі оснований на Утренні. На початку псалом 142, „Бог Господь...“, тропарі, канон, євангеліє, стихири, ектенія „благодотребная“ і т. д. Все це основні риси Утренні.

Ко Пресв. Богородиці: Марія-Богородиця це включна і головна причина Її торжественного почитання. Бо хоч на ніщо вишого від невинности не міг здобутися світ, а Пречиста Діва вже самотою з цієї рації заслуговувала б на особлившу почесць, то всеж ця непорочність Марії була лише одною з вимог, щоби вона сталася чимсь богато вищим, а саме Божою Матірю. Агжеж Марію знаємо ще, як Царицю небесну! Чиж ця могутня „Владичиця не-навітна“ не заслуговує, щоби Її славу піднести понад усі царські престולי, понад усі людські гідности?! — Так. — Безперечно! — Одначе це лише вислід Її Господнього Материнства.

І справді цілий Параклис, це одна безперестанна просьба-похвала до Пресв. Богородиці і правдива потіха для християн та надія на Її скору поміч.

На початку „начало обичное“, „Бог Господь 3 р. і тропар: „Ко Богородиці“. На вступі є обопільний зазив, щоби ми перед Марією розкрили перш своє серце і в покаянню звивали Її помічі, відкликуючись до Її милосердя і вказуючи на нашу, передовсім гріховну, нужду.

Відтак запевнюємо Богородицю про нашу постійність і ревність у молитві, ба навіть неуступчивість: „не умолим нікогдаже Богородице“; „не отступим от тебе Владичице“. Бо ми знаємо, що коли б Вона перестала за нас вставлятися, тоді не могли б ми встоятися супроти стільки бід, не могли б ми увільнитися від темних узів і бути свободними.

Як гарно зясовані на самім вступі: ціль нашої молитви (1 троп.) і добра воля витревало молитися (2 тр.). Коли ми так гарно розположені до молитви, — зачинаємо властивий параклис, себто молебний канон до Пресв. Богородиці.

Слово „канон“ це норма, правило, а радше сказати б спеціальний нарис утренніх богослужбних пісень. Складається звичайно з 9 пісень, а кожна пісня має такі елементи: ірмос (єриб-зв'язь), що змістом оснований на однім із старозавітних гимнів, а напівом (зв'язує) узалежнює послідуєчі по собі тропарі (треп-звертаю). До тропарів є відповідні припівки. Тропарів може бути більше, навіть до 30-ти (канон А. Критського), але два останні кожної пісні мають припівки „Слава“ і „І нині“. По тропарях слідує катавасія. Походить від грецького слова *καταβαίνω*-сходжу. Називається так тому, бо для Її відспівання приписує устав обом ликам сходити на середину церкви.

Пісні канона взяті з таких місць Старого Завіта.

Перша пісня, співана Марією, сестрою Мойсея, по переході Ізраїльтян крізь Червоне Море. Зачинається: „Поем Господеви, — славно бо прославися“. — (Ісх. 15)

Друга пісня, це пісня Мойсея, що починається словами „Вонми небо і возглаголю (Втор. 32—44). Приходить лиш у Великім Пості.

Третя пісня, основана на словах Анни, матері Самуїла: „Утвердися серце моє о Господі“ (1. Царств 2).

Четверта пісня основана на книзі пророка Авакума, який бачив Бога, сходячого з огненної гори. Починається від слів „Господи, услишав слух Твій і убояхся“ (Авак. 3).

П'ята пісня, з пророка Ісаї, що предсказав народження Емануїла від Діви. Починається „От ноши утренюет дух наш к Тебi Боже зане світ повелінія Твоя на землі...“ (Ісаїя 26, 9—26).

Шеста пісня, з пророка Йони, що був три дні в череві кита. „Возопіх во скорбi моєй ко Господу моему“ (Йон, 2).

Сема пісня, трьох отроків в огненній печі „Благословен еси Господи Боже отець наших...“ (Дан. 3).

Восьма пісня, тих самих отроків, основана на словах „Благословіте вся діла Господня Господа“ (Дан. 3).

Дев'ята пісня Пр. Дів. Марії, основана на словах „Величить душа моя Господа“ (Лука 1. 46)¹⁾.

Канон Параклису це канон з Повечерія вівірка 8-го гласа. Коли ми так зовнішно приглянемось ірмосам (1—8) цього Богородичного канону, дивуємось, чому всі пісні (з виймком 9-ої, яка завжди є Богородична) є Господські, похвально-просительні, а про Богородицю там прямо навіть згадки нема? Атжеж знаємо, що Богородичні канони, як нпр. „Отверзу“, „Преукрашенная“ в ірмосі кожної пісні виразно згадують про Матір Божу. Одначе в каноні „Воду прошед“ славимо Бога-Спасителя (пісня 1-а і 6-а), Творця вселенної і Церкви (пісня 3-а), Провидіння Боже (пісня 4-а), Чоловіколюбця (пісня 5-а), Бога наших Отців (пісня 7-а), Царя небесного (пісня 8-а).

Та тут не тяжко відповісти. Цей канон мимо всего, передовсім у тропарях і припівках до них та в катавасії є Богородичним. І це може послужити нам новим доказом, що наша Церква правильно найбільш почитає Марію, тому, що Вона Богородиця. Бо наперед є Бог — отже наперед в ірмосах славимо Бога, а відтак — родиця, і тому щойно після того просьба до Марії. Марія заслугує собі на найвище почитання між Святими лише задля Материнства Божого, її культ так тісно вяжеться з почитанням Ісуса Христа, що просто труднощі насуває таке розмежування, де почитаємо Пречисту Богородицю, а де її Сина, Ісуса Христа. По цій причині почитання Марії ніколи не може віддалити нас від Христа. Навпаки. Не почитали б ми правдиво Бога, не віддаючи чести Його Пречистій Матері.

Одначе вийдім глибше в саму основу ірмосів кожної поодинокі пісні цього канону, беручи під увагу її прообразний зміст, тоді побачимо, що канон „Воду прошед“ і в ірмосах аж надто богородичний.

Воду прошед, яко сушу і єгипетскаго зла ізбіжав Ізраїльтянин вопіяше Ізбавителю Богу нашему поєм (пісня 1-а).

¹⁾ З викладів Вп. о. проф. Ст. Рудя (Обряди: Утрення).

Вже з попереднього знаємо, що Червоне Море наші літургичні книги вважають прообразом Пречистої Богородиці. Бо „море по переході Ізраїля лишилося непроходиме-а Марія по рождестві Емануїла осталась (на дальше) невинною¹⁾“. Ізраїль втік з єгипетського пекла, але з пекла, яке приготував всему людству зависний фараон — диявол, втікли ми, Новий Ізраїль, щойно тоді, коли прийшла Марія і своїм Рождеством стерла його зміїну голову.

Хто з людей міг здобутись на більш благородну пісню, як не Марія, що цілою душею величала Господа? „Славно бо прославися“ (заспівав Ізраїль), а коли ж славніше прославився Бог між людьми, як не в Ісусі, воплощенім з Марії?!

Небеснаго круга верхотворче Господи і Церкве зиждителю, Ти мене утверди в любові Твоїй, желаній краю і вірних утверждение єдине Человіколюбче (пісня 3-тя).

Третя пісня кожного канона основана на благодарній молитві Анни, що, будучи неплідною, випросила собі в Бога сина, пізнішого пророка Самуїла²⁾. Неплідність у жінок, що належали до роду, з якого мав прийти Месія, а які відтак чудом приводили на світ предків Христа (по плоти), найліпше доказує, що це був прообраз будучого непонятного, чудесного материнства Пречистої Діви. І в цім випадку безперечно Анна, мати пророка Самуїла, нагадує нам Марію і своїм беззастережним довірям до Божого милосердя і своїм сином Самуїлом, якого посвятила Богові (був Назареем) і відтак своєю благодарною молитвою „утвердися серце моє о Господі“. Чи це не те саме душевне почування, як „...возрадовася дух мой в Бозі і Спасі моєм“?!

Утвердилось серце Анни, як привела на світ сина; а коли привела Марія на світ свого Первенця³⁾ — тоді не лиш її серце „утвердилось в Господі“, але й серця всіх, що більш від Анни очікували Його приходу і спасення світа.

А ця третя пісня (ірмос) йде ще дальше в аналогії. Господь Творець утвердив вселенну, так що не зійде зі своїх доріг, що утвердив на твердім камені Церкву, Він є й тим, що утверджує серця. І тому просимо „Ти мене утверди в любові Твоїй“, так як Анну і Пречисту Діву Марію.

Услішах Господи смотрення Твоего таїнство, разуміх діла Твоя і прославих Твоє Божество. (Пісня 4-а).

Про яке тут таїнство мова, як не про глибоке і непоняте воплощення Божого Слова з Пречистої Діви?!

Коли про тайну Божого Провидіння, себто про прихід Бога

¹⁾ Богород. — Догмат Гл. 5.

²⁾ 1. Царств 2.

³⁾ Лука 2, 7.

на світ почув хтонебудь з нас, безперечно мусів зрозуміти, що це зробив милосерний Бог для нашого спасіння. І головне це пізнання безконечної доброти Божої, яка сама воплощена прийшла до нас в особі Христа, побуджує нас до прославлювання Його Божества. Пророк Авакум у видінню бачив Бога, що сходив з огненної гори і настрашився. Огненною горою тут Марія, що вся загорілась материнством Божим. Тому, аналізуючи цю пісню, ми й тут під ослоною слів добавчуємо Марію Богородицю.

Просвіти нас повелінні Твоїми, Господи, і мишцею твоєю високою твой мир подаждь нам, єдине Человіколюбче. (Пісня 5-а).

Ця пісня основана на книзі пророка Ісаїї, що так виразно предсказав народження Емануїла від Диви, як ніхто другий в Старім Завіті. Його називають ексегети навіть старозавітним євангелистом. В багатьох інших канонах ми виразно бачимо в 5-ій пісні (ірмосі) Марію-Богородицю. А в нашім каноні хіба лиш анальогічно можемо поставити собі Марію, як таку, що найсовершенніше з людей пізнала Божу волю. Вона „повелінні“ Божими найбільш просвічена і нам помагає як найліпше зрозуміти волю Божу. І маючи Божий мир, себто повноту щастя, приносить його і нашим неспокійним душам.

Молитву пролію ко Господу і Тому возвіщу печали моя, яко зол душа моя ісполнися і живот мой аду приближися, і молюся, яко Іюна: от тли Боже возведи мя. (Пісня 6-та).

Після деяких канонів (як нпр.: „Христос Раждається“) ірмос 6-ої пісні наглядно виказує, яка заходить анальогія між Іоною, що був у череві кита, а Ісусом Христом, що був у лоні Пр. Диви.

Але в каноні „Воду прошед“ маємо іншу думку. Тут наше жалюгідне положення нагадує нам пророка Іону і ми із дна нашого горя кличемо: „спаси нас Боже від загибелі“. Але хтож нам приніс Спасителя? Хто стався для наших душ „всесовершенное спасеніє“ (як дальше співаємо), як не Богородиця?

От Юдеї дошедше отроци в Вавилоні іногда, вірою тройческою пламень пещний попраша поюще: Отец наших Боже благословен, єси. (Пісня 7-ма).

І в цім ірмосі не бракує нам прообразу непорочного материнства Марії. Трьох молодців не попалила вогненна печ, бо вони показали сильну віру. — А дівства Марії не попалила вогненна печ, себто воплочене в Її лоні Боже Слово, бо Вона, хоч не знала, як це буде, з повним довірям здалась на волю Божу.

Царя небесного, Єгоже поють вої ангельстії, хваліте і превозносите во вся віки. (Пісня 8-ма).

По правиці Царя небесного стоїть і небесна Цариця¹⁾, теж окружена безплотними ангелами. Бо рівночасно з материнством Божим прибралась Марія у царський діядем.

Воістину Богородицу Тя ісповідуєм спасенні Тобою Діво чистая со безплотними лики Тя величающе (Пісня 9-та).

Коли в попередніх ірмосах ми дошукувались Матері Божої, закритої серпанком прообразів і формальним зворотом до Бога, то вже в девятій пісні неначе відкриваємо заслону і врадувані, тому що спасенні, прилучуємося до небесних ликів і величаємо правдиву Богородицю.

Але в цім каноні, у його ірмосах немов у зеркалі відбилася й ціла наша судьба: Ми, той новий Ізраїль, що старається ціло перейти через Червоне море людського життя. Хтож як не Марія стоїть на чолі співаючих наших ликів, зачинаючи пісню „Поєм Господеви“?! (1. пісня). І так блукаємо по пустині марного дочасного життя і обнимаємо любовю різні сотворіння, переходячи від одного до другого і ніде не дізнаючи щастя, тоді очима віри доходимо до пізнання Пана всіх цих сотворінь, верховця небесного круга і просимо, щоби нас утвердив у своїй любові (3. пісня). Завдяки Господеви пізнаємо глибокі таїнства віри і прославляємо Його за це (4. пісня). Коли ж навпаки, гріховна мряка прислонює наш небесний горизонт, тоді кличемо: „просвіти нас повелінні Твоїми Господи!“ (5. пісня). А хтось вже на дні житейського моря, — тоді за пророком Йоною з глибини просить ратунку (6. пісня). Знову мужною вірою побороємо і здавлюємо вогонь наших пристрастей (7. пісня), а коли перед нами построїв Навуходонозор — діавол ідола змислових роскошей, ми погорджуємо ним, бо ми Царя Небесного славимо (8. пісня). А нашу стійність завдячуємо Марії і Нею ми спасенні, тому й славимо Її як правдиву Богородицю (9. пісня).

В тропарях (канону) змальоване все наше горе. В 3-ох перших смутки і журби по причині спокус. В четвертім тропарі на „І нині“ терпіння тілесні. Одним словом перед обличчям Господньої Матері розкриваємо всю нашу хору душу, ціле немичне наше тіло і прибігаємо до Неї по цілющий бальсам, по святе життя для наших душ, по здоровля для нашого тіла з глибокою вірою. Бо Марія це „пространство в скорбях“ і „неіскудноє і неізжидиваєє сокровище ісцеленій“. Ще й на кожному місці зазначається, що Марія від Христа має цю силу. І тут стрічаємо поетичні малюнки: Просимо, щоби Мати Начальника тишини втихо-

¹⁾ Предста царица одесную Тебе. — (Пс 44, 10).

мирила бурю наших пристрастей і завела нас, плаваючих по житейському морі, до своєї пристані: В іншому місці просимо Марію, щоби розігнала хмару наших проступків світлом „божественним і превічним“, яке сама породила. Знов тому, що Її милосерний Син, будучи на землі, втирав кожному нещасному з лиця кожду сльозу, просимо, щоби не відверталася й від повені наших сліз і наповнила наше серце радістю, бо Вона прийняла повноту радости. Відтак благаємо Її, щоби лучами свого світла прогнана темряву нашого невірства.

Чому ж з такою вірою розкриваємо перед Богородицею наші стиснені болем серця?! Тому саме, що в нас надія на Її доброту і вповання на Її безконечне милосердя. А цю надію основуємо на тім, що Марія Матір Христа, самої Доброти. Тому в наших просьбах постійно додаємо: „яко благая благогоже родительница; благих виновная; благодітеля рождши; благосердного рождшая; веселія рождшая виновного; світ рождшая божественний і превічний; ізбавителя недугов рождшая“.

В тропарях, які відносяться до кожної пісні, вже майже зникла пряма залежність від ірмося, так що до змісту, як і що до мелодії. Тропарі кінцевих пісень-канону (6—9 п.) змістом вяжуться ще подекуди зі своїм ірмосом, але про якусь закономірність мелодії тропарів від ірмосів не можна тепер абсолютно нічого сказати, тимбільше, що мелодія ірмосів вже тепер під впливом нашої рідної пісні далеко відбігла від первісних ірмологіонів.

До тропарів додаємо припів „Пресвятая Богородице спаси нас“, а по кожній пісні катавасію „Спаси от бід раби Твоя Пресвятая Богородице Диво...!“

Невжеж Марія спасає?! Чиж можливе, щоби сотворіння могло спасати людей?! — На це маємо коротку і ядерну відповідь: „вся бо можеши, яко сильного в кріпости Христа рождши Богоблаженная“ (3. пісня тр.). Бог захотів мати Матір і Обручницю майже всемогучою і це передовсім в ділі спасіння. Цього вимагала гідність Божої Матері. Наша Церква це зрозуміла і тому кличе: „спаси!“.

Та щоби хто не думав, що цим ми поминаємо Бога, виразно зазначено, „яко ми всі по Бозі к' Тебi прибігаєм, яко к нерушимой стіні“... Як о твердий мур відбиваються об Її покров всі напади діавола на нас. Вона захоронює всіх своїми молитвами мов непорушним муром.

Так як у кождім каноні, і тут по третій пісні співаємо сідален „Молитвеннице теплая“. Ядерно, в коротких, справді теплих і сердечних словах ми висказуємо Марії всю нашу надію на Неї і просимо майже в одчаю, щоби поспішилася нас спасти, бо Вона одна дає поміч.

По шестій пісні канона приходять 2 кондаки подіб-

ного змісту: „Заступнице християн“¹ і „Не імами інія помози...“ Головна думка цих 2-ох пісень: нехай не застидаємось в упованню на Марію, бо ми цілу надію покладаємо виключно на Її поміч.

І зараз взиває священик, щоби вважати, а вірні співають прокімен „Помяну імя Твоє во всяцім роді і роді“²).

Не даром цей прокімен зайняв осередне становище в усеу Параклісі. Бо цілий Паракліс є саме сповненням цих пророчих слів про Марію, що Її слава сягатиме від роду в рід. А до нього стих: „Слиши дщи і виждь і приклони ухо Твоє“³). Цими словами ми неначе хочемо Марії звернути увагу на слова прокімена: послухай донько і поглянь, яку ми Тобі честь віддаємо, як ми виповнюємо пророцтво, яке Тобі висказав Твій праотець Давид. А рівночасно просимо: „Поглянь на наші засумовані лиця, почув наші скарги і наклони ухо до наших зітхань“.

Після того читається Євангеліє від Луки зач. 4.

В Святім Письмі не маємо багато записано про Марію. Найбільш Марійським можна би назвати св. євангеліста Луку. Але і цей, хоч відносно найбільше інформує нас про Марію, оповідає про Неї остільки, оскільки це торкається самого життєпису Ісуса Христа. Ледви одно одинокє місце в цілому Євангелію посвячене дещо ширше інтимному життю Марії, себто Її святим почуванням, яких так багато переливалось в Її богоматеринському серці, а саме стріча Марії з Єлисаветою, що дозволяє нам ближче приглянутися нашій Заступниці. Марія „со тщанієм“ приходить до дому Захарії і там з уст Єлисавети довідується, що Вона „блаженна в женах“. Сама ж Її поява чудесно ділає на оточення (св. Йоан наповнюється Св. Духом). І це Марії, переповненій безмежним щастям, отвирає уста до благодарного гимну: „Величить душа моя Господа... — Се бо от нині ублажать мя всі роди“. Вкінці і ці пророчі слова про будучу славу Марії, подібно як прокімен, зовсім не випадково поміщені в осередку параклісу. Бачимо, що отсей уривок з євангелія св. Луки вповні гармонізує з укладом цілого параклісу. Так як Єлисавета зове Марію блаженною, а Марія пророкує собі славу, так і ми в молебні багато разів зазначаємо це безмежне щастя Марії (бо-гоблаженная) і голосимо з роду в рід Її славу. Колиб нам хотів хтось закинути, що ми забагато величаємо Марію, тоді вистарчить лише показати на ці слова св. Письма і всі закиди опрокинені.

Після євангелія є тропар, як звичайно на утренні, що на грімкий 6-ий глас в кількох, ясно зясованих просьбах

¹) Пс. 44, 18.

²) Пс. 44, 11.

висказує весь зміст даного богослуження: „Не остави нас человеческому предстоянію, Пресвятая Владичице!“... Ці слова самих нас зворушують до глибини. Високо в гору підноситься тут стяг нашої безборонності: „терпіти не можем от бісовскаго стрілянія“, „всегда побіждаєми“. Та рівночасно скільки тут погорди і маловаження всякої людської потіхи.

В девятій пісні канона катавасія інша, а саме „О пресвітлий облаче“. Просимо в ній Матір Божу, щоби сталася для нас тим супровідним, світлим облаком і повела нас так, як старозавітний облак, до обіцяної небесної країни. Бо треба нам по дорозі, щоби Вона всесильною правицею побідила ворогів нашого спасіння, в гору потішила, заступилась за покривдженими, а вкінці і гріхи відпустила тим, що до Неї моляться. Як гарно висказана тут від найдавніших часів жива віра нашої Церкви, що хто почитає Марію, той не може загинути на дорозі до спасіння.

Просительний характер канона „Воду прошед“ кидається відразу в очі. Скільки горя, а заразом скільки довіри містять у собі ось ці безперестанні заклики: „потщися, якоже ізгибаєм, от тяжких і лютих спаси; умири; окорми; утиши; подаждь милосердія бездну; просвіти; ісціли; не презри; ізбави; спаси“. Не даром сказано: „піваємий за всяке прошеніє“.

Просительна молитва повинна бути доповнена і скриплена молитвою славословною, і тому цей богородинний канон, повний „приліжної“ просьби, закінчує величаве: „Достойно єсть“.

Але ще не прогомоніли останні слова похвального величання, а вже з грудей вірних добувається знов сумна просьба на мінорну нуту „За всіх молишися Благая!“... І знов перемагає славославна молитва. „Радуйся всіх радосте!“ Це остаточний доказ, що ми потішені. Ми змінюємо сумну мільодію припівом „Слава“ на радісний, величальний гімн, що хвилями могутого „радуйся“ наповняє церкву. А „похвала вселенної“ наповняє „храм господень“ і „слава православних чесная“ лучить всіх у взаємнім упованню.

Рівночасно з виявом глибокої віри, що Пречиста Діва є Матірню Божою, і надії, що Вона така добра і милосерна, майже на кожному кроці в цілому параклісі слідна і велика любов до нашої Заступниці. На кождому кроці вимовляємо дороге для нас імя „о Мати Слова, Отроковице, Всенепорочная, Богородице Діво, Владичице“... Відтак добираємо найкращих висловів нпр. „молитвеннице теплая, єдина всепята, Богоблаженная, Боголюбивая, пресвітлий облаче, раю, ручко всезлатая, трапезо божественная“.

Паракліс до Пресв. Богородиці це могутча молитва. Моляться християни цілим серцем передовсім о добро ду-

хове, а разом з ними „молитвенница теплая“ заносить безнастанно просьби до Бога. Тому сила цієї молитви мусить бути всемогуча.

Параклис це багатотонний акорд, якого найнижчий тон терпіння і страждання переходить згодом в горішню октаву радісно-славословну.

Параклис до Пресв. Богородиці це живобарвний вінець найкращих християнських почувань, вплетених у ленту людських бід і скорб, а зв'язаний сильним упованням на заступництво Божої Матері.

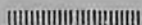
Параклис вкінці це зеркало життєвого моря по злощасній бурі, понад яких лагідною веселкою заясніла постать Богородиці. І кожний, що приходить зі стисненим від болю серцем, з огірченням і чорними думками, вже в половині відправи відчуває в собі стільки сили, що повним голосом співає „Пресвятая Богородице спаси нас!“ Вертаючись додів несе з собою легкий, життєрадісний настрій і мир своїй родині.

Ми тепер знаємо, чому цей параклис, що його співаємо головню в маю, наш український нарід так любить. Коли ціла природа завітчає найбагатше нашу землю найкращими цвітами, тоді сплітаємо ми і наш молитовний вінець і щоденно приносимо його у храм для Богородиці. Коли багата симфонія птичок розлиється по гаях і лісах першим весняним акордом, тоді оживають і наші храми і Марія оомфором своєї слави огортає весь Український Нарід. І несуться із соток уст похвальні слова, могутчі вірою, подвоєні надією, ясні любовю. Пливе стихійно могутча хвиля „радуйся!“ Пливе і заливає все горе, змиває всі кроваві душевні рани а наповняє серце неземською потіхою і правдивою радістю, що рясними струями Божої благодати із покрову Небесної Цариці спливає на весь Нарід.

А ця радісна пісня, що так вщерть наливає діточу невинну душу, святим завзяттям гомонить із молодецьких грудей та усміхом горить і на втомлених старечих очах...

І ця пісня, що її так ревню співає Богородиці наш полишений якоїнебудь людської потіхи нарід, стоплює наче в горнилі найстуденіші серця, збирає в одно стадо заблудші вівці, під прапором Марії гуртує ряди юнаків-борців за Христа і Його Царство в Українському Народі.

(Продовження слідує).

о. С. Хабурський

До проблеми виховання нашої молоді

IV. Св. Літургія в науці релігії.

(Докінчення)

5. Новий Завіт. „Колиж прийшла повнота часу, після Бог свого Сина, зродженого з невісти, поставленого під законом, щоби викупити тих, котрі були під законом (і) щоби ми прийняли всиновлення“ (Гал. 4, 4—6). Ось зміст-суть біблійної історії Нового Завіта.

Ціллю післаництва Божого Сина було: відкуплення людського роду, себто: а) жертвою задоситьчинення обмити (Обяв. 1, 5), згладити гріх (первородний) і б) дати нам „всиновлення“, зробити нас „синами Божими (Гал. 3, 26), а колиж синами, то й наслідниками через Бога“ (Г. 4, 8), отже повернути нас у стан ласки.¹⁾

Для тої цілі пожертвував Спаситель ціле своє життя. В цьому розумінню жертва відкуплення людського роду починається вже з першою хвилиною приходу на світ нашого Спасителя і тягнеться одним безперервним пасмом, від виблиєських ясел, через ціле життя Спасителя, а завершується хрестною жертвою на Голгофі. Тому то не без зміслу і не без зрозуміння те ціле жертвенне життя Спасителя є в Літургії відтворене і розмальоване ніжними красками символів і прекрасних літургічних обрядів. Отсе й ця золота нитка, яка лучить нашу Літургію з цілим життям Спасителя, а тим самим і з біблійною історією Н. Завіту.

Цю звязь треба нам використати. Символіка літургічних обрядів є в нас дуже гарно розвинена. Унята в одностайну цілість, творить чудову ленту гарних картин життя нашого Спасителя, доповнюючи живою акцією літургічне дійство. До загально знаних у нас можнаб додати ще деякі. Н. пр. виступ 12-літнього Ісуса в єрусалимськiм храмі, де Він вперше виступає і публично виявляє свою мудрість (Л. 2, 47) і своє Боже Синівство. — Дуже гарно відповідає цьому

¹⁾ Як для „викупу“ людського роду треба було жертви, і Христос її приніс (І. Петр. 1, 18—19), так для „всиновлення“ (уділення і отримання благодати Божої) треба було Новозавітних Тайн і Христос установив 7 св. Тайн. Пресвята Евхаристія, найбільше Таїнство Нового Завіту, є тою ідеальною, Божою формою злуки обох суттєвих, — в ділі відкуплення людського роду — моментів. (Є це та Божа частина („се робить на мій спомин“), коли до неї додамо ще — наш принос, намірення мольби, Причастя і благодарення, отже — нашу людську частину, то вийде повний образ, зміст і суть св. Божественної Літургії.)

пісня „Єдинородний Сине“. В ній вірні, увіривши в правду воплощення Слова Божого (Бога Слова), (що тяжко було зрозуміти книжникам, хоч 3 дні сиділи з Христом у храмі і подивлялися Його мудрість), перший раз явно і торжественно виявляють цю свою віру у воплощення Божого Сина і такою величавою піснею витають Його перший самостійний публічний виступ.¹⁾

„Символ віри“ легко зв'язаний із визнанням віри Апост. Петра. „Господи, до кого підемо?“ (Ів. 6, 68). Як там, так і тут, ходить якраз про віру в найбільше Таїнство Нов. Завіту, в Пресвяту Євхаристію.

Та попри символіку головну увагу звернути треба на св. Причастя, яке в науці Нового Завіту має бути центральною ідеєю. Так, як Ст. Завіт своїми прообразами обґрунтовує Євхаристію як жертву, так Новий Завіт обґрунтовує Євхаристію, як Тайну св. Причастя. І під цим оглядом ми стоїмо на загально католицькому (Євхаристійному) становищі, а цей т. зв. на заході євхаристійний напрям у вихованні прибирає в нас назву літургічного (від Літургії), між іншим ще й тому, що в ній (в Літургії), особливо в нашій, Євхаристійна ідея Христа Спасителя дістала свій найкращий вислів, зістала найповніше схоплена, найлегше зрозуміла і найправильніше переведена.

Відносно св. Причастя, треба звернути увагу на три моменти: а) приготування, б) саме Причастя і в) благодарення.

Так вони приходять в Літургії і так мабуть найкраще буде поступати і в науці дітей.

а) Вже перше чудо в Кані Галилейській (Ів. 2, 1—11) можна вжити до приготування. Воно дуже пригадує нам те чудесне „вино нетління, — якого — напаяємся“ в св. Причастю (Сід. окт.).²⁾

Та найкраще на те надається таке чудесне нагодування народу в пустині, якеб ми не взяли (Мр. 6, 35—46; 2) 8. 1—10; Л. 9, 12—17; Ів. 6, 1—15). „І поглянувши на небо, благословив і переломив і дав ученикам, а ученики людям“

¹⁾ Це так виходилоб після еп. Др. Пелеша (гляди його „Пастирське Богослов'я“, V. глава, § 221 — символіка цілої Літургії стор. 513). „Від початку аж до кінця пісні „Єдинородний Сине“ представляє нам рождество і молодий вік Спасителя“.

Тоді Хрещення Ісуса Христа — Богоявлення — можна зв'язати зі „Святим Боже“.

о. Л. Лужницький каже, що „Єдинородний Сине“ означає хрещення Ісуса Христа. Літургіка гр. кат. Церкви“. Значіння обрядів св. Літургії і участь вірних, стор. 73). Можливо, що останнє пояснення краще, бо тут той перший самостійний виступ є маркантніший, як також „Єдиний святий Трійці...“ та Боже Синівство Ісуса Христа на тлі заяви Бога-Отця „Ти єси Син мій возлюблений...“ виходить наглядніше.

²⁾ Єр. молитвослов, стор. 117, Богород.

(„а ученики народови“) (Мат. 14, 15—21. і 2) 15, 32—39). („Воньми Господи Іс. Христе... преподати нам.. і нами всім людем“. Літ. молитва). Яке прекрасне порівняння!

Дальше ті події і науки, якими і в яких Христос сам приготував людей до прийняття „хліба з неба“ (Й. 6, 22—35). „а хліб, що я дам, се моє тіло (що я дам) за життя світа“. „Істинно, істинно говорю вам: Коли ви не будете їсти тіла Сина Чоловічого, не будете пити Його крові, життя не будете мати в собі. Хто їсть Моє тіло і п'є Мою кров, має життя вічне і я воскресну його в останній день, Бо Моє тіло се правдивий корм, а Моя кров се правдивий напій“ (Й. 6, 53—55). „Тверде це слово і хто може його слухати?“ (Й. 6, 60).

Звичайних тілесних людей, воно може соблазнять. Тому треба тих тілесних дітей приготувати, викресати в їх серцях велику, беззастережну, святу віру, щоби вони сказали за Ап. Петром: „Господи, до кого підемо? Ти маєш слова життя вічного і ми увірили і пізнали, що Ти є святий Божий“ (Й. 6, 68—69).

Уздоровлення (на віддаль) слуги сотника (Мат. 8. 5—13 і Л. 7, 2—11) треба використати на пояснення і заохоту духовного Причастя. Ті щирі слова глибокої віри і ціла подія найкраще до цього надаються. „Господи, не трудися, бо я недостойний, щоби Ти входив під мою крівлю. Для того й себе не вважав я достойним прийти до Тебе; але скажи слово, а виздоровіє мій (твій) слуга“ (Лк. 7. 6—8). Це прекрасні слова для духовного Причастя.

б) Тайну Вечерю з її торжественністю треба використати для пояснення самого Причастя. Св. Причастя це друга ціль установа Пресв. Евхаристії. „Бажанням бажав я їсти з вами сю пасху“ (Л. 22, 15). Бажанням Христа є, щоби всі ми причащалися Його Тіла і Крові. „Прийміть і їжте..., пийте з неї всі“. „Ці „всі“, це сказане не лиш в значінню загальному, але відноситься воно до всіх, в першій мірі всіх присутніх на Службі Божій. Св. Причастя, це суттєвий елемент нашої живої участі в Літургії, будьмо не слухачами, але виконавцями. Пояснити велику гідність причащаючогося: засідаємо з самим Христом до Тайної Вечері, це весільний пир небесного Царя, сам Христос „преподає нам Пречисте своє Тіло і Чесну Кров“. Великі користи св. Причастя: „Хто їсть моє тіло і п'є мою кров, в мені перебуває, а я в нім... має життя вічне і я воскресну його в останній день“ (Й. 6. 55—56). — Злука з Христом, плоди св. Причастя. Пояснення молитви: „Вірую Господи й ісповідаю“, а згадавши про „лобзаніє Юди“, перестерігти перед негідним Причастям. Пояснити духове Причастя, згідно тільки пригадати і т. д.

в) Не менше важним моментом є: благодарення по св.

Причастю, себто закріплення святих чувств віри, надії і любови до Христа-Спасителя. До того мають служити всі появи воскресшого Спасителя аж до Вознесення включно. „І се Ісус стрітив їх, кажучи: Радуйтеся. А вони приступили і обняли його ноги і поклонилися йому“ (Мат. 28. 9). „Прийшов Ісус крізь замкнені двері (невидимо до нашого серця) і станув по середині і сказав: Мир вам“. (Й. 20, 26).

„Тома відповів і сказав Йому: Господь мій і Бог мій“ (Й. 20, 28). Христос домагається вияву любови: „Чи любиш мене?“ питає, і сказав йому: „Господи, Ти все знаєш; Ти знаєш, що люблю Тебе...“ і сказав йому (Ісус): „Іди за мною“ (Й. 22, 17—19). „А вони поклонившись йому (Ісусові) повернули в Єрусалим (до своїх щоденних занять) з великою радістю“ (скріплені благодатю) (Л. 24, 52). І більше таких місць можна вибрати, на яких можна оперти і пояснити окремі точки благодарення по св. Причастю. Тут треба зв'язати благодарення з пісню: „Да ісполняться уста наша“ і ектенію: „Прості приємше“, молитвою: „Благодарим Тя...“, а відтак „молитви після св. Причастя“ (Єр. мол. ст. 510).

Так приготування, як і само св. Причастя, треба зв'язувати з Літургією. Приготування має початися вже від ектенії: „Вся святія помянувшє...“

Тому то й конечно треба, щоби молитва: „Тебі пропонуємо життя наше...“, як рівнож і друга: „Благодарим Тя...“ як молитви приготування до св. Причастя, були поміщені в діточих молитвословах на своєму місці в тексті Літургії.

Саме св. Причастя з „Со страхом Божиим“ і зі злученою з ним молитвою: „Вірую Господи й ісповідаю“... Так належало б „перейти“ цілу Літургію, зв'язавши її символічно з життям Христа-Спасителя і практично з життям християнина.

6. Шкільні підручники. Коли мова про шкільні підручники до навчання релігії, то їх є кілька видань і редакцій, та мабуть тяжко було б твердити, що справа навчання релігії в школі є в нас вже розв'язана й унормована, чи пак уже стабілізована. Тому найкраще і найпрактичніше для нас є держатися таки „Пляну науки релігії для сільських шкіл“, виданого Митроп. Ординаріатом, а підручника уживати, якого хто має. Шкода тільки, що до цього часу автори шкільних підручників цілковито зігнорували цей плян. Торкнуся їх тільки з боку „літургічного виховання“. Як представлена в них св. Літургія? Назагал треба сказати, що під цим оглядом лишають вони багато до побажання. Поняття Новозавітної жертви — Літургії, як тої середо-точки релігійного культу христ.-катол. віри, вийшло слабеньке і неясне, а в зв'язку з Тайною Євхаристії виходить цілковите замішання, плутанина, в якій насправду тяжко розібратися.

А. Візьмим н. пр. ті шкільні підручники, які в нас найбільше вживаються, себто: о. Рудовича „Ісус в серцях дітей“ і „Біблійний Катихизм“ та найновіший „Божя Наука“.

І так: „Ісус в серцях дітей“ — на стор. 83—84: „Пийте з неї всі — се є кров моя Нового Завіту, що проливається за многих на прощення гріхів. Се робить на спомин про мене“. Тими словами перемінив Ісус вино в Свою Кров. Дальше: „На Тайній Вечері відправив Ісус першу Службу Божу й запричашав Апостолів. Дав їм Своє Тіло і Свою Кров“ — це ще можна признати, але ось нижче: „Але Ісус хотів, щоби й Апостоли вимовляли ті слова над хлібом і вином і перемінювали їх в Його Тіло і Кров. Тому сказав до них: „Се робить на спомин про мене“. Апостоли робили се“.¹⁾

Стор. 85 має заголовок: „Найсв. Т. Євхаристії“, відтак йдуть питання 141—147.

Пит. 148: Що приказав Ісус Апостолам на Т. Вечері? Відп.: Ісус приказав Апостолам освячувати хліб і вино Його словами й перемінювати їх у Його Тіло і Кров...

Пит. 154: Як поведимося...? Відп.: В часі... й дякуємо Ісусови, що дуже полюбив нас і хоче за єдно бути між нами під видом хліба і вина (sic! Жертви і св. Причастя вже нема!).

Пит. 155: Коли установив Ісус Христос Т. Євхаристії? Відп.: На Тайній Вечері в четвер перед своїми муками.

Пит. 156: Хто відправив першу Службу Божу? Відп.: Першу Службу Божу відправив сам Ісус Христос на Тайній Вечері.

Ось і все. Як бачимо, ані згадки про те, що Службу Божу це безкровна жертва Нового Завіту. Дальше, не сказано: 1) хто установив безкровну жертву, хто й як дав Апостолам власть приносити Новозавітну безкровну жертву Тіла і Крови Христової — самого Ісуса Христа? 2) Яке є відношення між Новозав. безкр. жертвою і Тайною Євхаристії? і т. д. А цеж річи не є samozрозумілі і дитина в них ніяк не визнається.

Цілу справу треба було представити інакше, н. пр. навівши слова установлення одні після других (без додатку: коли... — в середині), додати: „Перемінюючи тими словами хліб у Своє Тіло, а вино в Свою Кров, Ісус жертвував себе безкровно (безкровним способом) Богу Отцю за людські гріхи. На Тайній Вечері установив Ісус безкровну жертву

¹⁾ А як без Сл. Божої? Таке ставлення справи можна легко розуміти на спосіб середньовічних схоластиків, які твердили, що самими словами Христа, висказаними на Т. Вечері над хлібом і вином, можна освятити весь хліб на ринку, чи в пекарні і вино в бочці (матерія і форма). А ми віримо, що це булоби тільки грубе і святотатське надужиття святих слів та священничої влади і більш нічого.

Нового Завіту, так отже відправив Ісус першу Службу Божу й заприцащав Апостолів. Дав їм спожити Своє Таїнственне (жертвенне) Тіло і Кров. То Таїнственне Тіло і Кров Спасителя називається: Пресвята Тайна Євхаристії. Дальше: „Але Ісус хотів, щоби та Його безкровна жертва безнастанно приносилася і щоби по всі часи вірні (християни) могли причащатися, тому й приказав Апостолам так само робити, т. зн. дав їм владу приносити безкровну жертву (перемінюючи словами Ісуса хліб у Його Тіло, а вино в Його Кров). Цю владу дав їм словами: „Се робіть на мій спомин“.

„По смерті Апостолів роблять се їх наслідники, єпископи й священники. Вони приносять безкровну жертву Нового Завіту, т. зн. відправляють Службу Божу, вимовляючи над хлібом і вином Христові слова й перемінюючи їх у Тіло й Кров Спасителя“.

Тут для пояснення можна поставити такі два питання: „Чому Тіло і Кров Христа під видом хліба і вина називається таїнственне? ...Тому, що ми Його (так само, як і Апостоли на Тайній Вечері) не видимо своїми тілесними очима, воно є закрите — утаєне перед нашим зором видами хліба і вина. Отже Тайна“.¹⁾

А друге: „Чому називається жертвенне? ...бо воно під під видами хліба і вина жертвується за нас Господу Богу“.

„Чому безкровна жертва?“ і т. д. Відповідь на 148 питання повинна бути: „На Тайній Вечері приказав Ісус Апостолам приносити безкровну жертву Нового Завіту, освячуючи хліб і вино Його словами й перемінюючи їх у Його Тіло і Кров“.

На питання 154 повинна бути відповідь: „...Дякуємо Ісусови, що дуже нас полюбив і хоче заєдно жертвуватися Богу Отцю за нас (за наші гріхи) і давати нам на поживу своє Тіло і Кров під видами хліба і вина“. („Воньми Господи...“ Літург. мол.).

Відносно пояснення на стор. 86 („Коли є освячення на Службі Божій, дзвонять коло престола малим дзвінком. Всі люди клякають тоді, й так віддають найбільшу честь Ісусови“). Дійсно тут лежить ціла трагедія нашого навчання дітей про Службу Божу! Діти в практиці тільки й те зі Служби Божої знають і на те уважають, за котрим дзвінком мають клякнути чи вставати. А тимчасом на Службі Божій діти мають слухати і стежити не за дзвіночками, але мають слухати, чути і розуміти слова і дійство. Цеж не латина!

Питання 156 повинно звучати: Хто установив безкровну

¹⁾ Можна закинути, що то занадто наївне пояснення поняття „Тайни“ — та не забуваймо, що то діти, а для дитини „вищого“ пояснення не треба.

жертву Нового Завіту, Службу Божу? Відповідь: ...Ісус Христос на Тайній Вечері. Дальше: „Як і якими словами установив Ісус Христос Новозавітну жертву — Службу Божу? Відповідь: Безкровну жертву Нового Завіту або Службу Божу установив Ісус Христос так: взяв хліб у руки, поблагословив і сказав: „Прийміть і їжте, се є Тіло моє, що за вас ломиться на відпущення гріхів“, а потім взяв чашу з вином, поблагословив і сказав: „Пийте з неї всі, се є Кров моя Нового Завіту, що за вас і за многих проливається на відпущення гріхів“.

Пит.: Кому і якими словами передав Ісус Христос власть приносити безкровну жертву, або, як ми кажемо, відправляти Службу Божу?

Відповідь: ...Апостолам словами: „Се робіть на мій спомин“. Апостоли передали ту власть своїм наслідникам, єпископам і священникам.

А тепер вже питання: Хто отже відправив першу Службу Божу?, а хто має право правити Службу Божу тепер?

А відтак питання: „Що таке Пресвята Тайна Євхаристії? і: Що таке св. Причастя? Тут є ще одна аномалія: У всіх підручниках слова установи (Христові) є цитовані після котрогось Євангелія, а чейже дитина чує на Службі Божій ще „якісь додатки“. Дитина св. Письма не читає, а Службу Божу все чує, тому може би краще було це якось унормувати; мабуть найкраще було би подати їх в підручнику так, як вони приходять у Літургії.

Б. Так само і в „Біблійнім Катихизмі“ все поплутане, питання 193 і 199 два цілковито окремі! Таж Христос не установляв окремо Тайни Євхаристії, а окремо Служби Божої. Цеж установлене одним актом і одними словами. Христос, звершуючи безкровну жертви свого Тіла і Крови, установив Тайну Євхаристії й навпаки, хотячи установити Тайну Євхаристії, звершив і установив безкровну свою жертву Нового Завіту.

Тайни Євхаристії від жертви не можна відділити, бо жертва це її джерело.¹⁾

Можна лиш (жертву, як) Тайну Євхаристії пізніше спо-

¹⁾ а) Требник приписує, щоби над кожним агнцем, призначеним на Літургію Преждеосвящених дарів, виголошувати слова, символізуючі агнца *жертвенного* — жертву.

б) „Нині сили ...се бо входить цар слави се жертва Тайная совершенна дориноситься“.

в) „Благодарим Тя... причастниками бити Пречистаго Твоего Тіла і чеснаго Твоея крови ізліяння за весь мір во оставление гріхов“...

г) Нема окремого „Чину Тайни Євхаристії“.

живати, як це є н. пр. в Літургії Преждеосвященних Дарів, або напутіє хорих.

Віддавши слово „Євхаристія“ у виключне „посідання“ Тайни, ми наче відсунули жертву на другий плян. Треба привернути первісне і властиве значіння слова „Євхаристія“, а воно означало ціле дійство Тайної Вечері, отже ціле дійство Літургії, безкровну жертву і Причастя, себто жертву і тайну. Христос установив на Тайній Вечері, як щось одно Найсвятішу Євхаристію, яка є по своїй природі з установлення і з волі Христа і жертвою і Тайною.

Жертвою є у відношенню до Бога, в ній Христос відновлює в безкровний, містичний, а всетаки реальний спосіб кроваву жертву на Голгофі (містично ломить своє Тіло і проливає свою Кров), а Тайною є у відношенню до людей, бо Христос, кажучи нам споживати своє Тіло і пити ту саму свою Кров, хотів бути кормом для нас, хотів і хоче нас зі собою злучити (Ів. 6, 56), дати нам життя душі, освячуючу благодать.

Як прекрасно висказана ця Євхаристийна ідея Спасителя в Літургії св. Василія Великого: „Цар царствующих і Господь господствующих приходить заклатися і датися вірним во снідь“ (замість „Іже Херувими“ у Велику суботу).

Те святе дійство звершується на св. Божественній Літургії.

В. Коли візьмемо підручник „Божя Наука“, то він під цим оглядом стоїть багато вище. Тут літургія вийшла в повному світлі, вийшла зовсім природно, як овоч Тайної Вечері. Хибою його є тільки те, що він „замалий“ обємом на свій зміст (це відчувала й сама комісія). Комісія руководилася „крізовими часами“. За 1 зл. дати „все“, а воно таки тяжко, до його змісту морального, до його так сказати б „духа“ треба було ще раз такого, як є — великого „тіла“, треба було розділити на два підручники на III кл. Старий Завіт і IV кл. Новий Завіт окремо, і узгляднити „Плян“ Ординаріату. Потерпіла біблія, її обкрито може й за багато.

Багато уступів зовсім бракує, тому й в Ст. Завіті ніде не натякається на прообрази Літургічної жертви. Справу ту дещо лагодять літургічні пісні, які розкинені в обох завітах. Можна було помістити їх більше на кошт церковних. Молитва перед Сл. Божою стор. 100, трошки забліда, не чути тої активності (після 2-ої зап. церк. „взяти участь в цілій Службі Божій“ стор. 102). („Осміляюся брати участь в Безкровній Твоїй Жертві,... щоби міг мати право до участі в Твоїй славі“ чи щось подібне).

Незвичайно гарно і ясно сказано про Літургію на

стор. 106. „Тайна Вечера це була перша Сл. Божа, котру відправив сам Ісус Христос, а Апостоли причащалися“. Таксамо і в попередньому реченні „так установив Ісус Христос найважлишу Тайну Евхаристії, се є безкровну жертву Нового Завіта, або Службу Божу“.

Тут вже виразно сказано, що безкровну жертву Нового Завіта установив Ісус Христос. Ідентифікуючи Найсвятішу Тайну Евхаристії з безкровною жертвою Нового Завіта, надається поняттю „Тайна Евхаристії“ ширшого значіння, Тайна Евхаристії розуміється тут, як щось одно, в якій лучиться жертва і Тайна (в вужчому значінню як св. Причастя) в одну нерозривну цілість, а це є дуже важне, перше цього роду. Тепер повинно прийти пояснення Служби Божої, отже питання 199 і 200. Для основнішого пояснення Служби Божої, треба би ще додати кілька питань і відповідей з „Середнього катихизму“ стор. 117—118, як: 532—37, 540—41 і 545—46.¹⁾

А тепер знову коротеньке навіязання до Евхаристії, як Тайни²⁾ (вище було пояснення Евхаристії як жертви), щось в роді того, що є на стор. 108 в поученні: „Та Ісус Христос так дуже полюбив нас, що не тільки хоче жертвувати себе беззастанно за нас в безкровній жертві, але хоче засіди бути поживою для наших душ і тому дав нам те саме Своє Тіло і Кров, як душевний корм. „Моє Тіло — каже Христос — це правдивий корм, а Моя Кров це правдивий напій“ (І. 6. 55) тому прийміть і їжте... та пийте всі..., бо коли не будете їсти Мого Тіла і пити Моєї Крови, життя не будете мати в собі“. „Отже сам Ісус Христос приказав нам причащатися, се є споживати Його найсвятіше Тіло і Кров. Пресвята Евхаристія є отже не тільки найгарнішою і найвищою нашою жертвою для Бога, але також найгарнішим

¹⁾ п. 532. Чи жертва Літургії є та сама, що жертва на хресті?

533. Чому жертва Літургії є та сама, що жертва на хресті?

534. Як аж ріжниця між жертвою св. Літургії, а жертвою на хресті в способі жертвування?

535. Коли установив Ісус Христос жертву св. Літургії?

536. Як установив Ісус Христос жертву св. Літургії?

537. Нащо установив Ісус Христос жертву св. Літургії?

540. Чому приноситься жертва св. Літургії?

541. В якій цілі приноситься жертва св. Літургії?

545. Для чого називаємо безкровну жертву Н. Зав. св. Літургією?

546. Для чого називаємо безкровну жертву Нов. Зав. Службою Божою?

Таких і подібних питань з відповідями повинно бути ще більше, а розміщені малиб вони бути при відповідних уступах продовж біблійної історії Старого і Нового Завіта.

(Середній Катихизм стор. 117—118).

²⁾ Тут Тайна взята в вужчому значінню так, як ми призвичаїлися розуміти під Тайною Евхаристії саме св. Причастя. Так я уживаю тої назви всюди. Коли говорю про Евхаристію в ширшому значінню, то уживаю слова „Тайнство“, або само Пресвята Евхаристія.

і найбільшим даром Христа для нас, це небесний хліб, Новазавітна манна в нашій земній мандрівці, це Найсвятіша Тайна Нового Завіту, Тайна Тіла і Крови Христової (І. 6 50).

Слово „Евхаристія“ грецьке і значить тільки, що ласка, або подяка¹⁾, а це тому, бо нею найкраще дякуємо-благодаримо Богу за всі ласки, а особливо за ласку відкуплення, а zarazом це найбільша ласка-благодать з неба для нас.

Тепер щойно повинні прийти питання й відповіді, що пояснювали б Евхаристію, як Тайну св. Причастя.

7. Належалоб ще згадати про молитвенники, а зокрема призначені для шкільної молоді. Їх маємо також дуже багато найрізноманітніших видань. До найновіших і тепер може найбільш поширених зачислити треба мабуть два. Перший, це „Малий Молитовник для всіх“ перенятий від „Епархіальної Помочі“ і поширюваний перемиською „Криницею“. Другий подібний, укладу о. П. Дзедзика „Господу помолімся“, призначений також для „всіх“. Справа подумана добре, оба є гарні, досить змістовні (перший 127, — другий 200 стор.), а найважливіше, що незвичайно дешеві (25—30 гр.), отже надаються до масового поширення.

Переходячи зміст першого, можна поробити деякі маленькі завваги, які належалоб в черговому накладі змінити, чи пак доповнити. На стор. 39, по поясненню щоденного іспиту совісти добре булоб подати (взорець) молитву „Повседневне визнання гріхів“; може вона бути та сама, що є в нашому єрейському молитвослові (укр. переклад. стор. 493). На закінчення цієї частини подати б хоч одну ядерну молитву по св. Сповіді (або хоч би один із покайних псалмів). Коли йде про молитви перед св. Причастям (стор. 41) то й тут належалоб подати одну чи й дві молитви „до св. Причастя“ з єрейського молитвослова стор. 496, напр. перша молитва, або котру небудь, бо всі вони дуже гарні. Натомісць молитва „Вірую Господи“ має бути на своєму місці в тексті св. Літургії. До молитви по св. Причастю додати ще бодай одну гарну молитву з молитов після св. Причастя, також звідтам (стор. 510). На духове св. Причастя дуже гарно надається молитва 5-та, котра зачинається словами сотника: „Я недостойний Владико“, або коротенька з Євангелія Луки 7, 6—8.

В частині „о церкві“ все добре і гарне з виїмком одного, а іменно тих різниць на стор. 52, от те 5-те „не вірять“. Ради Бога, що спонукало автора помістити таке пояснення??, Як можна було таку високу теологічну квестію „Епиклези“ в цей спосіб спрофанувати? „Не вірять, що словами Христа...“, що тим поясняється — виходить, що тут вже заки-

¹⁾ Середн. катихизм, стор. 114. пит. 515.

дується якусь сектантську єресь. Невжеж Літургія незданих є неважна? Цього хіба ще ніхто їм не закидав, таке пояснення, це властиво затемнювання¹⁾. Думаю, що краще булоб не порушувати в молитовнику такої kwestії, те саме відноситься і що до 3-ого „не вірять“. Так як про св. Причастя та про церкву, требаб було помістити кілька питань і пояснюючих відповідей про св. Літургію, як безкровну жертву Нового Завіта.

Молитва, поміщена стор. 84, як молитва при кінці Сл. Божої повинна бути поміщена, якраз на початку, як „молитва перед Сл. Божою, молитва намірення“ і в ній треба було додати приблизно такі слова; „особливо жертвую Тобі цю безкровну жертву за... (тут сказати намірення, в якому хочеш жертвувати цю безкровну жертву)“.

Про „молитви підчас Служби Божої“, які конечно уважав помістити о. Дзедзик, треба сказати, що вони якраз не дуже конечні, а ті, що є, — поміщені не на своєму місці. Якщо маємо впровадити і дати дітям молитви підчас Сл. Божої — то чому не мають бути ними ті молитви, які є в тексті Літургії отже літургічні? Та й поміщувати їх цілком природно треба там, де вони приходять в тексті підчас Сл. Божої, а не переділені цілими розділами (на 60 стор.). Це вже для самої вигоди, бо чомуж дитина має шуканням розсіватися, зрештою вона й забуде, що десь там на якійсь стороні є молитва по освяченню, а так, маючи її сейчас в тексті, напевно її прочитає (разом зі священиком). Що деякі молитви відносяться стисло до особи літургизуючого священика, це ніщо не шкодить. Ці молитви повинні бути подані для кращого зрозуміння в українському перекладі. А вже що до молитви: „Вірую Господи“, то вона мусить бути поміщена там, де її місце в тексті²⁾.

Це прекрасний момент, коли „ціла церква“ в святому говінню, похиливши голови відмовляє ту одну з найгарніших літургічних молитов, в якій аж переливається від надміру глибоких чувств віри, жалю, покори і ніжної любови.

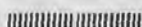
¹⁾ Таке пояснення можна дуже широко розуміти. Загорілий анти-епіклезист скаже, що коли повне і совершенне освячення не довершується виключно словами Христовими, то вже хіба нічийми, а тоді вже закидам і соблазнам не має кінця. Відноснож мірян, дяків в таких тельогічних тонкостях, таке пояснення є несовісністю.

²⁾ Молитва: „Вірую Господи“..., це найкраща молитва при готованні до св. Причастя. Проводити її вірним священик мусить поважно, спокійно і зі зрозумінням. Направду годі нераз слухати спокійно, як священик її по просту змеле з поспіху. Не лиш таїнственно причащаючися, але всі вірні, котрі мають духово причащатися, мають її враз зі священиком півголосом повторяти.

Щодо молитов по св. Причастю, то їх требаб помістити зараз після св. Літургії.

8. Св. Літургія, це дійсно одно з найбільш Божественних діл, в якому ми, люди на землі, маємо право участувати з „Блаженими Силами“; це найбільша і найкраща пам'ятка, яку залишив нам Божественний наш Спаситель, Господь і Владика всіх. Безодня любови Бога Отця („іже мір тако возлюбил“), безмежна широчінь жертвенного „человіколюбія“ Його Сина і всеосвячаюча благодать святого і животворячого Духа, зливаються разом, творячи один вічний знак-символ Пресвятої Тайни Любови — св. Літургію.

„Я прийшов огонь кинути на землю і чого хочу більше, як щоби вже розгорівся“ (Лк. 12, 49). Св. Літургія це жар того святого вогню, якого тепло ogrіває землю, а полум'я, як „воня благоуханія“ вноситься ген в пренебесний жертвенник. І чого більше хоче від нас Христос, що більше можемо ми зробити, як до цього вогню всіх наблизити — притягнути, коло нього всіх згуртувати? З найбільшим притиском треба повторити: Навчім наших вірних добре розуміти св. Літургію, а вже тим самим виповнимо свій душпастирський обов'язок.

о. Др. Г. Костельник

Більше богослужень нараз

I

В одній церкві в одному й тому самому часі властиво повинно відправлятися тільки одно богослуження. Сього домагається порядок у церкві і гідність богослуження. Коли рівночасно правляться два богослуження в одній церкві, то ані одно з них не вийде з такою повною достойністю, яка йому належить. Вони будуть вязані одно одним і обмежувані собою, як той льокатор, що мешкає „кутом“, вязаний і обмежуваний господарем мешкання, а господар ним. А може вийти навіть деспект для одного з богослужень. Уявім собі, що підчас святочної, соборної архиєрейської Літургії якийсь єрей читає собі свою приватну Службу Божу при бічному престолі. На таку архиєрейську Літургію повинні бути звернені очі й душі всіх вірних, всі єреї повинні бути зібрані довкола архиєрея, щоб вірні мали перед собою образ єдності й однодушності Церкви, а той літургізуючий священик при бічному престолі псував би цілий святочний настій як якийсь „vagus“ чи номад. І ще уявіть собі, що на Літургії того священика дзвонили би дзвінки... Вже з досі сказаного ясно, що „па-

рада", святочність, торжественність ніяк не зносить двох богослужень нараз. Ані в часі парохіяльної торжественної недільної чи святочної Літургії не повинна правитися тиха Літургія при бічному престолі, бо буде ломити торжественність парохіяльної Літургії.

Два богослуження нараз можуть бути властиво тільки „нужди ради“.

II

По кілька богослужень нараз стали в нас відправляти відколи завелася в нас „читана“ (тиха) Служба Божа. З тим латинським звичаєм введено рівночасно до наших церков і більше престолів. Відправляти два співані богослуження нараз, нпр. співану Службу Богу й утренню, Службу Богу й парастас, се неможливо, бо одно богослуження перешкоджувало би другому, а се була би соблазн для вірних. Можливо відправляти тільки одно співане богослуження, а друге тихе (читане), як нпр. Утренню і читану Службу Богу, співану Службу Богу і читану, Парастас і читану Службу Богу, або кілька тихих Служб Божих нараз.

У нас вже виробилася практика при таких „комбінованих“ богослуженнях. Але чи ця практика правильна?

Щоб на се питання якслід відповісти, перш за все мусимо відповісти собі усвідомити ті різниці між латинським і грецьким обрядом, які тут рішачі. Латинський обряд не допускає соборної Служби Божої, а в грецькому обряді соборна Служба Божа є звичаєм, що його по всі часи зафіксував навіть сам текст Літургії св. Василія, де молимося: „і да нісинагоже нас посрамиши, окрест стоящих святого твого жертвенника“. Значить: тут супонується, що більше єреїв разом відправляє Службу Богу. В латинській Церкві з ходом віків наступила індивідуалізація богослуження. Се відноситься не тільки до єреїв, але й до вірних, що в часі Літургії кождий одинцем свою молитву мовить, а на відправу Літургії тільки „дивиться“ і слухає дзвінків та органів, якщо в часі Літургії грають. До цього з часом мусіла довести незрозуміла для народу богослужерна мова. Першим наслідком незрозумілої для народу богослужерної мови мусіло бути обмеження „во всеуслышаніє“ виголошуваних літургічних партій. Богослуження мав властиво сам єрей відправляти „втай“, а для роблення побожного настрою вірних введено органи. Безперервний зв'язок між літургізуючим єреєм і вірними пірвався, а наслідком того була індивідуалізація богослуження. Т. зв. „літургічний рух“ на заході тепер змагається бодай обмежити отсю індивідуалізацію богослуження.

Коли одній одиниці з засади вільно в часі Літургії мати свій індивідуальний хід молитов, то ясно, що з засади це буде вільно також якийсь малій збірності, що становить тільки частину з усіх вірних, зібраних у церкві. А це вже веде до найбільшого числа богослужень нараз: одні вірні будуть „прислухуватися“ („приглядатися“) Службі Божій, що правиться при одному престолі, а другі рівночасно будуть прислухуватися Службі Божій, що правиться при другому престолі. Індивідуалізація!

Припустім, що кількох священників стає на Службу Божу, кожний до окремого престола, але в одному й тому самому часі — і навіть в однаковім темпі відправляють. Хоч вірні в церкві будуть розділені позицією свого тіла, бо одні будуть звернені до одного престола, другі до другого, може навіть протилежного, то ціле те збірне богослуження в дійсності матиме характер соборної Літургії, тільки що з більшою міркою індивідуалізації. Хід Літургії буде однаковий і дзвінки будуть у тому самому часі дзвонити.

При індивідуалізації богослуження се повинна бути для нас ідеальна засада (сурогат властивої соборної Літургії). Коли кілька Літургій має нараз правитися, то нехай священники зачинають правити в тій самій годині і нехай стараються задержувати однакове темпо при відправі. Та не забуваймо, що наша церква любить в соборній Літургії. І коли зідеться більше священників, нпр. на соборчик, то порадно буде тим нашим звичаєм покористуватися, щоб лекше й краще звести в гармонію всі літургічні вимоги.

Друга засада: нехай священники, рівночасно літургізуючи при різних престолах, один одному не перешкоджують надто голосним вимовлюванням літургічного тексту.

У латинян цього й підносити не треба, бо вони при звичаєні до тихого богослуження — вже задля самого „духа“ їх культу. Але „дух“ нашого культу каже правити „во всеуслишаніє“. Залишаючися під діянням цього почуття, деякі наші єреї, навіть коли правлять „читану“ Службу Божу, а одночасно відправляється співана Служба Божа, або інша читана, виголошують літургічний текст на цілу церкву, як колиб крім них ніхто в церкві тоді не правив. І так виходить, що два богослуження перебивають собі — начеб сварилися з собою.

Іншіж посувають в протилежну скрайність і тільки губами порушують (уважаючи сей спосіб „виголошування“ літургічного тексту за якийсь „дистингований“). Скайностей треба уникати, на все мусить бути відповідна міра! Тенденцією нашого богослуження є, щоб воно було відправляване „во всеуслишаніє“. Цеї тенденції не вільно нам ломити,

але не вільно її виконувати в таких умовах, де вона виходить не на „збудовання“, тому що ломить порядок у церкві.

III

Оскільки я зорієнтувався, наша пратика при „комбінованих“ богослуженнях виросла ось на таких засадах:

1. Менше важне богослуження уступає більше важному.

2. Найважливішим богослуженням є Служба Божа.

3. В Службі Божій найважливішими місцями є свячення і причастя.

Отже коли нпр. підчас утрєннї правитьсѧ читана Служба Божа, а дзвінок задзвонить на освѧчення або на причастя, то утрєнню переривають на той час.

Здавалось би, що тут усе в порядку, бо подана оцїнка вартостей сама про себе, вповнї слухна. Алеж те, що само про себе слухне, не мусить бути слухне у всяких комбїнаціях.

У Преображенськїй церкві у Львовї я мав кїлька разів ось такий немилий інцидент. В недїлю на спїванїй Службі Божїй я проповїдав, а напроти мене при бїчному престолї правив читану Службу Божу якийсь чужий свѧщенник з провінції (якось „всунувся“ так, що я про се й не знав) і служив йому також якийсь чужий чоловїк. Проповїдаю з патосом, а тут напроти мене дзвінок дзвонить на освѧчення. Між вірними замїшання: відвертаються від мене, звертаються до протилежного престолу, де — як дзвінок голосить — саме тепер освѧчення. Я мусїв перервати проповїдь. По засадах, поданих вгорї, се так і має бути. Я повинен був перервати проповїдь і перечекати, аж дзвінок перестане дзвонити. Так само на „воньмїм, свѧтая свѧтим“ і на причастя.

Кождий проповїдник з досвїду знає, що значать такі, з боку вимушенї перерви в проповїді. Цїлий патос, цїла проповїдь тим поломана — змарнована!

Та я собі інакше порадив. Я перервав проповїдь тїльки на те, щоби сказати: Не дзвонити! Вірні тепер мають слухати проповїді!

Чи я добре зробив? Я певний, що так.

Найважливішим богослуженням, призначеним для всіх вірних, тоді була спївана Служба Божа — а не та читана Служба Божа, яку собі, для своєї власної вигоди, правив чужий свѧщенник при бїчному престолї. А що літургїчної акції не можна переривати для якоїсь посторонньої причини, тому кожда частина спїваної Служби Божої була важнїша для загалу вірних, ніж яканебудь частина тої читаної Сл. Божої.

Се значить, що читана Служба Божа мала в сюди уступатися перед співаною. І колиб нпр. випало, що в часі читання євангелія на співаній Службі Божій якраз дзвонить дзвінок на освячення в читаній Службі Божій, то ніяк не годилось би переривати євангелія. А так само не годилося переривати й моєї проповіді, бо проповідь належала до акції співаної парохіяльної Служби Божої, як складова її частина.

Отже хоч літургічне освяченням, само про себе, важніше від читання євангелія і від проповіді, то в даній констеляції може бути й менше важне.

Зрештою моя проповідь ні в чому не порушувала ходу тої читаної Служби Божої, яку собі правив священик для своєї вигоди при бічному престолі, але та Служба Божа дзвінками порушувала хід моєї проповіді. Тому саме вона мала поступитися перед моєю проповідю — власне тим, чим її порушувала, себто дзвінками.

Читана Служба Божа при бічному престолі може відправлятися в часі співаної Служби Божої тільки під тою умовиною, що вона не буде перешкоджувати співаній. Вона мусить у своїй цілості залишитися „тихою“. Але дзвінки з тихої Служби Божої роблять голосну. Два голосні богослуження нараз не можуть бути. Отже виходить, що на читаній Службі Божій, яка правиться в часі співаної Сл. Божої, не можна дзвонити — або не вільно правити читаної Служби Божої в часі співаної Сл. Божої. *Tertium non datur!* Притім слід піднести, що дзвінки не належать до акції Літургії, але є тільки чимсь доданим до тої акції для лекшої орієнтації вірних — так само, як дзвонення на дзвінниці, котрим дається знати, що Служба Божа починається, не належить до акції Літургії, тільки для лекшої орієнтації вірних. Літургія без дзвонення на дзвінниці чи без дзвінків нічого не тратить на своїй цілості, ані на гідності.

IV

А коли читана Служба Божа привиться в часі утренні, чи якогось іншого співаного богослуження, чи тоді дзвонити на читаній Службі Божій, чи ні?

Дотеперішня наша практика каже дзвонити, основується на тій zasadі, що Служба Божа важніша, ніж утрення. І буває так, що переривають утренню чи парзстас на той час, коли дзвінки дзвонять на читаній Службі Божій. А коли і не переривають, то дзвінки собі дзвонять — байдуже, що тим спричинюється метушня й непорядок у церкві: два голосні богослуження нараз!

На мою думку це не досить обдуманая практика, яка не повинна бути дальше толерована — зрештою вона не є закріплена ніяким церковним обов'язуючим авторитетом.

На весілля молодята займають перше місце при столі, хоч вони достойністю не є найвищі. Алеж це їх день!

Аналогічно в церкві утрєння чи навіть парастас можуть займати перше місце, хоч вони *coeteris paribus* — гідністю уступають перед Службою Божою. Коли йде мова про порядок при богослужєннє, то не можна брати під увагу тільки метафізичну важність (значіння, гідність) богослужєння. Одне й тє саме богослужєння може мати рїзнородні гідности: метафізичну, чисто літургїчну, психольогїчну, соціальну... Читана Служба Божа і співана мають однакову метафізичну гідність. Але співана Служба Божа, особливо „парохїальна“ в недїлі та свята, перевищує читану Службу Божу своєю літургїчною, психольогїчною й соціальною гідністю, тому рївночасно читана Служба Божа має у всьому поступатися перед нею. Аналогічно утрєння (співана, відправляювана для всіх парохїян) своєю чисто літургїчною й психольогїчною гідністю перевищує рївночасно читану Службу Божу. Чито вкоротчі, щоби багато слів не тратити, кожде співанє богослужєння займає в церкві „перше місце“, своєю літургїчною й психольогїчною гідністю перевищує всякє інше, рївночасно відправляюване тихє богослужєння. Отже читана Служба Божа в часі утрєнні має поступатися перед утрєнню, а не навпаки.

Значить: не годиться переривати утрєнні чи парастасу в часі дзвінків на рївночасно відправляваній Службі Божій, ані навіть не годиться дзвонити на такій Службі Божій.

V.

Бачив я навіть таке, що літургїзуючий священник перериває свою Службу Божу на голос дзвінків при сусідньому бічному престолі, де рївночасно правиться Служба Божа. В деякій ситуації це навіть конєчне, як напр. коли один літургїзуючий має саме читати євангелїє, а при сусідньому престолі саме тоді дзвонять на освяченнє. Думаю, що і в такій ситуації не годиться дзвонити. А якби дзвонити, то хїба так тихесенько, як муха брєнить — не на цілу церкву.

Перериванє богослужєння з посторонніх причин! Увесь літургїчний дух усіми силами бореться проти того, бо хоче зберегти психольогїчну гідність богослужєння. Літургїя остільки тратить, коли її переривається задля іншої Літургїї, що ті її частини, де дзвінки не дзвонять, тратять свою авреолу перед вірними — ніби ті літургїчні частини не дуже важні, а важні тільки ті, де дзвінки дзвонять. Тратить свою авреолу Літургїя як „словесна

служба", як молитва, а побільшує свою авреолію Літургія, як „свята річ“, Се психічне „наставлення“ послідовно, хоч і непомітно, опісля простягається на цілий богослужбний культ.

А переривана утрення в нас уже настільки втратила зі своєї авреолі, що вже підносяться голоси, хоч покищо ще не смілі, та зате дуже характеристичні, які прямують до того, щоб утренню зліквідувати — начеб зайве, некорисне, утяжливе богослуження... Утренню в нас переривають не тільки задля дзвінків на тихій, рівночасно відправляваній Службі Божій, і не тільки задля всяких додаткових, принагідних богослужень (напр. травневі ранішні Служби Божі зі співом народно-церковних пісень), але переривають її також тому, що священник зайнятий сповіддю, чи може якимсь іншим церковним обов'язком.

Очевидно, богослуження, що так доривочно відправляється, перериване з усяких посторонніх причин, не може не втратити перед вірними своєї авреолі; вони на нього дивляться як на щось додаткове, неповажне, що має тільки дякам зайняти час, щоб не дармували, коли мають нагоду співати. Тому то тільки мало хто з вірних бере участь у відправляванню утренні.

А в утренні чи не найкращі і найбільше повчаючі, виховні церковні пісні! Алеж вірних треба до того запровадити, щоб вони могли, хотіли і вміли брати участь у відправляванню утренні. Перш за все священник сам мусить зберігати гідність утренні.

Пам'ятаю відправу утренні в мому рідному селі. Ціла церква — одна розмолена душа. І мужчини і жінки співають „Ангельський собор“, „Хваліте ім'я Господнє“... Се лишається на ціле життя! Але священник там тільки правив утренню в часі утренні, і брав усі ектенії, ніколи не переривав відправи ані на хвилину. Сповідати сідав аж по утренні. Маємо безмежні літургічні дорогоцінності, не марнуймож їх!

* * *

Зберу практичні директиви, до яких ми дійшли:

1. Менше важне богослуження уступає більше важному.

2. При відправі кількох богослужень в одному часі переважає літургічна гідність богослуження, а не метафізична.

3. Читане (тихе) богослуження поступається перед співаним.

4. В часі співаного богослуження на тихій Службі Божій не годиться дзвонити.

5. Коли рівночасно відправляється кілька

тихих Служб Божих, одна відправа не повинна перешкоджувати другій, ані голосом літургізуючого, ані дзвінками.

6. В часі парохіяльної співаної Літургії в неділі чи свята не годиться правити тихої Літургії при бічному престолі. А вже ніяк се не годиться в часі архиєрейської Літургії, хочби це була тільки принагідна Літургія.

7. Завсіди ідеалом остається, щоби в одній церкві в одному й тому самому часі відправлялося тільки одно богослуження.

8. Коли має бути більше читаних Літургій нараз, то найкраще буде, коли всі єреї стануть літургізувати в тому самому часі і коли задержуватимуть рівне темпо при відправі,

9. При нагоді соборна Служба Божа найлегше й найкраще розв'язує труднощі, тому священники повинні користуватися цим звичаєм нашої церкви.

Унійний Конгрес на Велеграді

Велеград, столиця колишньої Великоморавської держави, в якій вели своє святе, апостольське діло, св. братя Кирило і Методій, кладучи одночасно перші підвалини під культуру Словян, і в якому спочивають мощі св. Методія, став — завдяки старанням великих Словян, носіїв ідеї об'єднання словянського світу на релігійно-церковному полі (між ними одним з перших є наш Високопреосвящений Митрополит) — осередком новітнього унійного руху, метою якого є усунути нещасний церковний роздор, в першу чергу між Слов'янами. Для досягнення тієї мети відбуваються на Велеграді що три — чотири роки великі унійні конгреси, на які їзджаються представники усіх словянських й інших народів, католики і православні, щоби обговоренням спірних kwestій наближати хвилю церковного з'єднання. Нема сумніву, що Велеградські унійні їзди причинилися багато до злагіднення різниць між католиками й православними, до усунення чимало противенств, а передусім вони дали початок цьому величавому унійному рухові, який сьогодні, поруч із т. зв. літургічним рухом, лупає скалу взаємного недовіря й упереджень та найближує з'єднання обох Церков.

Організація конгресів спочиває в руках Чехів, точніше в руках моравського духовенства, на чолі з кождочасним оломуцким архієпископом, як наслідником св. Методія на його митрополичій катедрі. Перший конгрес відбувся в 1907

році під головуванням нашого Митрополита, Високопреосвященого Кир Андрія. Цьогорічний конгрес — VII з черги, є одночасно ювілейним. Властиво мав він відбутися в минулому році, на пам'ятку 1050 літної річниці смерті св. Методія, але тому, що в минулому році відбувався вседержавний католицький зїзд Чехословаччини, його перенесено на цей рік. Провідною думкою цьогорічних нарад конгресу були оба св. Братя, їх діяльність, наука, Літургія і загалом цілий їх величезний релігійно-культурний подвиг.

Як попередні, так і цьогорічний конгрес відбувся дуже величаво. Зїхалося на нього біля 400 унійних діячів з цілого світу, головнож Словян. З Українців взяли в ньому участь Преосв. Нярді з Бачки, Преосв. Чернецький з Північно-західних земель, Преосв. Гойдич з Закарпаття, о. ректор др. Сліпий зі Львова, о. ігум. Бурдяк ЧСВВ. з Мукачева і декілька священників з Закарпаття. Від православних незєдинених був м. ін. еп. Леонтій Туркевич з Америки.

Конгрес попередив зїзд словянських богословців, в якому взяли участь представники усіх епархій Чехословаччини, а також деяких епархій зпоза Чехословаччини. В святочнім інавгураційнім поході взяло участь біля 300 богословців. На програму цього зїзду зложилось: інавгурація, душпастирський курс, унійний курс, а вкінці святочна академія, яка вже властиво була початком унійного конгресу. В ділових працях зїзду про читали реферати о. прел. Грівец з Любляни, який віззав молодих богословців до унійної праці і змагань, др. А. Фукс, що вказав на велике значіння унійних велеградських змагань в нинішніх часах, а декан теологічного факультету в Оломуці, о. проф. Цінек вказав на значіння унійних змагань у життю священників і Словян. Цей зїзд був наче приготуванням молодих богословців до унійного конгресу.

Останнього дня зїзду богословців, себто в середу 15. VII, відбулося засідання словянського акад. товариства „*Slavia Catholica*“, на яким українське акад. Тов. „Обнову“ і сеніорат заступав о. рект. Сліпий. Предметом нарад було зближення католицьких студентських товариств і одностайний їх виступ на всесвітніх католицьких конгресах.

Властивий конгрес відбувся в днях 16—19. липня, ц. р. На інавгурацію дня 15. липня вечером прибув кард. Кашпар з Праги, крім цього 12 католицьких єпископів, східнього й західнього обряду, і один православний, а до того богато духовенства, між яким було чимало старих унійних діячів.

Зачався він в середу 15. VII вечором святочним походом з клиці св. слов. Апостолів т. зв. „*Syryll-i*“ до величавої велеградської катедри, в якій відправлено молебен, а ректор велеградської єзуїтської колегії о. Колячек привитав по ла-

тині всіх учасників. Після того учасники зібралися в „Слов'янській салі“ на інавгурацію. Відкрив конгрес і як його господар весь час на ньому головував ВПреосв. оломуцький архієпископ Леопольд Пречан. Достойний голова висловив свою радість, що може відкрити конгрес за благословенням Св. Отця Пія XI, який окремим письмом апробував конгрес, — та що бачить перед собою так багато учасників і то з далеких країв. Згадав померших кард. Сінчера й ексарха Леоніда Фйодорова. З черги подякував чеському урядові за те, що обняв протекторат над конгресом та побажав усім якнайкращих успіхів. До почесної президії покликав всіх єпископів і бенедиктинських опатів.

Відтак скадали привіти Єпископи. Від Українців промовляв Преосв. Чарнецький. Промовляв теж незєдинений єпископ Леонтій Туркевич, який в заступстві свого митрополита Теофіля (Пашковського) сказав, що він здивований молитвами Західньої Церкви за зєдинення і любовю, з якою вона відноситься до Церкви Сходу, та чекає дня, коли буде один пастир і одно стадо.

По вечері відбулася на честь учасників академія, влаштована оломуцькими й братиславськими богословами, які співали деякі літургічні пісні по церковнословянськи.

На другий день, в четвер 16. VII. відправили в катедрі архиєрейську Літургію Преосв. Чарнецький і болгарський єпископ Преосв. Куртєф, в сослуженню ректора львівської Богосл. Академії о. дра Сліпого, ректора пряшівської Дух. Семинарії о. Ройковича й інших священиків визант. обряду. Співав гарно хор оломуцьких питомців.

По св. Літургії почався дальший хід конгресу. Відкрив наради ВПреосв. Пречан і віддав голос о. рект. Сліпому, який серед невмовкаючих оплесків передав конгресові привіт від Високопреосв. Митрополита Шептицького, а відтак і від Богословської Академії й Б. Н. Товариства. Імя нашого Митрополита відоме в цілому католицькому світі, а кожний унійний діяч вимовляє його з правдивим пієтизмом. Митрополит у своєму привіті згадає померших велеградських унійних діячів, в першу чергу ексарха російської католицької Церкви Леоніда Фйодорова, що помер в большевицькій неволі по довголітніх і тяжких муках і що його життя і смерть є славною памятною минулих конгресів, а прославлення його памяти буде незвичайною помічю для робітників Унії і новою славою Велеграду. В дальшій частині свого привіту Митрополит стверджує, що діло Унії мимо ревної праці, мимо великих жертв, мимо великих, історичних змагань, що їх св. Отець Пія XI. вкладає у те діло, „ще не може похвалитися ані світлими тріумфами, ані великими побідами. І це може правильно. Метою унійних змагань не є тріумфи і побіди, що викликають ідею боротьби, а рад-

ше такі тріумфи і такі побіди, в яких усі є побідниками і всі тішаються досягненим миром".

В часі виголошування о. ректором Сліпим привіту Впреосв. Митрополита явився на салі нарад кард. Кашпар, якого присутні привітали бурхливими оплесками. Після того усталено й вислано привітальні телеграми до Св. Отця, до пражського нунція Ріттера, президента Бенеша, митрополита Шептицького й єпископа Д' Ербінія.

Після того зачалось читання рефератів. О. проф. Грівець з Любляни говорив про джерела теології св. Кирила і Методія, о др. Теоф. Спачіль Т. І. з Риму про почитання свв. Братями Преч. Діви Марії. — В часі читання рефератів явився на салі міністр о. прел. Шрабек, як представник чеського уряду, та зложив зїздови побажання якнайкращих успіхів. — Останній реферат виголосив о. проф. Горділло Т. І. п. з. „Римська теологія в часах свв. Кирила і Методія“.

Пополудні того дня нарадами проводили трнавський єпископ др. Янтавш і софійський Преосв. Куртєф. Прибули нові єпископи, м. ін. Преосв. Няраді, і передали конгресови привіти. Відчитано привітальні телеграми від чужинних церковних достойників, що їх наспіло біля 50.

Реферували о. Сев. Салаявіль з Риму н. т. „Наука свв. Кирила і Методія про походження Св. Духа“ і Словінець о. др. Курент н. т. „Наука свв. Кирила і Методія про примат папи“. У звязку з рефератом о. Салаявіля розпочав був о. рект. Сліпий по офіційальнім закінченню дискусію, яка стягнула багато слухачів.

Одночасно в другій салі відбувалося засідання юристів, на якому доцент берненського університету др. Вірер говорив про подруже право у Східній Церкві.

Другий день нарад (17. VII) почався знов архиєрейською св. Літургією, яку відправили єпископи Преосв. Куртєф і Преосв. Чарнецький в сослуженню чужих і своїх священників східнього обряду.

Засідання відкрив Впреосв. Пречан. Прибули нові учасники, між ін. Преосв. Гойдич з Пряшева. По його привіті зачалися реферати, присвячені словянській літургії. Говорив проф. о. Вайс з Праги про „Службу Божу св. Кирила і Методія“, яка до 867 року була византійського обряду, а по 870 році св. Методій увів Службу Божу римського обряду в церк.-слов. мові. Професор Орієнт. Інституту о. А. Раес говорив про синодальну і галицьку форму Літургії, а о. ректор Сліпий прочитав реферат о. дра Ішака, який на Конгрес не міг прибути, про „Видання церковно-слов. літургічних книг византійсько-словянського обряду“.

Пополудне посвячено рефератам про культ свв. апостолів Кирила й Методія серед словянських народів. О. проф. Вашіца говорив про їх культ на Моравії, о. рект. Сліпий на

Україні, о. М. Нехай з Люблина в Польщі. Говорив ще дуже цікаго Єзуїт з Парижа, о. Руе де Журнель про „Старання о. Пірлінга в Римі в справі канонізації Кирила і Методія“ на основі архівального матеріалу.

Богослуженням і проповідю о. Прешерена Т. І. з Риму закінчено другий день конгресу.

В суботу (18. VII) як у день свв. Кирила і Методія по Юліянським календарі, відправив архиєрейську Службу Божу Преосв. Нярадї при численній асисті нашого духовенства (головно із Закарпаття), а по Службі Божій відправлено панахиду за ексарха Леоніда Фйодорова і всіх померших діячів унійних конгресів.

На початку засідання того дня відчитано телеграми від Св. Отця, нунц. Ріттера й ін. Перший реферат про „Вплив Кирило-методіївської ідеї в пойосифінських часах“ виголосив о. дек. Цінек. За неприявного о. проф. Дворніка з Праги відчитав його реферат про „Відносини у византійським цїсарстві в Кирилометодіївських часах“ о. проф. Матоха.

Того дня відбулися теж збори „Apoštolát-y sv. Cyrila a Metóda“, на яких реферував о. кан. Ємелка, а від заграничних членів Преосв. Нярадї і о. др. Мірт з Марїбору. Про практичну унійну працю говорив о. Буржоа Т. І. з Еспанії, о. Лепка Т. І. й о. др. Матоха, що говорив про діяльність наукової установи п. з. „Велеградська Академія“, предсїдником якої є митрополит Шептицький.

Окремо в тїм часі відбувся виклад для фахівців догматики о. Кавеляерта, бенедиктинця з Аме, про „Методу викладу католицьких догм для незєдинених“. Докладчик радив придержуватися історично-генетичної методи і доказів з св. Письма та Передання, не вплїтаючи туди латинських теологічних систем, які є чужі для ментальности східних богословів. В дискусії брали участь Преосв. Чарнецький, о. Грівец, о. Горділльо і о. Сліпий.

В неділю дня 19. VII. було торжественне закінчення зїзду. Хорват о. др. Рогошіць відправив в катедрі глаголицьку Сл. Божу, а в 9 годині закінчено Конгрес пленарним засіданням, на яким ухвалено резолюції, остаточну редакцію яких полишено президії:

1) Найближчий Конгрес має відбутися в 1939. р., в 500-ту річницю фльорентійського Собору. 2) В майбутніх конгресах повинні бути узгляднені питання з душпастирської практики. 3) В рефератах повинен бути узгляднений звіт з осередків незєдиленої Церкви на еміграції і в Росії. 4) Щоби конгрес не займався виключно академічними питаннями, але узгляднював пекучі, актуальні квестії зєдинення Церков. 5) Конгрес звертається до всіх Ординаріїв лат. обряду, щоби дали нагоду до відправ Служби Божої в византійсько-словянським обряді в містах, семинаріях і інших догідних місцях, бо цим познайомляться вірні на Заході із східним обрядом і заохотяться

до молитви за зєдинення Церков. 6) Конгрес прилучається до петиції про беатифікацію бл. п. еп. Сломшека. 7) Конгрес висказує думку, щоби у всіх слов'янських семінаріях основано апостолят св. Кирила і Методія. 8) Конгрес прохає Апостольський Престол, щоби 14. II. і 6. IV., в дні смерті св. Кирила і св. Методія, були установлені їх свята. 9) Конгрес взиває до оборони нерозривности подружжя в нових кодифікаціях цивільного права — і 10) до відправлення Служби Божої за облегчення долі вірних в большевицькій Росії.

В кінцевім слові предсідник архієп. Пречан подякував учасникам за участь і працю та висловив свою радість, що міг проводити такому світлому Зїздові. Пралат о. Грівец й еп. Пшездзєцький передали від Зїзду слова вдячності за гостину і признання за труди над влаштуванням і переведенням Зїзду.

Після того відбулася під голим небом, на великому майдані між катедрою і монастирськими забудуваннями, академія, на якій в прияві тисячних мас народу зложили учасники конгресу прилюдний поклін свв. Кирилови й Методієви. Ще раз промовили найвизначніші учасники конгресу, візвали нарід до співпраці і молитов, зложили заяву вірности св. Братям та Велеградови і розїхалися домів.

о. Петро Хомин

о. Андрій Лошиній.

Великий Піст у річнім церковнім уставі

(Докінчення)

Приготованням (praeparatio, παρασκευή)¹⁾ такої нашої пасхи є В. субота. Всі богослуження В. суботи є надзвичайні. Таким надзвичайним богослуженням є Надгробна, або Єрусалимська утрєння, зі своєю особливістю, численними, особливого напіву величаннями, до яких стихами є цілий, найдовший псалом 118, що творить XVII катизму, яка вже від Вел. посту заступає собою на недільних утрєннях XIX катизму (полієлей). По великім славословію і вході з Євангелієм²⁾, читається на тій утрєнні це надзвичайне місце пророцтва Єзекиїла (XXXVII, 1—14), про воскресення мерців. Опісля читаються вибрані місця з першого листа св. Ап. Павла до Коринтян (V, 6—8) і до Галатів (III, 13—14), в яких взиває нас Церква до залишення за собою всякої закваски давних, наших примх, бо Христос, що був пожертвований за нас, є нашою Пасхою. По апостоли слїдує „аллилуя“ з уже воскрес-

¹⁾ nap. Nilles: Kalendarium utriusque Ecclesiae. Tom II. ст. 235.

²⁾ пор. о. Р. С.: Плащаниця. (Нива 1933. Ч. 3. ст. 100—108).

ними, стихами: „Да воскреснет Бог..., Яко „ісчезаєт дим..., Тако да погигнуть грішници...“ (Пс. 67, 1—4), які відтак протолошуються у всім світлім тижні перед загальним, воскресним тропарем: „Христос воскрес“... Але властивого переходу — пасхи до надприродности, до життя у Божій любови, в яким то життю ми чулися би вже іншими людьми, має довершити Вечірня з Літургією св. Василя В. у ту, як називають наші церковні книги „преблагословенну“ суботу.

Вже друга стихира першого воскресного гласу на „Господи воззвах...“, що тут співається: „Обидіте людіє Сіон, і подіміте єго, і дадіте славу в нем воскресшему із мертвих, яко той єсть Бог наш, ізбавлей нас от беззаконій наших“, має вказувати на те підняття вже новозавітного нашого Сіону, як цього найвищого, морального нашого піднесення Христом, доконаного щойно вчорашньою памяткою Великої п'ятниці. Всестороннє розуміння цього дивного Сіону доконується тут численними старозавітними чтеннями, які є рівночасно підставою канонних пісень нашої Церкви.

Наша Церква дала нам можливість подивляти Мудрість Божого Провидіння ще в попереднім річнім крузі празників Різдва Христового і Богоявлення. Там також приписував устав відправляти Вечірні з Літургією св. Василя В. Божа Мудрість проявлялася там у всіх тих фактах, що їх мають нам старозавітні паремії-чтення, яких в Навечеря Різдва Христового було 8, а Богоявлення 13. Але ця Божа Мудрість нас там ще так не доторкала, як тут. Там, хоча ця Божа Мудрість, немов просякла наш ум у празнику Просвічення, але не вийшла ще до нашої волі і тим самим не вийшла ще вповні у наше життя. Але тут, коли ми вже перейшли вказані Церквою великопісні празники, ця Божа Мудрість перейшла тепер, немов у конкретну форму Божої святости, на те, щоби вона, пізнана нами ще у згадані празники, вийшла вже тепер до нашої волі у свободнім виявленню її в реальнім, чиннім життю, вже як наша правість-святість. Тому тут, в навечеря Воскресення, у Велику суботу подає устав аж 15 таких старозавітних паремій-чтеній, у яких унагляднюється вже правильність, законність і тим самим святість Божого Провидіння.

В навечеря цих трьох, найважливіших Господських річних празників, Різдва, Богоявлення і Воскресення розпочинає ті чтення одно і те саме чтеніє з книги Битія (1, 1—13): „В началі сотвори Бог небо і землю“. Ця паремія тому читається у цих трьох празниках і тому є перша, бо сотворення світа є початком зовнішнього, мудрого, правильного і законного Божого ділання. А як незглубиме для нас це початкове Боже ділання, обявлене в факті сотворення, таким є воно і в управі існуючого вже світу, що продовжується у таких самих, зовнішніх фактах, кермованих нагляд-

ною силою Божого Духа, представлених у всіх, дальших чтеннях, на вечірнях з Літургією св. Василя Великого цих трьох празників. А всі ті факти мають унагляднювати таке саме, також незглубиме Боже ділання, обявлене тепер у нас самих в факті нашої моральної правости, до якої мали ми дійти щойно відбутими великопісними практиками. А ця наша, внутрішня правість, що є неменше дивна від тамтих зовнішніх фактів, опирається також на тій самій Божій законности і святости, що виходить з любови, а реалізується нашим Спасителем.

Коли чоловік входить у пізнання тільки зовнішніх, фізичних і механічних прав природи, з поминенням внутрішніх і надприродних, тоді ті фізичні права часто будуть для нього нероз'яснені, бо в них стріне він примхи і самоволлю сліпого випадку. Тоді чоловік зі своєю свободою мусить згубитися у всесвіті, бо не маючи певної і мудрої основи, на якій міг би оперти свою свободу, мусить пропасти в загальнім детермінізмі. Такий чоловік, це невільник фізичного насильства.

Та наш устав тепер, щоби вивести і нашу волю до висот такого морального імперативу, яким були би ми в силі поконувати і фізичне насильство, наводить тут у Вел. суботу багато прикладів і дивних фактів, якими вяже внутрішнє пізнання нашого духа з випадковістю такого, чи іншого зовнішнього факту, який, як такий, що зі своєї природи належить до фізичного світа, мусить уступити перед внутрішньою, моральною силою такого хотіння і волі, яка опирається і основується на найзагальніших і конечних правах пізнання, що не вяжуться вже ані простором, ані часом. Тому тут, у всіх тих дивних фактах, представлених у пареміях цієї вечірні, домінує вищий закон духа над самим фізичним правом і тому ті зовнішні факти, як — дивний перехід Ізраїльтян через море, чи такий факт з пророком Йоною або трьома молодцями в огненій печі — є представлені як другорядні, якими кермує вища сила духа.

Чоловік сам із себе, без Божої помочі не може знестися до такої моральної сили, яка була би всилі побудити та безглядно покорювати фізичний закон. А це походить звідси, що ми вродилися вже на готове¹⁾ і вся вселенна була сотворена й устроєна без нашого пляну. Тому, хоч з одного боку потребуємо Божої помочі і Божого обявлення, щоби при їх помочі досвідом цілого свого життя доходити до пізнання таких, з гори нам даних загальних і конечних прав духа, але й з другого боку відчуваємо рівночасно у собі таку моральну силу і незалежність, що Бог,

¹⁾ Пор. перші слова тропаря на VI часі, у вівторок першого тижня Вел. посту.

тому якраз, що є Богом, як у розумнім світі духа, так і в фізичнім світі не може зділати квадратового кола, так також і в моральній області нашого життя, без нашого співділання не може нам дати спасення, бо тоді таке спасення булоб незаслужене, механічне.

А якраз з фактів, які подає наша Церква у тих багатьох давніх, старозавітних чтеніях на вечірні з Літургією св. Василя Великого, у Велику суботу маємо дійти до такого найзагальнішого закону духа, якого загальність переступала би всякі можливі обставини часу і простору, а тим самим ціхою такого закону мусіла би бути конечність. А коли так загально понятій закон буде кермувати нашою волею, як це було з Мойсеєм, Йонсю, трьома молодцями, тоді зовнішні факти не будуть для нас якимсь випадком, чи з зовні походячим примусом, але у світлі такої абстракції такий закон стане мотивом наших власних, самочинних і творчих діл, якими поступенно будемо створювати себе в кожній годині й обставині нашого, чинного дня і тим станемо творцями нашої власної безсмертності.

Так з цієї, наче подвійної сфери нашого існування, себто фізичної і духової дійсности, виводимо рації не тільки до природної цілі нашого життя, але й до надприродної. І так вяжемо наше нутро з зовнішністю. А ланцюгом є механічні права природи, які, коли будемо руководитись в життю таким загальним і конечним законом, будуть для нас не примусом, але радше визволять нас і до абстрактної віри позволять додати чинне, активне, життєве пізнання, за яким піде й воля. Так за пізнанням і моральним відродженням доходить чоловік до свідомости своєї безсмертності і відповідно до такого пізнання укладає всі діла свого життя. Таким чином з фактів, поданих уставом на гечірні з Літургією св. Василя Великого у Вел. суботу, доходимо до такого конечного закону.

Колиж ми вже в часі Вел. посту віднайшли в собі ту гармонійну єдність нашої природи у вищости духа над матерією і моральними чеснотами: мудрістю, правдою, мужністю, здержаністю, а ще більше покорою і лагідністю, скріпили моральну силу нашого духа, так тепер, звязуючи внутрішню нашу силу з цілим рядом поданих Церквою давних, дивних, зовнішніх фактів з найбільше дивним, який, колинебудь збувся в історії, зовнішнім фактом Христового Воскресення і рівночасно топерішнім, вже внутрішнім фактом нашого морального воскресення, підносимо тут, вже не так, як у тамтих річних празниках Різдва і Богоявлення об'єктивне, бо менше від нас залежне Боже ділання, але тут вже більше суб'єктивну і життєву нашу активність до такого напруження нашого релігійного почування, виходячого вже з любови, що за приписом уставу за всі ті, такі

дивні Божі діла по VI чтенію співаємо в прокімені: „Поєм Господеви славно бо прославися“. А вже по XV чтенію, у другім прокімені звизаємо, щоби зовнішній, фізичний закон підчинився внутрішній, моральній силі нашого духа і тому у стихах до цього прокімена злучуємось зі всіми природними і надприродними елементами, які вже в одно лучимо і звизаємо їх, щоби хвалили з нами Бога: „Господа пойте і превозносите во вся віки“. Тут, вже не через причинову реакцію, індукційною дорогою досвіду, бо досвідом цього ніколи не ствердимо (во вся віки), отже не а posteriori, як це ми стверджували на фактах у празниках Різдва Христового і Богоявлення, а дедукційною дорогою (а priori), вищого, вродженого, даного нам з гори пізнання права-закону, який так домінує над фактами, тут представленими, підносимося до такого пізнання і так завершуємо тріумф цього закону над фактом — возгласом Трисвятого; „Яко свят єси Боже наш...“

Тим возгласом переходимо вже до новозавітної Літургії. Та, як в навечеря празників Різдва і Богоявлення, по тім возгласі співалося „Трисвятоє“, а щойно у дні самих празників „Єлици...“ так тут, у Вел. суботу, де вже так виразно ця Божа святість ідентифікується і наче зливається з суб'єктивною нашою правістю — замість „Трисвятого“, приписує устав також „Єлици...“ З тої самої причини читається зараз той самий Апостол, що й при св. Тайні Хрещення (Рим. VI, 3—11). А по Апостолі наступає вже образове представлення нашого переображення тим, що священник в часі, коли хор співає „аллилуя“ із стихами псалма 131 (1—7): „Воскресни Боже суди землі...“ перебирається у світлі ризи, в яких читає історично представлену подію Христового Воскресення з Євангелія св. Матея (гл. 28).

Взагалі мова, якою у днях Великого тижня представляють наші богослуження той невидний корінь і незбагнене жерело Божої любови, є дуже глибока і таємна. Такою образовою й алегоричною мовою Церква більше порушує, тішить і почитає, як коли би те сказала отверго і властивими словами. Бо де є очевидне, що богослуження тих днів мають не тільки в памяти відновити саму історичну подію, як реалізацію Божої любови, але ті наші богослуження так ділають, що всі, що беруть участь у них, підносяться рефлексією до необнятої таїнственності... Ті образи, які тут подаються, ведуть нас від річей земних до таких душевних переживань, у яких твориться і підсичується такий огонь любови до Бога і ближніх, який знаходить своє завершення у надприроднім і небеснім супокоею і необнятім щастю. І в цім якраз лежить суть нашої моральної переміни, чи переродження, того, що робить нас „новою тварю“, надчоловіком. А перехід до такого переживання, це наша новозавітня „пасха“.

3 душпастирської практики

На неділю, дня 14 червня ц. р. в день Прсв. Евхаристії, заповів я богослуження на Баторівці вчасніше, як звичайно, щоби по відбутті богослуження взяти ще участь в обході у Львові. Однак богослуження на Баторівці, хоч я прийшов вчасно, скінчилося не скорше, як я хотів, але пізніше, як звичайно, а то з тої причини, що передтим мусів я ще за-осмотрити хорого. З пів милі треба було йти пішки, бо то аж на Клепарові, Михайло Бугурузян зветься, а коли застав я його не так дуже — на мій погляд — хорого, то зробив я його жінці легкий закид, на що вона мене фатигувала, коли Клепарів до мене не належить, чому пішки, а то так далеко і в такий день, коли я не маю часу, а хорий не такий небезпечний. Відповіла, що чоловік неспокійний, бо ще Велик. сповіди не відбув, а пішки тому, що фіякра не має защо наймити, а знаючи, що я люблю ходити, попросила мене. Досить, що у Львові на обході я не був, а за те був злий на себе, що здобув славу пішехода. Якже я здивувався, коли на другий день рано, в понеділок, прийшла до мене жінка Бугурузяна і дала знати, що її чоловік досвіта помер. Тепер вже я знаю, чому я на Баторівку попав; у всім іншим могло там без мене обійтися, а я був потрібний Бугурузянови, бо інакше — я певний — бувби без сповіди помер, бо ніхто не сподівався, і я ні, щоби він був такий близький смерті, навіть доктор не хотів видати посмертної картки, а хотів відіслати тіло до просекторії, щоби довідатися про причину смерті.

А тепер просто противний випадок. Підчас війни я був адміністратором двох парохій: Налужа і Стусова. По офензиві Макензена в р. 1915, Москалі, відступаючи, спалили при кінці серпня ціле Налуже, лишилася тільки церква і приходський дім, цілком в середині здемольований. Щоби на зиму бодай в однім покою мати піч, я закликав місцевого муляря, який підіймився того, а навіть обіцяв, що поставить піч „віденську“. І дійсно поставив, але най Бог йому того не памятає. Може бути, що за кару за те тяжко захорував і завізвали мене до нього. На мій осуд, дуже мало йому вже належалося; цілий посинів, слова не міг вимовити, астма в останнім ступні. На другий день рано іду до Стусова довідатися, що там чувати. Надїжджають сани — бо то було з початком грудня — повні навозу, а на горі з великою кучмою на голові сидить — хто? Очам своїм не вірю, чи не привид який? Майстер від „віденської“ печі, — якого я вчора на смерть сповідав!

„Halt! Пане Винник! Чи то ви, чи не ви“?

„Акурат я сам; трохи мені полегшало, а такий ладний день, добра санна; невістка гною накинула, а вже скинути

на поле, не велика штука". — Нічого не переборщую; дослівно: на другий день.

З цього виходить наука для моїх співбратів, передовсім молодших, як то в оцінці хориби не треба бути категоричним, лиш дуже обережним, а заосмотрення хорого мусить знайти місце, як то в першій моїй випадку — перед кожною іншою функцією і без огляду на виправдуючі причини.

о. С. Д.

3 місійного руху.

Св. Місія в Лопянці

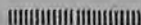
Заходом та старанням о. Юліяна Оришкевича відбулася в парохії Лопянка дек. Рожнітівського св. Місія, в дніх від 27. 6. — 5. 7. 1936. р. Давали її Отці Чина св. Василія Вел., о. др. Камінський з Лаврова, та о. Пеленський з Дрогобича. Улаштовання св. Місії наповнило радістю всіх, — тимбільше, що в згаданім селі не було її ще дотепер ніколи. Хоч деякі одиниці ворожо відносилися з початку до св. Місії, — вкортці все змінилося.

З радістю треба піднести, що ОО. Місіонарі зуміли взяти в полон тверді та забобонні серця вірних, так що простора церква все була наповнена, а згодом і не вистарчала, так що майже всі науки голошено на майдані біля церкви. Порядок наук був ось який: рано о год. 6—7 Сл. Божі, — відтак наука, — по полудні: наука для дітей та молоді, вечером о 6-тій молебень, акафіст і знов наука. В четвер: свята година, яка зробила велике вражіння на присутніх. В суботу наука про Пр. Діву Марію.

Від середи почалася св. Сповідь. До сповіді та св. Пристя приступило 2520 вірних, та 300 дітей старших, з парохії та довколишніх сіл. Відновлено Брацтво Апостольства Молитви та приєднано кількадесять нових членів.

В неділю по Сл. Божій відбувся торжественний похід з місійним хрестом довкола церкви, в супроводі о. декана та 11 священників. Після закопання хреста прегарну прощальну науку виголосив о. Пеленський, по якій всі вірні зложили приречення, що будуть вірно служити Христові. Опісля попрощав ОО. Місіонарів місцевий о. парох, а всі священники процесійно відпровадили ОО. Місіонарів на приходство. Всі вірні зі сльозами в очах прощали незабутніх ОО. Місіонарів.

Учасник.

Всячина

Високопреосвященний Митрополит Кир Андрій виїхав 4. серпня ц. р. до Підлютого, своєї літньої резиденції, на двомісячний відпочинок. Перед своїм відїздом, тому що стан здоров'я значно покращав, перевів Архипастир канонічну візитацію декількох парохій у львівському деканаті, а також кількох монастирів СС. Василянок.

Апостольський Адміністратор Лемківщини. Наша новинка, подана в попереднім числі „Ниви“ за іншими часописами, про те, що новоіменований Адміністратор, о. др. Яків Медвецький зрезигнував з тієї гідності, показала не правдивою. О. крилошанин Медвецький номінацію прийняв і вже працює на повіреній його опіці території. Праця на Лемківщині, головнo в нинішніх часах, незвичайно важка й відповідальна. Вимагає вона не лиш великої ревности, але ще більше любови до всіх, безсторонности супроти всіх, безумовної аполітичности в поступованню і надзвичайного душпастирського „благорозумія“. Інакше праця над ліквідацією московського православ'я, яке там при допомозі „власть імущих“ загніздилося, ніколи не увінчається бажаними успіхами.

Новому Апостольському Адміністраторови бажаємо на його новім становищі багато успіхів у праці для добра Церкви і Народу та обильного Божого благословення.

Гостина німецьких студентів теології. До Львова приїхала в першій половині серпня прогулька німецьких студентів теології з Фрайбурга в Німеччині. Мета прогульки — приглянутися церковному життю католицької Церкви византійсько-слов'янського обряду, а передусім пізнати красу і велич наших богослужень. Богословці замешкали в Духовній Семинарії, оглянули всі наші релігійно-церковні інституції, бували на богослуженнях в ОО. Студитів, в церкві Преображення Госп. й інших церквах, приступали до св. Причастя в нашім обряді. В суботу 22. серпня виїхали з бр. Петерсом Ч. св. Т. Ст. до Унева, до тамошньої Успенської Лаври, щоби приглянутися праці ОО. Студитів на літургічнім, церковно-релігійнім і суспільнім полі. В останніх днях серпня виїздять назад до Німеччини.

Церковний Пленарний Синод Польщі. В днях 25-26 серпня ц. р. відбувся в Ченстохові, в монастири ОО. Павлінів, на т. зв. Ясній Горі, перший по довгих літах (останній в 1643. р.) Пленарний Синод католицьких єпископів Польщі. У зв'язку із цим синодом польський Єпископат видав до вірних відозву, в якій м. ін. сказано: „Дня 25-26 серпня на Ясній Горі, у стіп Чудотворної Ікони Ченстоховської Богоматері відбудеться по довгих віках, за згодою Св. Отця Пія XI. перший пленарний синод католицьких єпископів

Польської Річпосполитої. Корячися перед Богом, просячи о світло Св. Духа, спомагані Марією, Матір'ю Божою і нашою Царицею, будемо радити над тим, щоби в Річпосполитій розвивалося і могутніло життя після науки Ісуса Христа; щоби Бога всі любили і Божий закон виповняли; щоби всі люди взаїмно себе любили і належали до Христового стада; щоби духовенство ставало щораз святішим, жертвеннішим, повним самовідречення; щоби святими були родини, нерозривними подружжя; щоби дітвора словом і прикладом, дома і в школі була виховувана в вірі і виросла на добрих католиків і горожан краю; щоби не було голодних, безробітних; щоби кожний мав працю і належну заплату за неї; щоби вигасли в Польщі ненависть, згіршення, боротьба з вірою“.

В неділю 23. VIII приїхав на синод папський легат а ла тере кард. Фр. Мармаджі, недавній ще нунцій у Варшаві. На синод зіїхалося біля 60 єпископів. Від нашої Церкви взяли участь в синоді Преосв. Хомишин із своїм єпископом-помічником Лятишевським, Преосв. Коциловський з єп. Лакотою, Преосв. Бучко і Преосв. Будка зі Львова, і Апост. Візитатор Преосв. Чарнецький. На одного з чотирьох теологів синоду покликано о. ректора Сліпого. Крім цього взяв участь Апост. Адміністратор Лемківщини, о. Медвецький, представники ОО. Василіян і о. крил. Лаба зі Львова.

Папський легат прийняв греко-католицьких Єпископів на окремій авдієнції.

Kongres „Pax Romana“. Черговий конгрес католицьких студентських товариств і академічних сеніоратів „Pax Romana“ відбувся цього року в Австрії, в днях 28 липня до 6 серпня в Зальцбурзі, Клягенфурті й Відні. Конгреси федерації „Pax Romana“, до якої належить й Тов-о українських студентів-католиків „Обнова“, виказують великанський зріст зацікавлення католиків цілого світу організацією своєї молоді під католицькими прапорами. Це зацікавлення росте головню в нинішніх часах, коли большевицьке безбожництво починає діяти вже й у Західній Європі.

В цьогорічнім конгресі взяло участь понад 600 учасників, що заступали десятки студентських організацій 37-ох країв. Крім студентів і студенток було багато старших, що прибули на конгрес як опікуни катол. студентства. Найчисленніше була заступлена французька делегація, а відтак голяндська й англійська (з Європи й Америки). Не було зате зовсім представників досі найсильнішої в світі організації студентів з Німеччини.

Від українських студентських організацій взяли участь в конгресі 6 осіб, зпоміж яких голова Тов. „Обнова“ п. Паук складав привіт на відкриттю конгресу від імени української делегації, духовник „Обнови“ о. др. Гриньох брав

участь у працях конгресових комісій та відправляв кожного дня нашу Сл. Божу, викликаючи серед учасників велике зацікавлення нами, нашою Церквою і нашим обрядом, студ. п-на Білінська працювала теж в секції студенток, а член сеніорату „Обнови“ проф. М. Чубатий виголосив на унійній комісії реферат на тему „Основні проблеми Унії в Східній Європі“, в яким виказав позитивну роль Української Церкви, колись і тепер, у праці над поверненням церковної єдності між роз'єднаними братами. Реферат прийняли всі присутні з великим вдовolenням і признанням. Не подобався він тільки деяким русофільсько настроєним Слов'янам, які все ще покладають надії на якусь роль Росії під цим оглядом.

Загалом участь української делегації була потрібна і вона своє завдання сповнила як слід.

Носив вовк, понесли й вовка. В Москві відбувся на днях великий політичний процес проти колишніх верховодів в російській комуністичній партії і будівничих кровавого большевицького царства — за плянований атентат на теперішнього червоного диктатора Сталіна. Перед судом стали такі „вожди революції“ як Зіновєв, Каменєв, Смірнов і 13 інших. Більшість із них це Жиди, всего 3 Москалів. Процес виявив багато слабих і хорих місць в пануючій, ніби могутій комуністичній системі, яка вже майже двадцять літ кроваво панує над безборонним населенням. Обвинувачені мимо страшного морального упіднення, яке зі страху перед карою смерті виявили на розправі, були засуджені на смерть і негайно усі розстріляні.

Кроваві оргії комуністів в Еспанії. В Еспанії кипить вже від двох місяців домашня війна. Насильства і жорстокість боївком комуністичного людowego фронту, яким попурав еспанський соціялістично-комуністичний уряд, викликали повстання еспанських патріотів-націоналістів і зачалася домашня, зовсім правильна, а при тім нечувано жорстока війна. Еспанія поділена тепер на два табори: один повстанський, національний, що бореться за націю, за її найвищі духові цінності й культуру, а другий інтернаціональний, радше комуністичний, якого гаслом є класова боротьба й реалізація марксизму. Боротьба дуже завзята і жорстока. Преса доносить вістки про страшні жорстокости, що їх допускаються комуністи в Еспанії. Головно ж жахливі оповідання втікачів. Один з таких утікачів, французький промисловець, що має свою фабрику у Барсєльоні, оповідає, що бачив, як обношено на багнетах крісів голови кількох старшин, убитих комуністами. Виконувано смертні езекуції, розбиваючи голови нещасних крісовими прикладами. Не щаджено ні старців, ні жінок, ні дітей. Комуністичні підрустки 14 і 15 літні були в особливий спосіб кровожадні й немилосердні. Спалено багато церков, а багато обдерто з уладжень, риз

і церковних посуд. Можна було бачити червоних міліціантів, які начеб на маскараду одягалися в церковні ризи і виводили дикі танці, освітлені червоною луною горючих церков. Кілька монахинь замкнено в горючій церкві, де вони живцем згоріли.

Низка віродостойних свідків із ріжних жерел потверджує ці жахливі вісти й жорстокости, що їх допускаються червоні володарі в Еспанії. Потверджує це на сторінках французької преси американський посол Bowers, говорять про це пасажирі кораблів, що стояли в порті Барсельоні, як п. пр. американський корабель „Oklahoma“, англійський торпедовець „Gallant“, італійський корабель „Principessa Maria“. „Osservatore Romano“ подає також вісти свого кореспондента з Барсельони про ці дантейські сцени.

Апостольський Престол — з огляду на постійне нищення і палення церков, профанації гробів і тлінних останків померших, а головнo з огляду на варварські знущання й убивства священиків (мали вбити до 300 священиків)—зложив енергійний протест в еспанським уряді в Мадриді. — Та еспанський уряд не має ніякої сили здержати кроваву гульню тих, що воюють за „рівне право для всіх“, за „цивілізацію“, „культуру“, так начеб культура й цивілізація мусіла зачинатися від нищення релігії й засобів релігійного культу.

Події в комуністичній частині Еспанії це найкращий доказ на те, до чого може довести революція, хоч би й яка вона була зразу лагідна й поміркована, коли реформатори суспільного життя не числяться при тому вимогами віри й Божого закону. Тоді люди — хоч би це було і в ХХ ст. — палять живцем своїх ближніх, голови їх носять на багнетах, безчестять тлінні останки, одним словом, стають звірами. Так було з революцією французькою, так було і є з революцією російською, так теж діється тепер в Еспанії.

Смерть російського митрополита. Дня 10. серпня ц. р. помер у Сремських Карлівцях голова російської православної Церкви на еміграції, бувший київський митрополит Антоній Храповицький.

Направду кара Божа. Французька преса нотує інцидент, який стався в одній еспанській місцевості недалеко Hendeye підчас заволодіння містом червоними урядовими військами. Комуністи заняли місцеву церкву Спасителя, яку зовсім знищили. Один комуніст одягнувся незаметно в священичі літургичні ризи, вийшов на проповідницю, щоби серед кпін і наруг виголосити проповідь, а радше промову, звернену проти Церкви й духовенства. В хвилині, коли комуніст показався на проповідниці в священичих ризах, його товариші, думаючи, що це справжній католицький священик, прицілились до нього крісами, залунали вистріли і безбожник упав трупом. Кара — як бачимо — наступила зараз по грісі.

Безбожництво в СРСР. Большевицька преса опублікувала статистику, з якої виходить, чому большевики рішили закинути дотеперішні методи релігійного переслідування і зачати боротьбу з нею при допомозі засобів, на перший погляд більше лагідних. Як виходить з тієї статистики, 46 процентів населення большевицького царства становить молодь, уроджена по жовтневій революції і вихована зовсім совітською безвіроісповідною школою, що загалом поборює всяку релігію. Ще в 1923 році по селах було 63 проц. мужеської і 72 проценти жіночої молоді, що виконувала релігійні практики. А тепер серед сільської молоді є ледви 1·1 процент хлопців і 12 процентів дівчат релігійно свідомих, а решта про релігію нічого не знає, або знає дуже мало. По містах відносини під цим оглядом ще страшніші. На цій, в комуністичній ідеології вихованій молоді будують большевики цілу свою майбутність, а крім цього надіються, що в таких відносинах питання релігійного культу перестане загалом бути актуальним.

Решта, 54 проценти населення, людей дозрілих, не має вже того суспільного значіння, з яким большевики мусілиб числитися. Зрештою свободна й отверта боротьба з релігією, ведена компартією, має довести до повного знищення релігії. Комуністи вірять, що в недалекому майбутнім удасться їм без великого напруження відсунути від релігії повних 100 процентів нового покоління і тому й рішили переслідувати визнавців релігії не в такий яскравий спосіб, через що вони здобувають популярність серед консервативних і демократичних кругів Заходу та настроюють до себе прихильніше російську еміграцію.

Організація нової римської Конгрегації? — „Catholic Times“ подає вістку з Риму, будьто би Св. Отець мав у найближчій часі покликати до життя нову Конгрегацію, завданням якої булоб сентралізування Католицької Акції й опіка над нею у цілм світі. Префектом Конгрегації Католицької Акції мав би стати сам Папа, а секретарем архієп. Йос. Pizzardo, підсекретар стану. Потвердження тієї вістки з ватиканських кругів покищо немає.

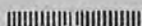
Організація православної Церкви в Америці. В днях 14—17. травня ц. р. відбувся в Пітсбургу в Північній Америці собор єпископів православної Церкви в Америці, на яким розглядано справи, що торкаються життя тієї Церкви. Собор прийняв до відома т. зв. „Тимчасові приписи про російську православну Церкву за границею“, що їх опрацьовано минулого року на зібранні єпископів російської заграничної Церкви у Сремських Карловцях.

Собор єрархів у Пітсбургу рішив задержати автономію Американської Церкви, що їй виділено в окрему митрополію, у склад якої входять усі православні парохії в Зєдине-

них Державах, в Канаді й на Алясці. На чолі митрополії стоїть митрополит Теофіль. Всі американські єпископи з митрополитом на чолі входять у склад т. зв. Карловацького Синоду. Рішено рівнож, що американська митрополія не зриває єдності з російською Церквою і не перериває з нею духової звязи. Підчас богослужень будуть молитися за митрополита Петра Крутицького, „містоблюстителя“ московського патріяршого престолу.

Цілу територію американської митрополії поділено на 11 самостійних епархій, на чолі яких стоять єпископи-ординарії. Рішено скликати в 1937 році собор американської Церкви з участю представників духовенства і вірних, на якому усталиться права і внутрішнє життя американської Церкви.

Радіостанція „Союзу Безбожників“. Повідомляють з Москви, що головна управа „Союзу Безбожників“ постановила розпочати „збірку“ пожертв на області цілого СРСР, за які має бути збудована велика радіостанція, завданням якої буде вести у світі виключно атеїстичну пропаганду. Станція буде така сильна, що її радіоавдиції буде можна чути у всіх частях світу. Новий крок Союзу безбожників одобрив та обіцяв всесторонню піддержку большевицький уряд. В найближчій часі приступають до будови радіостанції, так що в слідуючій році вона вже зачне свою атеїстичну пропаганду. Авдиції надаватимуть в мові російській і всіх головних мовах світу.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. Тел. 14-78.

В Адміністрації „Ниви“ Львів, вул. Коперника 36

МОЖНА НАБУТИ:

Праці Богословського Наукового Товариства

які виходять під проводом о. проф. Дра Йос. Сліпого.

- Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич (S. Josaphat Kunccevyč)
— матеріали і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й.
Сліпий. Ст. 261. 8°.
- Т. II. Dr. Jos. Slipyj: De principio spirationis in SS. Trinitate.
Р. VIII + 120. 8°.
- Т. III. о. Др. Спирідон Кархут: Граматика української цер-
ковно-слов'янської мови (Grammatica linguae ecclesiastico-sla-
vicae ucrainicae). Ст. XIX + 284. 8°.
- Т. IV—V. Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел.
(Opera Ascetica S. Basilii Magni). — Пер. з грецького митроп.
Андрей Шептицький. Ст. XIV + 490. 8°.
- Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катебри
Св. Юра у Львові (L'architecture de la Cathedrale de St. Ge-
orges a Leopold). Ст. 97 + XXX. 8°.
- Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію
та виховну діяльність СС. Василянок (Conspectus historiae
et opera paedagogica Sororum Ordinis Sancti Basilii M.).
Ст. 256. 8°.
-
- о. Йосиф Сліпий: Богословське Наукове Товариство і його
статути. Ст. 19. 16°.
- Богословське Наукове Товариство у Львові в першій
десятиліттю свого існування (1923—1933). Ст. 92. 8°.

Чи Ви замовили вже на Празник.

СВІЧКИ „КЕРОС“

Ні? Пишім таки зараз замовлення...

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 12 зл. річно
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2·50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

З М І С Т:

<i>о. В. Рабій:</i>	стор.
Наші обов'язки під сучасну пору	305—307
<i>о. М. Чорнега:</i>	
Оживлення церковних брацтв як передумова Катол. Акції в парохії	307—312
<i>о. В. Д. С.:</i>	
Празник Успення Богородиці в Уневі	313—320
<i>о. Степан Фітго:</i>	
Другий душпастирський курс в Золочеві	320—329
<i>о. Д. П.:</i>	
Соціалісти-радикали і духовенство	329—335
Всячина	336—344

Впреподобні Отці

Передплатники „Ниви“!

Коли будете розділювати свої платности, прохаємо взяти під увагу „Ниву“ і для неї приділити відповідну пайку гроша. На сю ціль долучили ми до 7—8 числа поштові розрахункові чеки і ними прохаємо вплачувати свої платности. — „Подвійно дає цей, хто скоро дає!“

АДМІНІСТРАЦІЯ

Впреподобні Отці Декани, які одержали книжку о. Др. Г. Костельника про Настю Волошин в розпродажу, а ще не вплатили належитости за неї, прохається Їх зробити це якнайскорше.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2:50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

Наші обов'язки під сучасну пору

На наших очах діються неімовірні події. Маємо на думці диверсійно-профанаційні виступи комуністичного „людового фронту“ серед нашого народу. Розкладові революційні елементи комунарів наступають на нашу Церкву і нарід. Криваві виступи жидівських наймитів Москви в Нагуєвичах, Верчанах, Бушковичах й ін., публичні зневаги, провокація наших релігійно-національних почувань на Мавківці, випадки збещещення храмів Божих це незвичайні річи, які спонукали Князя нашої Церкви, Митрополита Кир Андрія до окремого слова-науки для своєї пастви. Над згаданими подіями не можемо перейти до денного порядку і мусимо над ними глибоко застановитись, що і як нам чинити перед загрозою „лютого времени“. Перш за все ми мусимо бути цього свідомі, як духовна еліта народу, що на наших раменах тяжить важка борба з комунарями, наше високе становище жадає від нас під теперішню хвилю — більшої жертви, праці, єдності духовного стану, надзвичайної чуйности, великого такту, заховання спеціальної поваги свого священничого достоїнства тощо. Працюймо в церкві і поза храмом Божим, навчаймо молодь принципів католицької віри, вщиплюймо у молоде покоління любов до Бога, привязання до катол. Церкви, довіря до духовенства і пошану до свого обряду. Свої обов'язки духовні виконуймо совісно, побожно, бездоганно, жертвенно. Не забуваймо й на те, що сьогодні сама праця в церкві не вистарчає, працюймо поза нею в різних товариствах і установах. Несім Христового духа й ідею Кат. Акції у всі наші

парохіяльні установи. Добре обдуманими рефератами освідомлюймо нарід та параліжуймо диявольську роботу комунарів серед народу. Даваймо здорову книжку і пресу парохіянам проти радикало-соціалістичної і комуністичної пропаганди. Не жалуймо труду і жертви, бо цього від нас домагається наш душпастирський уряд у грізному часі. — Глядім, що діється у Еспанії, Греції, Франції і по інших краях. Чи ждати нам, аж те все прийде до нас? Щоби до цього не допустити, мусимо ставати всі до праці, до діла! Єдність духовного стану лучить нас в боротьбі. В єдності сила Церкви і народу. Мусить зникнути між нашим духовенством взаємна нехоть і упередження, що часто виходить на шкоду так нам самим, як і Церкві, а неоднакові політичні переконання священників не сміють бути причиною якоїсь нехиті до них, бо це веде до огірчення вірних, до відчуження їх від церкви, а в дальшому і до появи сектанства та большевицького безбожництва. Ми мусимо бути сьогодні сильні, єднатися разом у любові з нашими Владиками біля Апостольського Престола св. Петра. Нашим кличем у теперішню пору хай буде: „Доро Церкви і Народу — найвищий наш закон“. — Тяжкі часи домагаються від нас відповідного поведення, такту і чуйности. Слідкуймо бачно за настроями серед наших парохіян. Держім руку на живчику села. В зародку нівечмо і ліквідуймо спритні комуністичні затії в парохії. Не картаймо і не сварім на нікого прилюдно! Не вдаваймося у двобій з ворогами-комунарями. Робім все тихо, консеквентно, рішучо. Своєю повагою сепаруймо наших вірних від злобних агітаторів. Прикладом свого чесного, праведного і жертвенного життя єднаймо собі серця парохіян. Не тиснім за тебе, уважаймо на убогих і помагаймо їм. Святіший Отець Пій XI каже до нас: „Світ не повірить нині у ваше священство, ані в Слово Боже, але в любов повірить. Ідім з серцем до народу“. — Це справді золоті слова. — Священик, який сьогодні руководиться серцем і милосерними вчинками, є захороною проти комунарів. В його парохії ніколи демагогічні кличі комуністів не найдуть послуху, бо нема підлога до їх діла.

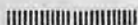
Священик-душпастир мусить у нинішніх часах уважати більше на свою повагу і достоїнство. Кожний нерозважний крок використають комунарі — до своєї ціли, щоби підкопати престиж духовенства і Церкви між народом. Будьмо проте осторожні, уважаймо на свої діла і слова, не даймо собі нікому своєї поваги захитати, високо світім своїм священничим достоїнством. Нині всі майже ідуть на нас, всі нас атакують, а нераз невинно очернюють, оклеветують.

В таких випадках маємо право шукати помочі у наших Преосвящених Владик. Не пора нині давати зараз послух простолюддю із його доносами на священика, не час на

протоколи, присяги, суди над душпастирем, густо-часто неслухно оскарженням злобними одиницями (що на жаль, переводиться нині масово в деяких частинах нашої Церкви), бо це підкопує повагу душпастирів, єрархії і Церкви загалом, та стає пригожим ґрунтом для комуністичної роботи в парохії. Тому не тільки ми священики, але й наші духовні Власти „*Saveant, ne aliquid detrimentum Ecclesia capiat*“.

Грядуть важні події! Марево мучеництва висить над Церквою. Не біймося! Ми сильні, бо за нами Христос.

о. В. Рабій

о. М. Чорнега

Оживлення церковних брацтв як передумова Католицької Акції в парохії

(Соборчиковий реферат).

Ціль Католицької Акції — згуртувати шляхотні, щиро віддані Божій справі одиниці зпоміж світських людей до співпраці з церковною Єрархією для розширення Божого царства. Церква від своїх початків послугувалася у своїй праці допомогою світських людей, а в нашій народі добру заслужену славу придбали собі церковні брацтва, що дбали про закріплення і оборону віри й обряду та були важним помічним чинником духовенства.

В нинішніх часах загального хаосу і помішання понять та завзятих ворожих наступів на віру Католицька Акція являється справді зарядженням Божого Провидіння і вона буде тим чинником, що не тільки охоронить віру перед потрясаннями, але щеї скріпить її та введе католицькі засади до всіх ділянок суспільного життя.

На українським ґрунті ставляє Католицька Акція перші кроки, а тут вона більше потрібна, як в інших народів. Ми ж на пограниччю двох світів, ми найближчі сусіди „царства сатани“ — большевії і наш нарід в першу чергу наражений на погубні впливи з тої сторони. Хоч як ревно працює наше духовенство, не є воно всилі сповнити всі вимоги модерного душпастирства, часами не має можности зблизитися до вірних (в фабриках, варстаттах), часами його голос, як офіційального речника Євангелія, не знаходить належного послуху, тому і в нас є конечна організація карних рядів світських апостолів, що стали би поруч духовенства до співпраці і боротьби за Христові ідеали.

Щоби Католицька Акція сповнила в нас своє завдання, треба нам вперед виховати цілі ряди людей, в повні

свідомих католиків, вишколити їх, одушевити і згуртувати в карні полки для оборони, скріплення і поширення Христових ідеалів в одиницях, в родинях і в цілій суспільності. Світські апостоли не родяться готові до боротьби, їх треба виховати, вишколити, так як людей всякого звання: ремісника, інженіра, жовніра тощо. Серед наших обставин є церковні брацтва тою організацією, що має нам дати кадри світських апостолів, які поведуть Католицьку Акцію.

Міг би дехто думати, що вже самі церковні брацтва є Католицькою Акцією. Однак так не є. Вправді і Католицька Акція і церковні брацтва мають дещо спільного (члени — міряни, ціль — усовершення), однак між обома організаціями є засадничі різниці. Коли в брацтвах головним статутовим завданням є слава Божа і внутрішнє усовершення (освячення), то в Католицькій Акції внутрішнє освячення є вступною умовиною і то *conditio sine qua non*, а завданням є апостольство — увести Христа в родинне і публичне життя. В брацтвах мається на меті членів організації, а в Католицькій Акції тих, що стоять поза організацією, щоб їх позискати для Христа. В брацтвах є міряни предметом діяльності, в Католицькій Акції підметом. Змисл цього такий, що церковні брацтва є лише підбудовою Католицької Акції, бо з членів брацтв щойно мають вишколитися члени Католицької Акції.

Церковні брацтва є давним і успішним чинником в душпастирстві. Годі навіть уявити собі працю душпастиря без брацтв. Сьогодні всюди йде праця в організаціях і вороги Церкви є знаменито зорганізовані, тому й оборона мусить бути зорганізована. Де в парохії є добре зорганізоване брацтво, там священик має відданих собі людей, зобов'язаних статутом до карності, може на них опертися і всякий добрий свій намір чи плян з хісною для парохії перевести, з успіхом може ставити опір всяким ворожим заціям. На жаль, в нинішніх часах лише в нечисленних парохіях брацтва відповідають вимогам часу і є справді помічним чинником душпастиря, навпаки є багато таких брацтв, що гуртують у собі явних або скритих ворогів священика, а при брацтві держить їх лише „гонор“, що стоять зі свічкою, або якась матеріальна користь (донедавна позички зі скарбони, тепер вже заборонені). Донедавна притягало людей до брацтва і те, що часто відбувалися різні „комашні“ з горівкою н. пр. при литтю світла, при коляді, при похоронах, — а тепер з причини тяжких часів те все устало, тай люди навіть не радо до брацтва вписуються і вкладок не платять. Декуди хлопці стидаються нести хоругви, а з часом може прийти до того, що хіба за гроші треба буде наймити яких бідаків до несення хоругв в часі церковних процесій. Такий стан у багатьох наших парохіях, головню там, де існують старі

брацтва т. зв. „свічкові“. Вправді засновано вже декуди брацтва „Найсвятіших Тайн“, що мають гарний статут і широкі організаційні рямці, однак і вони в більшості лише животіють. Причина такого невідрадного стану, що старі брацтва пережилися і не відповідають вимогам часу, тому треба на їх місце основувати новіші, як Найсвятіших Тайн і Апостольства Молитви. Вправді апостольство молитви не є брацтвом в тіснім значінню і навіть тої назви уникає, однак є парохії, в яких воно веде всі функції давного брацтва, а через свій новий зміст та високу ціль притягає багато людей і має благородний вплив на парохію.

Друга причина лихого стану брацтв є по стороні священників, не так у їх злій волі, як радше в незнанню, як їх вести. Правду кажучи, цього на теології не вчили тай тепер на парохії не має звідки священник навчитися, бо нема в нас жадного підручника, як брацтва основувати та як їх вести, щоби був успіх. В 1905 р. видав ВПреосв. Митрополит Андрій прегарне послання про церковне брацтво і те послання є в нас властиво одиноким дотепер жерелом, з якого треба черпати вказівки до оживлення і ведення церковного брацтва. В статуті, долученім до послання, Високопреосв. Митрополит не надає церковному брацтву жадної назви, ані якоїсь одної спеціальної цілі, лише ставить загальну ціль: любов Бога і любов ближнього, в зорганізованій формі, та вироблення з членів добрих християн і апостолів добра. В рямці цього статуту можна влити дуже багато змісту і тоді брацтво булоби справді живою організацією. Зрештою байдуже, як брацтво називається, головна річ, щоби воно щось робило, щоби проявляло якусь діяльність, і то не лише в церкві, але й поза церквою. В тій праці головний тягар спадає на священника, провідника брацтва і від його ініціативи, пожертвування та контакту з членами залежить, які плоди воно принесе.

Практичні вказівки для оживлення брацтв і підготовки світських апостолів були би такі:

1) Не закладати багато брацтв з ріжними цілями, бо звичайно ті самі люди належать до всіх брацтв, а один священник не є всилі всі брацтва добре вести. Радше створити одно добре брацтво, поділити його на кружки мужчин, жінок, хлопців, дівчат, а навіть дітей до 15 літ, бо опіка над дітьми, що вийшли зі шкільної лавки, в переходових часах є конечна. Замість ріжних брацтв створити ріжні секції н. пр. Евхаристійну, харитативну, пресову і т. д. Яке брацтво вибрати — залежить від обставин і второпности душпастиря. На мою думку найвідповіднішим було би брацтво „Найсвятіших Тайн“, лише додати йому ще харитативну працю і обовязок апостольства, а також евент. діточий кружок. Може бути також Апостольство

Молитви, яке в нашій церковній провінції найбільше поширене, але треба би йому ще додати функції старих свічкових брацтв, як: держання свічок, ходження з тацою і т. д., чого Апостольство Молитви в статуті не має.

2) Оснування, чи переорганізація брацтва треба добре підготувати, виясняючи довший час значіння, ціль та користи брацтва.

3) Не приймати всіх без розбору, лише тих, що ведуть життя чесне і моральне, інакше було би брацтво лише „карикатурою брацтва“ по словам ВПреосв. Митрополита.

4) Тим, що зголосяться, полишити пів року або рік проби, аж по відбутій пробі приймати в члени.

5) Раз або два рази в році уладити урочисте прийняття в члени. В требнику є чин прийняття до брацтва Найсв. Тайн, зрештою ця торжественність може бути різна, в кождім разі повинні в її склад входити передовсім сповідь і св. Причастя, опісля може бути коротка промова, вручення свічки, медаліка, чи вписової карти, відповідне благословення, многоліття і підхожа пісня. Таке торжественне прийняття робить вражіння на вступаючих, а для інших має притягаючу силу.

6) Для братів і сестер має бути асиста при похоронах, при вінчанню і світло даром.

7) Треба вести братські книги: членів, протоколів, касову і бібліотечну. До ведення книг вибрати секретаря брацтва.

8) Добра лектура є могутнім чинником духового вироблення. Тому треба заохочувати членів брацтва до читання і передплачування релігійних часописів, як: „Місіонар“, „Христос Наша Сила“, „Правда“ і інші. Також повинно брацтво мати свою бібліотеку або користати з парохіяльної бібліотеки.

9) Найважлишою справою є сходи́ни брацтва. Замало є обмежитися до одної сесії в році, на якій представляється рахунки, члени трохи виговоряться, виберуть старшину і на тім кінець. Сходи́ни повинні бути часті. Вони є релігійні і звичайні. Релігійні відбуваються в церкві по Службі Божій, або по Вечірні, або коли іноді (напр. Апостольство Молитви має в першу п'ятницю місяця). На ті сходи́ни складається молебен, коротка наука, пісня. Звичайні сходи́ни треба робити кілька разів до року в захристії, в парохіяльній канцелярії, в приватній хаті, в читальні, літом на дворі, як і де кому вигідніше. Однак треба стремити до того, щоби в кожній парохії була власна „Братська Хата“ (чи Католицький Дім) на сходи́ни для релігійних організацій. Програма таких сходи́н менш більша: Молитва або пісня, наука, реферат або читання, відтак біжучі справи (вкладки, внесення і поручення) і на за-

кінчення молитва або пісня. Скількисть тем до розмов чи рефератів на сходинах подає саме життя, скількисть питань виринає заєдно, а їх треба членам пояснити, перестерегти, заохотити. Треба признати, що головний тягар в добрім веденню спадає на душпастиря, провідника брацтва і від його жертвенної праці залежить успіх. Такі конференції єднають душпастиря з брацтвом в одно духове тіло, члени брацтва привязуються до душпастиря так, що без його ради нічого не зроблять, а на його зазив готові до найбільших жертв. З братських сходин треба списувати протокол і він буде становити історію брацтва.

10) Кілька разів до року повинно брацтво приступити до спільної сповіди і св. Причастя. Найсв. Євхаристія є джерелом любови Бога і всего духового життя, тому треба в членів брацтва виробити почитання Євхаристійного Христа і бажання з Ним найчастіше лучитися у св. Причастю.

11) Дуже важною справою є практикування християнських чеснот, головно любови ближнього. Священик має навчити такої практики. Тому до обовязків брацтва належить харитативна праця, себто діла милосердя для тіла і душі. В часі переднівку чи елементарного нещастя зарядити збірку між багатшими для бідних, зайнятися сиротами, вдовицями, погорить хтось, впаде кому корова — зайнятися збіркою. Ще більше гнобить сьогодні людей моральна нужда, тому треба вишукувати нещасні упавші душі, двигати їх з упадку — ось праця для брацтва, яке хоче бути живим. Один дався збаламутити сектарям, там живуть на віру, там супруги розійшлися, там знову живуть роками в гніві, там процесуються — всіх звернути на правильний шлях, повинно належати до діяльності брацтва.

12) Добре було би заложити для членів брацтва мировий суд, вибираний на сходинах, який полагоджував би спори між братчиками.

13) Щоби дати більше свіжого заняття членам брацтв, можна поручити молоді влаштувати представлення релігійного змісту, як: „Вифлеємська ніч“, „Йосиф в Єгипті“, „Блудний син“, „Фабіоля“ і т. д.

14) Годі вчислити все, що повинно належати до діяльності брацтва, але додам ще деякі дуже важні справи: наука катихизму занедбаних дітей і женихів, відвідини хорих, спільні читання релігійних книжок по хатах, кольпортажа католицьких книжок і часописів, намова до великодньої сповіди, нагляд чи контролю читальняних бібліотек і багато іншого.

Тому що наші брацтва живуть кожне для себе, не мають від нікого заохоти, директив, чи контролі, бажаним було би створити деканальні союзи брацтв, які

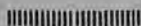
знов підлягали би одній централі, епархіяльній або краєвій, так н. пр. як Марійські товариства. Така централа могла би видавати свій орган, а в нім поміщувати інструкції, поради, дописи, матеріали до конференцій — а це причинилось би до оживлення і гарного розвитку брацтв.

Тяжка це праця для священика зорганізувати і вести брацтво згідно з повищими вказівками, однак без того, по словам Високопреосв. Митрополита (АЕп Відомости ч. IV. з 1934. р.), „священик не буде мати нічого з прикмет душпастиря, його парохія буде зачислятись до занедбаних парохій“. — Бо так ведені брацтва виробляють душі християн, учать по християнськи думати і по християнськи ділати, учать *sentire cum Ecclesia*.

Так ведені члени брацтв, а принайменше еліта їх, стануть правдивими християнами, апостолами добра і щирими помічниками в душпастирстві. Вони стануть в повнім значінню цього слова ревнителями справи Божої, вони раді будуть якнайбільше душ позискати для Христа, якнайбільше поширити Його царство. А коли в мірянина є внутрішнє освячення, а при тім бажання здобути для Христа як найбільше душ, то в нього є кваліфікації на члена Католицької Акції.

Щоби членів брацтв краще підготувати до світського апостольства, щоби зробити їх справжніми воїнами Христовими, мусить душпастир на конференціях порушувати різні теми світського апостольства, вказувати на приклади тих побожних мужів і жінок з апостольських часів, що співпрацювали з апостолами, вказувати на високе завдання світського апостольства, на його konieczність в нинішніх часах, де „жатва многа, а ділателей мало“. Треба подати за приклад світське апостольство серед інших народів у різних напрямках, як — апостольство терпіння, любови, прикладу, живого слова, преси. У нас все те річи нові, незнані, часами не до подумання. На приклад в Італії молоді хлопці, члени Католицької Акції, виголошують публично релігійні промови на вулицях та площах. В місті Пізі 12 молодих людей виголосило 1500 (тисяч п'ятсот) релігійних промов в протягу 8 днів. Зчасом і в нас мусить прийти до того, щоби крім християн ні зимних ні горячих витворились ентузіясти Божої справи, карна армія Христових воїнів, яка стане до боротьби з усякими ворожими затіями, яка за віру і за Церкву не заважається і життя віддати, як зайде цього потреба.

Будуть це члени Католицької Акції, яких виховують переоорганізовані та оживлені церковні брацтва.

Празник Успення Богородиці в Уневі

(Мої особисті переживання)

Празник в Уневі — як празник в особливім відпустовім місці: сходяться прочани з різних близьких і далеких сторін, мимо дощу, слоти, вітру, спеки або холоду — молоді, старі, а то і діти; йдуть не тільки, щоби заспокоїти свої душевні потреби, в чудотворнім місці висповідатися і причаститися св. Тайн; спішать здорові і хорі з своїми прошеннями і подяками до чудотворної Ікони, до животворного жерела цілющої водиці; йдуть і їдуть, щоби побачитися свої зі своїми, пізнатися з чужими, довідатися, що і де чувати, як в інших сторонах людям живеться, які гаразди і біди хрещений нарід переживає, перебуває...

Ось тому то і не диво, що по більших відпустових місцях, особливо, де є старинні Ікони, бувають великі здвиги нашого народу, хиба що небеса дадуть „безмірне і безгodne дождя ліяніє“, або — ради „ріжних конечних причин“, — нагло вибухне яка пошест між скотом, а то і хрещеним людомі — паломникам замкнеться доступ до відпустових місць... — А сього року небеса не були ласкаві для Успенського празника в Уневі. Через довший дощ краєві дороги стали просто — непроходими.

Однак, коли ми — при дуже вмілім маневрованню наших повозчиків, які штудерно виминали по дорозі круті ями і бездонні болота — при зливнім дощі добилися до Унева, то на наше немале здивовання застали ми багато розтаборених під деревами фір, перед монастирськими мурами цілий ряд всяких відпустових буд з деволюціями, з вікуталами, а навіть карузелью, готову до зложення, і очевидно багато-багато відпустовців. Празник як звичайний празник.

Для мене особисто цікаво було побачити чудотворну Ікону Унівської Матери Божої, далеко розхвалену новопомальовану монастирську церкву, так широко звеличану студитську відправу і почути обновлений монаший церковний спів, і в сім нарисі буду старатися саме з сього боку передати мої особисті вражіння з сьогорічного празника Успення в Унівській студитській Лаврі.

I

Тому 12 років, коли то Успенський празник посітив був Високопреосвященіший наш Митрополит, а мені припала була велика честь бути в його сослуженню, монастирська церква була, як всі наші старі церкви; богослужбний спів, як звичайний дяківський відпустовий спів дяків „на перегони“, а відправи, як звичайні відправи по відпустових місцях, без великого молитвенного захоплення

вірних. А ось диво! Сього року все стало-зовсім інше! Коли глядів я на се все оком замилюваного „в отеческих преданнях“ нашої східньої Церкви і в її богослуженнях і обрядах, повних символічного і містичного змісту, то всюди бачив я „пречудне оновлення“ і самого храму у його внутрі і довкола церкви і богомільні служби монахів, чув предивний їх спів при богослужебних чинах і подивляв згромаджений в церкві і довкола церкви розмолений нарід, розположений зовсім не так, як се буває на відпустах.

II

Стою в монастирській старій церковці, розмальованій саме перед сьогорічним Успенням на східній спосіб, багатий в зображення різних святих, оглядаю чудно представлені історії і епізоди з Старого і Нового Завіта, захоплююся „похвалою Богородиці“, виведеною предивно красками, зображеннями Акафісту на стіні, — гляджу на вірних прочан, впавших на коліна і розмолених при огляданню сих, на стінах церкви змальованих чудес, і кажу в душі: дивне диво! І якби в яким об'явленню перенісся я духом в давну давнину східньої византійської Церкви, у славний Царгород, у чудо світа: святу Софію, а перед очима моєї душі стали розвиватися на пречуд величаві патріярші богослуження з сотками священників, тисячами співаків, литійними походами патріярхів враз з царським величавим двором васілевсів-царів довкола мурів Византії, або до славного Влахернського храму М. Божої і назад до св. Софії, при чім обношено срібні євангелії, золотоковані і дорогими каміннями прикрашені ікони, при непроглядних масах розмоленого народу з свічками в руках...

Стою в новорозмальованім саме на грецький лад храмі Унівської Богородиці, гляджу на безчисленні лики різних святих і угодників божих і думаю, звідки саме взялося було у византійській Церкві страшне у своїх наслідках іконоборство, війна проти зображування ікон в домах божих? А війна ся вибухла з такою залістю і силою, що вже тоді грозила розколом між Сходом і Заходом. Започаткував її византійський цар Лев III Ізаврій, з походження малоазійський воєнка, що з жовняра дірвався до царського трону. Чоловік грубий, малообразований, самопевний деспот, у якого не було зовсім розуміння для інтелектуальних потреб віруючої християнської людини, забав за всяку ціну винищити в грецькій Церкві почитання ікон, щоби тим способом — як він у своїй жовнярській голові уявляв собі — вчинити християнство приємливим для Жидів, а особливо для Арабів-магометан, які не признають ніяких людських зображень у своїх мечетах, і саме сим способом зуніфікувати всіх ріжновіруючих під-

даних своєї византійської імперії. А що, як бачимо, в сім ділі головну роль грав політичний погляд василівса-жовняра, Льва III Ізаврія, тому борба о почитання ікон відбувалася більше матеріальними, грубими, фізичними способами, грубим насильством державної влади. Як справжній деспот, став Лев III пролагувати свою ідею огнем і мечем і 726 року видав він свій перший едикт проти почитання ікон, через що в цілій византійській імперії, особливо в її західній частині, настали великі бунти і межиусобні війни, які в наслідках відірвали Італію від Візантії. Тодішній царгородський патріарх Герман, який зі всіх сил боронив вселенську науку про почитання ікон, звернувся був до папи Григорія II о поміч. Папа Григорій II написав був письмо до царя Льва III, в яким звернув йому увагу, що церковні догми не є річю царів, тільки єпископів. Папа пише: „Ти кажеш, що ми почитаємо камінь, стіну, дошку. Та воно так не є, о царю; вони (ікони) служать тільки нам для пригадки і для побудження, щоби нашого лінивого духа піднести горі саме через лиця (особи), яких представляють ікони. І не почитаємо ми їх як Бога і не покладаємо ми на них наших надій, як ти твердиш... І ліпше булоби тобі стати єретиком, як ворогом і поборником ікон, бо ти знищив у віруючого народу предмет його душевного збудовання“. Лев III іменно приказав був всі ікони Спасителя, Богородиці, ангелів і святих, без виїмку, із церков забрати і знищити! І поділилися християни в цілім византійським царстві на іконоклястів, іконоборців, які становили рівночасно партію військової деспотії і іконодулів, почитателів ікон, і повстала з того така страшна борня, що скоро потягнула за собою упадок наук, які в Царгороді так високо стояли, упадок всяких штук, особливо малярства, яке славилось тоді в цілім християнським світі.

І став озвірілий деспот Лев III і його наслідники нищити ікони і всяку штуку в церквах, особливо монастирських, став нищити монастирі, замінюючи їх на касарні, а церкви на склади, став монахів, які стояли за почитанням ікон, розганяти, по темницях замикати, вигнанням і смертю карати і здавалося, що виграють іконоклясти, бо земська власть і сила за ними, а однак!

На Орієнті став в обороні ікон і їх почитання учений муж, св. Іван Дамаскин, що з початку стояв на державній службі у каліфа Дамаску, а відтак пішов в монастир св. Сави в Палестині і там помер 754. р. „Ікони придумано, — наунав св. Іван Дамаскин — щоби вони нас вели до пізнання утаєних річей“, а в тій науці про ікони і їх почитання помічником св. Дамаскинови став неустрашимий оборонець ікон, св. Теодор Студит (+ 826) ...І минулися всі закляті іконоборці, а другий нікейсько-царгородський вселенський

собор 786 р. постановив, що почитання ікон є тільки зглядне (релятивне), що іконам належить тільки поклін, честь проскінізіс, а не латрія-богопочитання, бо „не образам і краскам, але тим, в чию честь ікони вчинені, християни віддають честь і любов“, писав папа Андріян до цариці Ірини, за якої відновлено почитання ікон.

І західна Церква мала своїх іконоборців Віклефітів, Гуситів і всяких протестантів.

Дивна ця вся історія і дуже болюча, а всеж — минулася як кошмарний сон християнського світа, а обличчя розмолених і в молитві захоплених паломників, задивлених з особливим боговинням у прегарно змальовані лики святих, свідчили як найвиразніше, чим є взірцево, саме після грецьких перовзорів розмальована церква, як се можна тепер видіти тільки в монастирській церкві Унівської Лаври.

Не можна перечити, що і в нас є декілька гарно мальованих церков, однак по всіх церквах є такий уклад, що певні ситуаційні образи, або й історичні дії з Старого і Нового Завіта віддані в окремих обрамованих образах, а поодинокі апостоли чи святці поміщені серед всяких гірлянд, вишивок чи листов, так сказатиб у власних рамах на повнім загальнім тлі цілої церкви. Тимчасом в Уневі, мимо цього, що склепіння церкви, хоч зовсім не готицької, поділене готицькими ребрами — вязаннями на поля, є ціле замальоване ріжними зображеннями, а поодинокі святці нпр. св. Теодор Студит і другі становлять з загальним укладом мальовання одну стійну цілість. Вистарчить поглянути на змальований на одній довгій стіні акафіст до Пр. Богородиці, де безліч постатей звеличує Матір Божу, змальовану над тими посталями, щоби здати собі справу з краси спокійних кольорів і подивляти уклад і плян малюнків. Водиш очима по стінах і перед тобою стає ціла історія життя Богоматері на землі і Її заступництво на небі, а все таке навіяне богомільним духом, що нема коли розглянутися критичним в артистичнім змислі оком тілесним, око душі бере переможну власть над видом і переносить його в далекі позасвітові сфери. В божих домах Заходу, помальованих великими артистами, подивляєш артизм виконання взірцевих рисунків і веристичне представлення ситуацій в красках, в Уневі, в змальованій на грецький східний взірець церкви забуваєш критику на будь-що-будь також з високим артизмом змальовані образи, а починаєш в душі молитися. І не дивно: там малювали артисти, щоб пописатися своїм умінням штуки, в Уневі малювали монахи-студити, щоб виразити свій боговійний душевний настрій і такий настрій передати побожним прочанам.

III.

Богослужбові відправив обителі Студитів в Уневі, очевидно служені самими Студитами, дають нам поняття про красу наших богослужень, про величність обрядів східної Церкви і про се, яким духом обнимають приявних вірних наші богослуження, відправлені боговійно і благопристойно і по уставу свідомими своєї служби служителями престоло. — Властиво Студити з своїм Ігуменом відслужили були взірцево тільки Всеночну службу т. є. Вечірню Вел., Літію і Утреню. Всеночне розпочалося о 10 год. вечера, а скінчилося коло 3-ої рано. Се була справдішня Всеночна служба. Я правив її сам Ігумен в сослуженню двох єродіяконів, служив просто а важно, по уставу, в чудово розмальованих ризах, а наряд, хоч змучений далекою і тяжкою дорогою, ні на хвилю не приставав, а побожно слідив красу, порядок і величавість будь що будь тих довгих всеночних відправ.

Очевидно, що головну підпору до сього, ніде в цілій Галицькій церковній провінції так не правленого всеночного богослуження, становив предивно вишколений крилос монахів співаків, які під умілою рукою свого управителя не силувалися показати красу своїх голосів або штудерність мельодій і гармоній, але простим молитовним способом віддавали побожний зміст церковних тропарів, стихир, та натхнених богослужбових пісень. Якже серце радувалося кождому, хто міг прислухатися тій природности, але і величавій простоті нашого церковного співу у виконанню студитських монахів в Уневі і сим співом укріпити себе в подвигах благочестя, побожності. — Певно, що воно без порівняння краще булоби, якби весь причасний на богослуженню наряд міг був брати участь у співанню, як то колись в давнину було, як про се свідчать приписи устава: „поет лик, поють людіє“. Та на жалі! Що нині наряд не участвує в церковнім співі, то винен в сім з одної сторони сам наряд, а з другої співання наших ликів. У давнині, як відомо, в богослуженнях брали участь всі християни, для того знали вони, що і коли і як співалося. З часом наряд став відтягатися від богослужень і забувати пісні, які на них співалося і не можна було вже ніяк тої звязи у всенароднім співі відшукати. З другої сторони поява різних нових напівів, нових пісень і гимнів, а то й ріжний спосіб виконування хочби і старих пісень, ріжними дяками і співаками, що пописувалися, відбирав вірним можливість участвувати в богослужбнім співі. — Розуміється, що на відпустовім зібранню вірних з різних сторін в Уневі викликало за собою конечність всенародний спів заступити на Всеночнім благообразним співом монахів-студитів, а на Соборній Літургії співом мішаного хору Унівських дівчат і хлопців

під тою самою управою монастирського диригента. І треба з вдячністю признати, що так Всеночне, як і Соборна Літургія випали що до зовнішньої форми величаво і з не-сумнівним душевним пожитком приявних при богослуженнях вірних. Якже воно придалось би, якби наші диригенти церковних хорів, хочби з найвищими диригентськими марками, почули хоч раз, що і як треба в церкві при богослуженню співати, а концертів і солістичні учасники наших великоміських церковних хорів навчилися церковну пісню побожно співати, а не пописуватися своїм голосом. Та се остане ще на довго *pium dessiderium*.

IV

Ось тільки і таке набула Унівська Студитська Лавра за 12 років, а все те під умілою кермою свого невтома Ігумена, єромонаха Климентія. Не пожалував він коштів, засновуючи малярську школу в самій Лаврі для Студитів, а працю учеників тої школи можна сьогодні подивляти в монастирській церкві і на стінах мешкальних будинків, що оточують стару монастирську церкву. До визначніших робітників в цій школі належить єромонах Роман, брат Філотей, брат Ювеналь, новик Харитон і багато других. І можна сподіватися, що як ці монахи-малярі збільшать свою практику в мальованню мокрою фрескою, т. є. на свіжій стіні виправі свіжими красками, до чого треба незвичайної вправи так муляря до виправлення муру-стіни, як і маляря і його скорого технічного виконання, то може за дозволом Ігумена не одна наша церква повеличається чудовими фресковими розмальованнями на взір Унівської святині.

Тай що до заведення такого ввірцевого монашого співу в Уневі треба було конечно Ігуменові оглянутися за відповідним інструктором-диригентом. — О. Ігумен придбав такого учителя богослужебного співу і досконалого управителя крилосу в особі п. Куліша. А йому удалося привчити монахів Студитів розуміти, що церковний спів має передовсім виразити силу тексту святих пісень, співаючий має співом своїм молитися, а тимсамим має і приявних на богослуженню вірних молитвенно, боговійно настроїти. На церковну музику, а особливо на древні-старинні пісні, треба глядіти як на засіб, який має молитвенно настроїти і тих, що співають, і тих, що слухають. Такий спів можна від Студитів-монахів у їх церкві під умілим проводом названого управителя почути. Одного мені було тільки жаль, що спів той був опертий на ненаших зразках київського або галицького напіву; однак бюся в груди і кажу: на жаль, наші, такі пречудні своєю мельодією і ритмікою стихирні напіви,

зовсім — необроблені... Ждемо, аж якийсь Німець прийде і навчить нас..., а ми тимчасом творимо наймодернішу, атональну, безмелодійну і дисгармонійну не музику а — какофонію!

V

Правда, що способи служення чи правлення наших богослужень і то не по сільських чи містечкових, але й великоміських і престольних храмах не признають подекуди зовсім ніяких обрядових чи типікових приписів і правил, тому виходять вони зовсім „невелеліпно“; — правда, що у нас один і той самий священик сьогодні і завтра править те саме богослуження після двох різних обрядів і типіків; правда, що наші церкви мальовані в останніх навіть часах ріжними „артистами — нехай Бог помилує“, повні таких богомазів, що вони вже і нашим мужикам стають куди противні; правда і те, що наші сільські, а то й міські хори під управою зовсім немюзикальних анальфабетів, не то людей, але й святих з церков виганяють, а дяки своїм „хомовим пінієм“ (давню хомонією) по крилосах такі єресі виспівують, що двох-трьох вселенських соборів було би замало на їх справлення, а бідні мужики „вторують“ до того та ще й себе за „знаючих“ уважають і т. д., і т. д., те все правда, а одначе не можна в розпуку попадати і в мінорнім тоні ці розважання кінчити, коли я сам побачив і почув, яке велике діло був у силі перевести один чоловік, Ігумен Лаври в Уневі і то на протязі 12-ти років. Правда, що о. Ігумен нові міг присвічувати колишній реформатор монахів Василян, св. Теодор Студит, який, переселившись з монастиря Саккудіон до царгородського монастиря Студіон, майже опущеного монахами, в короткім часі мав там 1000 монахів, між якими перевів організацію, якої зразок заховують й нинішні Студити: ремесло, наука, пости і церковна дисципліна. Його „тіпікон“ (*Officium divinum* — ще до сьогодні, на жаль, не виданий у Migne t. XCIX, ст. 904—1663) стає одиноким правилом для богослужень східньої Церкви. Після цього візріца став і о. Ігумен Студитів, Впрп. о. Климентій, працювати і сьогодні може тішитися з великого помноження хвали Божої в Унівській Лаврі, а для тих, хто любить нашу Церкву, її величаві богослуження й обрядове візріцве їх виведення, є сьогодні місце, куди йти і де черпати живучої й цілющої води на душевне оновлення і натішитися своїми богослуженнями.

Певно, що Студитська Унівська Лавра дає тільки перовзір до наслідування, але постаратися о доріст любителів і почитателів „отечеських преданій“, постаратися о знавців й учителів нашого церковного співу, так ірмолойного, як і хорального, але не по візріцам „хомового співання“ або

концертних продукцій на хорах чи крилосах, завести для adeptів на учителів церковного хорального співу зовсім правильний курс гармонії і гармонізації церковних напівів? — про це все мала би хіба постаратися греко-католицька Богословська Академія, яка зрештою у своїй програмі має виклади історії музики. Таке систематичне навчання церковної музики у нинішніх часах необхідна konieczність.

о. В. Д. С.

Другий душпастирський курс в Золочеві

Кожне нове діло мусить перейти пробу людського недовіря. Воно має важке завдання, коли долучиться ще той, щирий навіть, людський скептицизм: „Чи з Назарета може щось доброго вийти?“ Не дивно, що вже по одnorічній практиці, як рівнож по прихильнім прийняттю першого душпастирського курсу в Золочеві, цей скептицизм не змалів. Не дивно рівнож і те, що на вислані запрошення до всіх інших протопресвитератів на цьогорічний душпастирський курс, відгукнулись лиш два оточенні відділи Товариства св. Андрея, а то стрийський і тернопільський, що прислали відпоручників. Один з них навіть щиро признав, що в часі обговорювання справ висилки відпоручника, виринула опозиція, мовляв, шкода коштів, бо що там нас один чи другий з оголошених прелегентів може навчити?

З ґрунту хибне заложення. Ці самі аргументи були підношені й обговорені вже перед улаштуванням першого курсу на виділі золочівського Відділу Товариства св. Андрея, й з отсього місця мушу висказати признання ініціаторам і прелегентам першого курсу, які перейняті запалом і вірою, що це не тільки людське діло, але й Боже, конечно для нас під сучасну хвилю, підняли і перевели, з кращим може успіхом, чим самі сподівалися. Без сумніву можна сказати, що ніхто з священників-учасників першого, а передовсім другого курсу, не жалує труду й коштів. Протинно, в дискусіях і приватних розмовах підношено, що такі курси, як в Золочеві, треба би улаштовувати в цілм краю, і то не раз, але більше разів до року.

Чому ж так? Таж ми сьогодні маємо Академію, учених богословів, фахові журнали й пресу, маємо в рідній мові богословські твори, маємо соборчики, конференції, де всякі справи обговорені основно і фахово. А щож нового може дати рівний рівному? Практика обох душпастирських курсів виказала, що рівний рівному на теоретичному полі не-

багато дасть, за це більш практичний менше практичному може дати дуже багато. Хто знає сучасне життя-буття нашого духовенства, розсипаного на величезних просторах краю одним, хто в силі схопити його переживання, його непосильну осамітнену борню з цілою скалею особистих і душпастирських перешкод, хто знає, скільки душпастирів, знеможених в боротьбі, зраних, знеохочених, утомлених, починає тратити розмах, губитися в самотнім пошукуванні розвязки і з одної скрайности попадати в другу — та в висліді ставати тягарем самим собі й своїй парохії — цей зрозуміє, що тільки ті, що живуть в такім самотім середовищі, в такій самій борні — але які, чи сильніші духом, чи практичніші в доборі засобів, або вже вийшли побідною рукою, або побідно боряться — зможуть піддержати, заохотити, вказати дорогу до успішної побіди, а навіть направити зі скрайности.

Другий момент, це повна свободи платформа стрічі ширшого гуртка, з більшої території, без ніякої офіційної закраски, де і декан і наймолодший сотрудник сидять побіч себе і мають однаковий голос. Цей момент спричинює сердечніше і тепліше навіязання станової спільноти й єдності, духовної родини, де брат братові нелукаво подає руку до спільної праці.

Коли мені було поручено оголосити друком вичерпуюче справоздання з першого душпастирського курсу в Золочеві, я боявся це зробити. По перше, я боявся підійти до нього критично. Порівнюючи друковані звіти німецьких рефератів з нашими, а бачив, що наші, так сказатиб дитячі кроки, були ще досить невиразні. По друге, я боявся, щоб ця новість не остала в нас метеором, що заблис, погас, щоби як цвітка не з нашого поля принесена, не зівяла в своїх початках. Пощо робити рекламу нежиттєздатній імпрезі? Хто знає, чи буде ще який другий курс? Минув один-другий місяць, а з оо. курсантів ніхто не відозвався із своїми замітками.

Та добра справа не могла пропасти. З многих сторін почала напливати заохота до улаштування другого курсу. Та й сама ідея курсів зачала прояснюватися. Життя само почало домагатися продовження діла. Практика першого курсу вказала дорогу другому.

Коли перший курс заторкнув різні проблеми, другий обняв вже тільки одну. Показалось, що краще буде основно одну ділянку обговорити. Тому комісія, вибрана на виділі до вирішення теми, усталила її в формі, що її оголошено в пресі.

Курс пройшов під кличем: „Католицька Акція й її світське апостольство“.

Звуження теми дало менше свободи прелегентам, за

те дуже корисно відбилося на самих рефератах і дискусіях. Теоретична частина, що переважала в рефератах першого курсу, змаліла, за це вибилась практична, що виповнила три чвертини всіх рефератів.

Перший реферат „Душпастирський уряд і вимоги нинішнього часу“ виголосив о. Володимир Лиско.

В першій частині прелєгент навів обовязки, що їх священник бере на себе, переймаючи потрійну власть і потрійний уряд: учительський, священничий і пастирський. Коли до двох перших священник є відносно добре приготований, в третім найчастіше сам мусить шукати дороги. На цю частину звертає прелєгент всю свою увагу. Підніс конечність оборони пастирської влади. Навів науку сектантів та всіх інших ворогів і подав практичну оборону. В другій частині обговорив конечність оборони авторитету пастирської влади перед своїми вірними. Про пастирську власть говорять священники тільки при похоронах і приміціях священників, а це замало. В третій частині підніс вимоги, як сам душпастир має відноситись до свого душпастирського уряду. Старання про повірені душі, контролю власного поступовання, ведення релігійних організацій і брацтв, це все мірило душпастирства. Прелєгент обговорив також причини, що утруднюють, зглядно підривають душпастирську власть, та порушив справу потреб і старався подати правні вказівки, як розв'язувати цю найболючішу справу всякого душпастирювання.

Другий реферат: „Світське апостольство, його догматичне узаasadнення й історичний розвиток“ виголосив о. Волод. Кармазин.

Подавши на вступі загальні вяснення що до початків Католицької Акції й світського апостольства, прелєгент опирає догматичне узаasadнення Католицької Акції на двох жерелах:

1) На науці, що Св. Дух наділює всіх християн даром — ласкою до активної участі в ширенню Божого царства.

2) На науці про Церкву як містичного тіла Христа.

Розмова Ісуса з Нікодимом (Ів. 3. 8), Апостольські Діяння (2. 4), (10. 44), (19. 6), Листи св. Ап. Павла (І. Кор. 14. гл.), Рим. (12. 6), св. Тайна Миропомазання, — це основи догматичної підстави світського апостольства. Кому Господь поручив благодать, хоче щоби була використана.

Опираючись на науці св. Апостола Павла (І. Кор. 12. 13), (Єфе. 4. 12) й св. Апостола Петра (ІІ. 2, 9), прелєгент виказав містичну звязь Церкви з Христом, головою і вказав на єдність вірних з видимим головою Церкви на землі, Намісником Христовим. Всі члени містичного тіла мають помагати собі в уздоровленню одного недужого члена. Тут

висказ св. Августина: „Коли до ноги вбється терня, чи очі з тої причини, що нога від них є найдалше, відмовляють помічі? Ніколи. Чоловік сяде, зігнеться, щоби пошукати очима терня з найнижчого члена. Подібно нехай кожний член тіла Христового доложить зусилля, щоби статися позиточним членом“.

Історичний розвиток Католицької Акції поділив прелегент на три періоди: 1) часи Христові, 2) апостольські, 3) поапостольські аж до нинішніх часів. Доказами з св. Письма і патрології змалював співпрацю мірян в апостольських і поапостольських часах. В середніх віках світське апостольство не мало потреби сильніше виступати, бо життя було в цілості майже виповнене Христовим духом. Квестія Католицької Акції стала знов актуальна, коли культура і наука підпали під вплив вибуялого індивідуалізму і лібералістичних течій. Вона являється нині знаком, на яким виписані слова: „in hoc signo vincemus“.

Третій реферат „Світське Апостольство і молодь“ виголосив о. др. Володимир Левицький.

Прелегент старався в першій мірі схопити душу нашої молоді, як інтелігентної, так і сільської. На канві найновішої історії нашого народу доказував, що молодь найсильніше відчула катастрофу, що нас стрінула на дорозі нашого історичного життя. Зясувавши сучасне психічне наставлення молоді, особливо інтелігентної, спинився над відношенням її до Церкви і духовенства та до старшого громадянства. Констатує, що наша молодь відноситься до Церкви позитивно, а Церква є одинока, що повинна пригорнути її до себе, огріти теплом християнської любови, гоїти рани й піддержати в змаганнях до досягнення кращого завтра Нації. Рівнож сільська молодь мусить стати предметом спеціальної опіки Церкви. Приготування молодих апостолів для Католицької Акції дасть найкращу противагу для побороення всіх розкладових течій, які як грізні бацилі кидаються передовсім нв душу молоді, щоби її деpravувати.

Четвертий реферат „Католицька Акція і старші“ виголосив о. Степан Фітьо.

За нами вже більше, як одно десятиліття праці й успіхів Католицької Акції в її сучасній формі в цілому католицькому світі, та в нас ми все ще шукаємо доріг і не можемо схопити ядра, вихідної точки — налагодження плянової праці. Сучасне завдання Католицької Акції та її середника світського апостольства замало спопуляризовані серед нашого загалу. Часто, самі духовні питають, що це таке Католицька Акція, чи світське апостольство. Тому першу частину реферату обняло докладне зясування обох цих понять. Подаючи суму практичних осягів та підготовчих праць, які вже зроблено на Заході, прелегент подав

практичні напрямні, як у нас, особливо в сільських парохіях, зорганізувати і вести Католицьку Акцію та як приготувати світське апостольство. Прелегент пристосував плян праці до сучасного зріжничкування старшого покоління відповідно до віку й сфери заінтересування. Рівнож узгляднув сталі форми життя, як: родина, рідня, громада, суспільство; суспільні організації, як: читальні, кооперативи та інші організації. Одним словом, все те, чим живе сучасне старше покоління, мусить стати предметом праці під кличем Католицької Акції та його середника — світського апостольства.

Відповідно до поділу, означеного в першій частині, друга частина реферату обговорювала практичний плян праці.

Суть її бачить референт в пляновості й тяглості. Головне завдання підготувати світських апостолів. Кандидатів має кожда парохія подостатком. Тільки *caveant consules...* Не вільно виховувати будучих „апостолів“ сект та апостазії.

Пятий реферат: „Світське апостольство в поборюванні безбожництва і сектанства“ виголосив о. Микола Марків.

Поняття безбожництва і сектанства містить у собі цілу скалю найрізніших відтінків. Роди безбожництва дуже численні і дуже субтельні своїми питомими ціхами. Безбожництво, як грізний чинник в боротьбі проти Бога, можна пізнати лиш там, де воно має повну спроможність ділання. В новім світлі ми бачимо його шойно в останнім десятиліттю на просторах нашої Батьківщини в царстві сатани. Між нашим народом є замітніші три його роди: 1) явний атеїзм, 2) індіферентизм і 3) сектанство. Референт стає на становищі, що сектанство тільки позірно є християнізмом. В нутрі це ячейки III інтернаціоналу, платні жидівсько-масонськими льожками. Безбожництво в своїй роботі як перший спосіб боротьби проти Бога уживає цькування на духовенство і роблення ненависти мітінговою дорогою. Відтак йде поширення безбожницької преси, часто розсиланої даром. Плян безбожників і сектарів однаковий. В другій части пролегент подав практичні вказівки поборювання обох цих язв у нашім народі. Одинцем цю працю дуже важко переводити, за те успішно можна поконувати при помочі світського апостольства. Рівнож радить не обмежуватись до самої дефензиви, але переходити й до офензивних методів поборювання.

Шестий реферат „Суспільне питання і наука Церкви“ виголосив о. Василь Пришляк.

Соціяльне питання, що особливо в повоєнних часах створило маси невільничого пролетаріату, творить окрему, але й вельми сумну картину в історії християнства. Христі-

янський світ, заобсорбований міжконфесійними конфліктами, не доглянув близької грози. Економічний лібералізм і модерний капіталізм, що відразу почали використовувати робітничу масу і робити з неї невільника, жорстоко використовуюваного, не стрінули протесту з боку провідників релігійного життя. Вони не доглянули, як у масі творились огнища суспільного невдоволення, як роздмухувався вогонь суспільної і класової ненависти. Вони не доглянули, як почала витворюватися соціалістична ідеологія, що на всіх полях почала змагати до перевороту. Підглянули це творці наукового соціалізму Маркс, Енгельс і Лясаль, що створивши сконкретизовану програму перебудови суспільного устрою, згорнули собі десятки мільонів робітничої маси, виповідаючи отверту війну релігії. Раз утрачену ініціативу не могло християнство так легко відзискати. Хоч дещо запізно, та з успіхом почала організуватись католицька протіакція. Баденський провідник католиків Don Buss 1837, архієпископ Могунції Кеттелер 1848 р., Gr. de Mun у Франції, Dr. Decurtins в Швейцарії були тими, що підготували появу славної енцикліки папи Льва XIII *Reverentiam* в 1891 р., що є усанкціонованням католицької думки про суспільне питання. За тим появилася енцикліка папи Пія X. *Et supremi apostolatus* 1903 р., що кинула клич „*Omnia instaurare in Christo*“ і поклати підвалини новому рухові католицької суспільної праці. — 1926 р. виходить „Суспільний кодекс“, що на основі християнського світогляду подає розв'язку пекучого суспільного питання. — Завершенням католицької соціології являється енцикліка папи Пія XI. *Quadragesimo anno* 1931 р. Прелегент подає докладний хід гадок енцикліки, а практичні вислови подає на основі пастирського послання австрійських єпископів з 1932 р., де точно подано, як примінити суспільне питання до Католицької Акції.

Семий реферат: „Католицька Акція і церковні брацтва“ вилословив о. дек. Зиновій Маркевич.

Прелегент розділив душпастирську працю на а) працю т. зв. офіціальну і б) індивідуальну. До першої причислив працю в церкві і школі, до другої контакт з парохіянами в їх приватнім і збірнім життю. До цієї другої причислив і працю при організації та веденню церковних брацтв. Перейшовши генезу брацтв, їх появу і першу організацію в початках та історичним розвою, спинився довше на сучаснім їх сталім вигляді. В з'ясуванні нинішнього стану на трапив на непоборимі труднощі. Докладної статистики бракує, але й ця офіціальна, яку подають нам шематизми, вказує, що в нас під цим оглядом хаос. Канонічно єрегованих є фактично тільки два брацтва. Давне Ставропігіяльне, нині без значіння, і брацтва Найсв. Тайн. За те під назву брацтв

втягнуто багато інших організацій церковних, від аскетичних до звичайних, свічкових. А що ця ділянка індивідуального душпастирства не унята в систематичну ділянку загального душпастирства і в поодиноких парохіях накопичено нераз цілий реєстр брацтв, — в інших нема ніяких і орієнтація в сучаснім їх стані дуже тяжка. Кождий парох веде брацтво, з яким запізнався при нагоді, або сам його створив. Переходячи з місця на місце, наче возить своє брацтво з собою. Чи їх всіх скасувати? Це булаб надто сміла операція. Прелєгент радить на разі виповнити їх змістом Католицької Акції, а щойно з часом еволюційною дорогою створити одно брацтво у всіх парохіях і згуртувати весь актив індивідуального душпастирства. Брацтвам радить передати всю харитативну ділянку в парохії. Та тут у справі реформи брацтв праця поодиноких душпастирів внесла би ще більше замішання і хаос. Зрештою тут може рішати тільки верховна церковна влада. Вона певно піде нам на зустріч, та ініціатива мусить вийти від нас.

Восьмий реферат „Плян нова праця в парохії“ виголосив о. дек. Василь Кулик.

Коли ходить о конкретний плян праці, то він мусить бути інший для міста, а інакший для села. В першім треба відзначити окреме місце для парохіяльної помічниці — в другім, себто для села остається душпастир і апостольство. Приноровлення нових метод душпастирювання це завдаток виграної і кінцевої побіди. Доривочна робота не може дати тревалих успіхів. Прелєгент подає подрібний плян праці. Загально бере два підподіли: а) богослуження в церкві, б) сходи́ни апостолів і розподіл праці для них. Для цього другого підподілу подає прелєгент в подробицях оброблений плян. За основу бере калєндарний розподіл: тиждень, місяць, рік. Відтак дає подрібний плян по місяцям, де відповідно до пори року та актуальних потреб і заінтересувань парохії маєтсья виконати відповідна праця. Нпр. а) січень — добра преса б) березень — сповідь дітей, що не ходять до школи, в) липень — опіка над доростаючою молодю... г) вересень — вписування у школу опущених дітей і т. д.

Окремо трактує прелєгент кождоразові випадки, як: а) розєднані супружжа, б) дикі супружжа, в) мішані супружжа.

Подав прелєгент також харитативну роботу, як: відвідини хорих, похорони убогих померших.

Пропаганда спільної молитви має стати завершенням світського апостольства в парохії.

II.

По кождім рефераті відбувалася дискусія. Завдяки практиці попереднього курсу, удалось опанувати техніку дискусії так, що використано в цілості час, на те призначений. Рівнож кожна дискусія оберталась коло проблем, порушених в данім рефераті. Хто буває на наших дискусіях, знає, як тяжко там за дисципліну. До того причинилися дуже багато і оо. референти, що точно держалися часу, визначеного для реферату.

Тому що дискусія виказала, які проблеми, заторкнені в рефератах, під сучасну хвилю найбільчіші, викликала ухвалення низки резолюцій, — заподаю хід найважливіших її моментів.

I. Реферат. Дискусія розвинулася в двох напрямках: а) як вести працю при освідомлюванню парохіян про високе достоїнство священничого уряду і б) як удержати правильний контакт з парохією, особливо в такій дразливій ділянці, як треби. При першій справі майже всі бесідники підносили конечність окремих проповідей про священство, його покликання Христом і його Божу службу (о. катих. Ліщинський, о. Пришляк, о. дек. Рицар, о. Федисин, о. Хабурський, о. Чорний, о. др. Юрик, о. інсп. Навроцький).

Довшу дискусію викликала справа требів. Цілий ряд бесідників, старших і молодших, старалися розв'язати цю, в нинішніх час дуже болючу справу, подавали свою рецепту розв'язки, та в висліді показалося, що з усіх рецепт одної спасаємої ніхто не всилі написати. Нпр. о. інсп. Навроцький радив завести, так як в Німеччині, уряд парохіяльних секретарів, о. др. Левицький радив взагалі скасувати грошові треби, а лишити в натурі, о. Чередарчук домагався одної норми для всіх, о. Дрелих радив лишити життю, хай воно само рішає...

У висліді згодженося полишити справу душпастирському благоразумію й любові ближнього.

II. Реферат. Тому що реферат був теоретичний, дискусія над ним не розвинулась.

III. Реферат. Цей реферат викликав живу дискусію. Тому що референт посвятив більше місця інтелігентній молоді, коло неї йшла головно дискусія. Всі бесідники станули на становищі, що мимо ухилів, що в спорадичних випадках робили вражіння ворожого наставлення до Церкви, ідеологія нашої інтеліг. молоді ані вірі ані Церкві не є противна і Церква покликана більш ніж дотетер молодю зайнятися, а навіть створити для неї варстати праці. — (о. Навроцький, о. Маркевич, о. Лиско, о. Кулик, о. Чередарчук).

IV. Реферат. Дуже жива дискусія вивязалася над другою частию реферату, де референт подав подрібний плян підготовки

світського апостольства. Дискусія йшла у двох напрямках: а) над розбудовою Кат. Акції і б) над підготовкою світських апостолів.

Другу точку обговорювали: о. Пришляк, що підніс потребу вишколення апостолів Кат. Акції для наших світських товариств і уміщення їх там, як виділових. О. Навроцький і о. дек. Маркевич вносять, щоби реферат цей видрукувати окремо і розіслати як програмовий, бо й між духовенством є ще багато таких, що не мають ясного погляду, що таке Кат. Акція і як її вести.

Дискусія покінчилась ухваленням резолюцій.

1) Виділ Тов. св. Андрея має постаратися, щоби до пів року в кожній парохії зорганізувати Кат. Акцію.

2) Кожний сусід має один одному помагати в цім ділі.

3) Утворити надбудову для цілого протопресвитерату при окружнім відділі св. Ап. Андрея.

V. Реферат. Дискусія над цим рефератом виказала деякі розбіжності в поглядах референта і дискутантів, всі однаковж годилися з цим, що небезпеки, яка вчаси вже зльокалізована, не можна легковажити. Більшість бесідників стало на становищі, щоби не ідентифікувати безбожництва з сектантством (о. Навроцький, о. Пришляк, о. Лиско). Ширша дискусія розвинулася над методами поборювання сектантства. Тому, що референт не подав докладного пляну, як сектантство поборювати, старалася цю програму виповнити дискусія. — О. Навроцький поручає тактику молитви, о. Тарнопільський і о. Чорний радять впливати через дітей, о. Кедринський поручає місії, о. Хабурський велич богослуження, о. др. Юрик працю в школі.

VI. Реферат. Тому що прелєгент основно вичерпав доступні йому в цій квестії жерела, дискусія більш занялася тим, як в сільських парохіях повести опіку над убогими і голодними.

VII. і VIII. Реферат. Тому, що оба реферати ідеольогічно тісно з собою вязалися, дискусію злучено разом.

Оживлена дискусія виринула над квестією українізації молитов і богослуження. Всі бесідники (о. дек. Маркевич, о. Хабурський, о. др. Левицький, о. кат. Ліщинський, о. Фітьо) годилися в однім, що народня мова може причинитися тільки до поглиблення релігійного життя в парохії. В справі організації брацтв о. Пришляк підносить konieczність підручника до ведення брацтв, обговорює справу уніфікації брацтв і організації Марійських Союзів. О. др. Юрик підносить красу нашої літургичної мови, о. Дрелих підносить браки катихизму.

На закінчення дискусії забрав слово о. Лиско, звязуючи всі реферати в їх ідеольогічну цілість і підносячи позитивні висліди курсу, та як вислід цілости дискусії предложив слідуочі резолюції, які одноголосно прийнято.

Резолюції:

Найважливіший задаток успішної душпастирської праці, це тісний контакт з парохіянами. В тій цілі поручається:

1) В кожній парохії оснувати діточий садок і забезпечити йому християнський провід.

2) В кожній парохії закладати „Марійські Дружини“, а де це неможливо, бодай Марійській Союз.

Слідусь 1, 2, 3, резолюція ухвалена при IV. рефераті.

3) Отці, зібрані на II. душп. курсах в Золочеві, вважають за конечно потрібну річ, щоби Т-во св. Ап. Андрея зарядило для всіх своїх членів місячну вкладку по 20 сот. на місячні цілі.

53 учасників розіхалися вдоволені й скріплені на душі. Слота, так перед, як і в часі курсів многих, що вже були зголосили свою участь, здержала дома. Прибули лиш ті, що могли скористати з залізниці та гостинців.

Використання й переведення в чин всіх гарних осягів сьогорічного курсу повинно бути найближчим завданням так Окружного Відділу Тов. св. Андрея в Золочеві, як і всіх оо. курсантів.

о. Степан Фітьо.

о. Д. П.

Соціалісти-радикали і духовенство

Шкідливий для релігії і духовенства вплив соціалістів-радикалів.

Теперішня українська соціалістично-радикальна партія, яка в скороченню пишеться У.С.Р.П., а перед 1921 р. називалася радикальною хлопською партією, розвинулася з драгоманівщини і була в ті часи страшною пошестю, що згангренувала нашу інтелігенцію, захопила більшу часть старшої молоді середніх шкіл і майже три четвертини студентів високих шкіл тай розкладала також і наше селянство. Однак по всесвітній війні (1919 р.) релігійність нашого народу, придушена Драгомановом, який був немов чорним духом для нашого народу, поборювана рівнож і його учениками, як Ів. Франком, Михайлом Павликом і іншими радикальними письменниками і діячами, віджила в нашім народі, навіть серед світської інтелігенції, і в нинішніх часах вже перемогла радикальщину, як видимо се н. пр. на університетській молоді. Коли перед світовою війною (1914 р.) не було ніякого окремого католицького товариства серед української університетської молоді, то тепер існує і дуже гарно розвивається укр. катол. това-

риство університетської молоді „Обнова“, яке все словом і письмом обстоює головні основи християнсько-католицької віри і моральности, а молодь під проводом свого українського католицького академічного душпастиря при церкві Св. Духа у Львові, приступаючи часто до св. Сповіді і св. Причастя і беручи участь в Службах Божих і проповідях в неділі і свята, вказує, що віра цієї молоді університетської є правдивою і живою, хоч, нажаль, лише менша частина до сього товариства належить. Також значна частина нашої гімназійної молоді, а також і з вселюдних шкіл належить до Марійських Дружин чи кружків Кат. Акції Укр. молоді (КАУМ і КАУД.), а також багато з української, колись радикальної інтелігенції відвернулося вже від радикалів (У.С.Р.П.), і покидає цю партію, переконавшись про руїницьку роботу на релігійнім а також національнім полі і працює навіть разом з українським католическим духовенством, на що можна навести чимало прикладів.

Над радикальщиною, якої ідеєю упоювались два українські покоління, тріумфує нині ідея христ. католическої Церкви. Однок і тепер українські соціалісти — радикали досить сильні і вони ще з більшим завзяттям, ніж давніше, підпомагані внутрішнім і заграничним партійним фондом, поборюють укр. католицьке духовенство.

У.С.Р.П. це внутрішній боляк на організмі українського народу, який треба лічити після засад Христової Науки. „Ми мусимо бути свідками“, як писав бл. п. о. Е. Ц., парох Настасова, укр. діяч і дослідник радикального руху на Поділлію перед світовою війною, „як радикали, рідні діти українського народу свою батьківщину Україну гірше найлютішого ворога розпинають“.

Соціалісти-радикали ширять ненависть між народом до духовенства, бо самі говорять: „війна між попівством і радикалами мусить бути, бо попівство представляє застій“, або: „як вогонь з водою, так радикали з попівством ніяк не погодяться“. На цю ненависть радикалів до духовенства, священники собі цілком не заслуговують, бо духовенство має для свого народу великі заслуги, бо піднесло його не тільки сповняючи душпастирські обов'язки на полі релігійнім, але також національнім, культурнім, економічним, і через удержування нашого народу в релігії після грецько-слов'янського обряду заховало його в Галичині від національної загибелі.

Виступати проти Церкви та духовенства вважають собі радикали за кличі своєї гордині. Їх преса, головний партійний орган У.С.Р.П., тижневик „Громадський Голос“ це немов вічний таран на нашу Церкву і на наше духовенство. Звуть себе радикали поступовими, але неслухняно, бо поступовим називається лише той, хто зробить в культурі

якийсь крок вперед, а не взад, хто буде, а не руйнує, а соціалісти-радикали ведуть у нас руйницьку роботу. І в інших народів Європи є соціалісти-радикали, але такої безнастанної лайки на священників, яких звуть укр. соц. радикали згідливо „попами“, „черевачами“, в інших європейських часописах не знайдемо, як це знаходимо в соц. радик. часописі „Громадський Голос“ і „Каменярі“.

Часть І.

А) Звідки походить назва: „соціалісти“ і „радикали“?

Українська соціалістично-радикальна партія в Галичині в скороченню „У.С.Р.П.“, що її емблемою є коса, серп, молот, плуг, після своєї програми „Право народу“ має на цілі завести соціалістичний лад на світі, щоби мовляв, була рівність між людьми, а також, щоби усунути з корінем, „*суп радиче*“, або як говориться також „радикально“ теперішній лад і ґрунтовно усунути кривду між людьми, щоби люди жили як рівні товариші без кривди, шахрайств і визиску, а не як вовки і вівці. Отсе програма У.С.Р.П. У.С.Р.П. має прапор і ленту барви червоної, так як усі соціалісти та комуністи, бо змагає до суспільного перевороту і усунення релігії в державах всіх народів і країв, а якщо воно не вдасться перевести після їх програми в дорозі конституційній, то змагати має У.С.Р.П. до перевороту навіть в дорозі революції (т. є в кривавий спосіб), як це зробили комуністи в б. Росії в році 1917. В цій статті хочу скритикувати передовсім марксіський соціалізм, а не соціалізм У.С.Р.П., хоч У.С.Р.П. вступила в зв'язь з усіми соціалістами Європи в році 1928, приєднуючись до другого соціалістичного Інтернаціоналу, бо У.С.Р.П. голосить соціалізм не марксіський, тільки так званий народницький, голошений М. Драгомановом та іншими, як про те згадується в брошурці, виданій У.С.Р.П.-ією під титулом „Проти хвиль“.*) Народницький соціалізм не вимагає конечно рівного поділу поля між селянами і не зносить приватної власности, допускаючи тим до нерівности між селянами, і ділячи її на селян-господарів, зарібників і наймитів, бо вони всі живуть з праці рук і спільно мають боротися проти пихварів, проти визискувачів, дідачів, фабрикантів і проти утиску з боку пануючої буржуазії; а марксіський соціалізм бере в оборону тільки робітників, головню по містах. Отжеж У.С.Р.П. не є

*) В останніх місяцях наші соціалісти-радикали вступили до спільного соціалістично-комуністичного „Людського фронту“, змонтованого московськими комуністами.

правдивою соціалістичною партією і неслухно присвоює собі назву соціалістів, бо допускає нерівність між працюючими селянами. У.С.Р.П. признає право до землі і зисків тільки тим, що працюють, а не працю визискують. Спільно тільки зі всіма соціалістами, вступаючи до II трудового інтернаціоналу, У.С.Р.П. висуває як найважливіше доманння — безплатне відібрання поля дідичам і духовенству на річ безземельних і малоземельних селян, розділ Церкви від держави, введення цивільних шлюбів, усунення науки релігії зі шкіл і ін.

Б) Як повстала в нас У.С.Р.П. (соціалісти-радикали)?

Наддніпрянський український діяч і письменник, Михайло Драгоманів (1845—1895) підчас своїх поїздок за границю навязав зносини з визначнішими українськими письменниками і публіцистами в Галичині, а іменно: з Іваном Франком, з Михайлом Павликом, Остапом Терлецьким та іншими, а ці під його впливом оснували під кінець 1880-их років українську радикальну партію в Галичині. Під впливом Михайла Драгоманова перейшов також Іван Франко (1856—1916) в суспільних змаганнях до радикального соціалізму і став одним з головних основників українського радикального стороництва 1890-их р.р. і горячим провідником суспільного і політичного радикалізму, на сторінках літературного журналу „Житє і Слово“, видаваного Ольгою Франко в 1890-ім році і в інших періодичних і неперіодичних виданнях; але пізніше став Іван Франко також співтворцем національно — демократичної партії. Поміж письменниками радикального напрямку, вихованими під впливом Мих. Драгоманова, визначилися в 1870-их р. р. Остап Терлецький (1850—1902) і Михайло Павлик (1853—1915). Формально основано радикальну партію 4. травня 1890 р. і в тім році почав виходити пресовий орган тієї партії „Народ“, в якому була проголошена партійна програма. В 1921-ім році починається віднова У.Р.П. (укр. рад. партії) яка переходить ідеологічну переміну. — До проводу приходять модні елементи під проводом (помершого вже) Льва Бачинського (адвоката в Станиславові) і теперішнього голови партії др. Івана Макуха. У.С.Р.П. підкреслює свій соціалістичний характер, намагається стати партією працюючих селян, робітників і працюючої інтелігенції. На чолі партії стоїть управа, зложена з 20 членів і секретаріят, зложений з 7 членів, голова: др. Ів. Макух посол до сенату, М. Матчак (б. посол до сойму) М. Вахнюк (б. посол до сойму) Матвій Стахів (редактор „Громадського Голосу“) та інші. Соціалістичним радикалізмом перенялася не тільки значна часть нашої української інтелігенції, але також майже одна четверта часть українського селянства

(після стану виборів до сойму і сенату). Під впливом їх радикального органу „Громадського Голосу“, котрий радше повинен називатися „Соц.-радикальний Голос“, бо більша часть селянства та інтелігенції (т. є. громади) не читає цього руїницького часопису. Соціалістичний радикалізм по селах і по містах поширився також через різні радикальні видання, як н. пр. 1) „Право народу або програма У.С.Р.П.“ 2) „Віра та громадські справи“. Мих. Драгоманова. 3) „Релігія, попи і радикали“ Ів. Франка й інші, як також через ворожу агітацію провінціональних провідників У.С.Р.Партії, яка захопила вже в деяких повітах (Рогащин, Збараж, Тернопіль Самбір, Станіславів, Товмач, Коломия, Богородчани) у свої руки провід у філіях „Просвіти“ а також в повітових Союзах Укр. Кооператив, рідношкільних, економічних і спортових товариствах „Каменярі“, і виключно через те поширила свій соціально-радикальний протицерковний вплив і по наших селах.

В) Як поширювався соціал-радикалізм по селах?

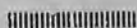
Сприятливий ґрунт до розширення радикалізму по селах подає, крім згаданих радикальних агітацій проти духовенства, ширених словом і письмом соц.-радикальною пресою, та провідниками У.С.Р.П., також теперішня нужда і велике безробіття, що панує не тільки по містах серед робітників і працюючої інтелігенції, але ще в більшій мірі по селах, а нужда ця і безробіття повстали в звязку з найбільшою досі господарською кризою (обезцінення рілних продуктів через гіперпродукцію, а через брак капіталів ставали безчинними деякі фабрики і оставали без роботи робітники фабричні по містах і селах). Соціалісти-радикали і інші явні і тайні вороги релігії і Церкви, як соціалісти, комуністи, селяроби і ін. намагаються конечно взяти у свій виключний монополь оборону робітників і селянської бідноти перед визискуванням з боку буржуїв-богачів, до яких і священиків зачисляють. Священики, як природні провідники свого народу, обовязані боронити його перед тими непрошеними його опікунами усіми силами і не лишати його на поталу ворогам релігії і Церкви. Змагання нашого духовенства в першу чергу, а також змагання нашої інтелігенції причинилися багато до матеріяльного піднесення нашого селянства, одначе загально не могли зарадити зuboжінню села. Вправді зросло через частинну парцеляцію фільварків і майже одної третини ерекціональних ґрунтів гр. кат. парохій число заможніших одиниць на селі, але число бідних, які не мали грошей на закупно поля в дорозі платної парцеляції, через те не маліло, але зростало; Тому зростав і антагонізм (со-

ціяльне питання) на селі між богачами (буржуями) і бідними (пролетарями), який звертався не тільки проти дідичів, але ще більше проти своїх священників, які посідають трохи більше поля від середно-заможних селян (по кількадесять моргів ерекц. поля). Поволі по світовій війні зникали давні добрі патріархальні відносини між парохом і парохіянами, з огляду на змінені повоєнні обставини, а саме: Давні приходства, в переважній частині ліпianки, понижені чи попалені в світовій війні, зістали тепер вже відбудовані переважно коштом проданого за виїмковим дозволом Митр. Ординаріату ерекц. (приходського) чи церковного поля в 1921—1926 рр. від 1927 р. Митр. Ординаріат заборонив продавати рекц. поле на відбудову приходств чи церков, а дозволив продавати лише церковне. По світовій війні появляються приходства муровані і вигідніше збудовані, а господарку на ерекц. полі, яка по війні становила майже одиноким певним покищо жерелом утримання священників і їх родин раціонально поправляли, звертаючи більше уваги на молочарство, садівництво і пасічництво, бо управа збіжжя не поплатувалася, особливо від 1930-го р. задля великої знижки цін. Ця отже раціональна господарка священників (хоч, на жаль, не всіх) через агітацію У.С.Р.П. викликувала велику зависть у селян, а майно парохів було сіллю в їх очах. Те все отже пособляло розширенню зависти, ненависті до священників, а тим самим радикалізму на селі. Нераз ученики вищих і середніх шкіл, селянські діти, виобразовані переважно за спонукою, а не рідко і за допомогою священників, пересякнуті впливами У.С.Р.П., приглядаючися нужді селян і життю і господарці священників на селі, замість вдячності і пошанівки для своїх добродіїв-священників, витворювали між селянами і священниками роздор. І так повстали і на селі перші соціалісти-радикали, що несли свою радикальну науку і спасення (радикальне) на село. Якщо часом якийсь школяр-гімназист, селянський син не зміг з якихнебудь причин добитись панського хліба, вертався на село і як такий, що, як то кажуть люди, „від хлопа відбіг, а до пана не добіг“, ставав тягарем родини і собі звертався з ненавистю та з завистю до того священника, котрий його заохочував, а може й допомагав в образovanню і ставав першим агітатором проти священника, проти Церкви та релігії. Також, коли якогось парохіянина за злі вчинки усунуто з церковного брацтва, або коли дяка, чи паламаря задля якихсь важних проступків усунуто зі служби при церкві, то потім вони з бувших помічників священника в ширенню релігійності в парохії ставали найзавзятішими соціалістами-радикалами, першими ворогами священника і піонерами в ширенню У.С.Р.П. на селі. Духовенству, яке в переважній частині позасновувало читальні,

кооперативи, кружки „Сільського Господаря“, „Рідної Школи“, позичкові каси, молочарні, спортові товариства „Луки“ і „Соколи“ т. п. і хочуть тепер соціалісти-радикали, де ще не видерли, видерти провід з його рук, а те їм, на жаль, подекуди вдається. Сільські радикали через устну та письменну агітацію провідників інтелігентів з У.С.Р.П. приводять навмисно людей на селі до конфліктів між ними і священниками, намовляючи людей до плачення за треби після мінімальної таки т. зв. йосиф. патенту, забороняючи притім приносити священникови всякі дарунки в натурі н. пр. кури до протоколів, виводів і т. п., або нераз відмовляють парохіян щоби зовсім не платили священникови за духовні функції, мовлячи: „Попови не належиться, він має поле, а не хоче ховати, поховай сам, не хоче дати шлюбу, сиди на віру, обійдеться без сього, от вигадки попівські“.

Деякі радикали на селі з нагоди конфліктів між парохом і парохіянами намовляють їх навіть і до переходу на латинський обряд, кажучи, що то все одно, бо там також один Бог і одна віра, або і на перехід на протестантизм чи кальвінізм, чи на яку не будь іншу секту. Такими агітаціями, ворожими священникам, стараються соц.-радикали поволі дійти до цілковитого скасування епітрахильних доходів на селі. Головною основою і одинокою надією будучого успішного розширення соц.-радикалізму для У.С.Р.П. є основані недавно по радикальних селах соц.-радикальні товариства молоді при читальнях під назвою „Каменярі“, які є союзами поступової молоді імени Драгоманова. Поступ в тих „Каменярів“ після науки М. Драгоманова, основника радикалізму, має основуватися на борбі з духовенством. Члени „Каменярі“ мусять здавати перед провідниками У.С.Р.П. іспит, головню з програми У.С.Р.П. і антиклерикальних кличів проповідників радикалізму Мих. Драгоманова, Ів. Франка і ін., щоби могли стати гідними і карними боекниками соц. радикалізму (У.С.Р.П.) на селах. Статут Тов. „Каменярі“ заборонює брати товариську участь в реліг. обрядах, а позволяє лиш приватно, наслідком чого є застрашаюча байдужність до реліг. обрядів між молодю. Так отже під впливом агітацій провідників У.С.Р.П., соц. радикального часопису „Гром. Голос“, устних агітацій по радикальних читальнях „Просвіти“ і в товар. „Каменярі“, з причини конфліктів за плачення тревів, з особистої урази до священників поодиноких парохіян н. пр. задля усунення від церк. служби за проступки, задля картання за невірство і неморальність деяких парохіян, а головню під впливом зависти, розширяється соц. радикалізм (У.С.Р.П.) по наших селах.

(Продовження буде).

Всячина

Св. Отець про події в Іспанії. Св. Отець Пій XI прийняв 14. ц. м. у Кастель Гандольфо, де перебуває на літнім відпочинку, коло 450 еспанських утікачів, в тому 4 єпископів і кількадесятя священників, та сказав до них довшу промову, у якій ствердив, що приїзд його синів, змушених втікати з Іспанії, спричинює йому біль, а рівночасно й радість. Св. Отець із зворушенням висказав свій подив для тих, що терпіли для імені Христа і пригадав слова св. Ап. Павла: „Ви моя радість і окраса“. Папа підкреслив, що ті терпіння причинилися до слави Божого Маєстату, так дуже погорджуваного в Іспанії та вінших краях, у хвилі, в якій гомонить нове воєнне гасло: Без Бога і проти Бога! — Думка про жахливі масакри, знищення і профанації в Іспанії викликає тяжкий біль у серці Св. Отця. Передусім огірчує Св. Отця думка про братовбивчу війну, яка розгорілася серед цього благородного народу. Коли війна є завжди щось жорстоке і енлюцьке, то що ж казати про братовбивчу війну, про яку говорять все нові вісти. — З усіх цих трагічних фактів випливають дуже важні науки. Перша з них стверджує, що в теперішній хвилі безпосередно загрожені самі підстави всякого порядку, культури й цивілізації. Релігійна рівнодушність, на жаль, не дає масам змоги зорієнтуватися в небезпеці. З другого боку провідники революційних сил стараються підступними способами притягнути на свою сторону мало підготовлених католиків, а роблять це в ім'я своєї сталої програми ненависти і знищення. Іншу науку дає факт, що коли ненависть тих ворогів спрямована головню проти католицької Церкви, так це доказ, що єдиною і справжньою перешкодою для руїнницького діла є християнська наука католическої Церкви. — Вкінці Св. Отець згадав про тих, що ганебно і жорстоко переслідують католицьку Церкву і візав усіх, щоби згідно з наказами християнської науки ставилися до них з любов'ю, милосердям і прощенням, та молилися за них, щоби їх серця відкрилися для прийняття правди, щоби вони вернулися до Св. Отця, який на них чекає. Їх поворот буде для нього найбільшою радістю і святом. На закінчення Св. Отець висказав надію, що незабаром на гарнім небі Іспанії заясніє веселка тревалого і певного мира, що принесе потіху всім терплячим та направить усі нещастя.

Лист Високопреосв. Митрополита Шептицького проти комунізму викликав дуже живий відгомін серед нашого, а то й чужого громадянства, а цей відгомін відбився в першу чергу на сторінках преси, української і чужої. Мовчанкою поминула це історичне послання одна тільки російська православна преса в Польщі. Цьому явищу нема що й дивуватися. Українська преса помістила послання пов-

нотою, або в головніших уривках. Цікаво підкреслити голос луцької „Української Ниви“, яка в 9 числі з 16. VIII. ц. р. дає ось таке свідоцтво Високопреосв. Митрополитові: *„Митрополит Шептицький є найзаслуженішою особистістю в українському громадянстві. Стоїть він понад особами, зрупами, партіями, будучи духовим провідником цілого народу. У загальних справах він дуже рідко забірає голос; колиж це має місце, свідчить воно про повагу біжучого моменту“*. — Це признання для Достойної Особи Митрополита тим цінніше, що походить від православних Українців. — Відтак „Українська Нива“ подає найголовніші уривки з тієї, як сама каже, „історичної відозви“ Митрополита.

Міністерство освіти проти коедукції. Польське міністерство освіти рішило занехати на майбутнє систему коедукції між шкільною молодю у вищих класах середніх шкіл. Ті обмеження мають бути пристосовані при видаванні нових концесій на закладання ліцеїв, що з найближчим шкільним роком мають заступити VII і VIII класи давніх гімназій. Міністерство не буде видавати концесій на коедукційні ліцеї. Це рішення міністерства дуже проблематичне, бо як зауваємо, з новим шкільним роком не можна буде закладати ліцеїв там, де нема гімназій, так що вони будуть відкривані при кожній гімназії, отже в них правдоподібно залишиться коедукція.

Ювілей львівського латинського архієпископа. В суботу 19 і неділю 20. вересня ц. р. обходив львівський латинський архієпископ Др. Бол. Твардовський 50 літний ювілей свого священства. Ювілей обходжено дуже урочисто. В ювілейні дні відбувся у Львові зїзд польських католицьких організацій, приїхало багато вірних з цілої львівської дієцезії (не знаємо, чому між ними було так багато греко-католицьких Українців; заманено їх до Львова м. ін. мабуть і дешевими коштами подорожі), в театрі „Різномудностей“ відбулася вистава Кальдеронової „Жертви св. Літургії“. В навечеря самого ювілею, себто в суботу вечором були освітлені деякі львівські костели і ратушева вежа. Ювілейне богослуження відправлено в новозбудованім костелі Матері Божої Остробрамської на Личакові, при численній участі духовенства. Спеціальний висланник св. Отця Msgr. Rascini відчитав відручне письмо папи до ювілята. По богослуженню вірні пішли походом на Марійську площу, де побіч статуї Преч. Діви зложили ювілятові заяви своєї відданости. В ювілейнім святі взяло участь 4—5000 людей.

Собор єпископів російської Церкви. В вересні ц. р. має відбутися собор єпископів російської православної Церкви на еміграції. Відбудеться він в Сремських Карлівцях, в Югославії. До Білгороду приїхав уже з Пекіну єп. Віктор, приїхав теж з Америки і перебуває тимчасово на Закарпаттю

ославлений архиеп. Віталій (Максименко). Головним предметом нарад має бути вибір нового предсідника архиєрейського собору і синоду російської заграничної Церкви, становище якого опорожнилося по смерті митр. Антонія. Найповажнішим кандидатом на це становище є заступник пок. митр. Антонія, архиеп. Анастасій, бувший митрополит Кишинівський.

Основання православної російської єпархії в Німеччині. Німецький уряд видав новий статут, що нормує правне становище православної Церкви в Німеччині. Уряд признав єпископа Тихона (Лященка), що резидує в Берліні, зверхником православних церков і парохій в Німеччині. Церков є під цю пору 37, а всіх православних біля 30 тисяч. Перед війною російські православні церкви в Німеччині, що їх зрештою було дуже небогато, були залежні від св. Синоду в Петербурзі, а уряд, зглядно цар були власниками будинків та інших церковних нерухомостей. По війні большевицький уряд робив старання, навіть через суд, заволодіти тими будинками, але німецькі суди відкинули большевицькі претенсії. Тепер правним власником маєтку православної Церкви в Німеччині сталося православне єпископство в Берліні. Єпископ Тихон признає над собою зверхність Карловацького Синоду, на чолі якого стояв померший недавно митроп. Антоній. З московським патріархатом, зглядно з його „містоблюстителем“ не удержує ніяких зносин.

Дня 30. серпня ц. р. єп. Тихон посвятив угольний камінь під катедральний собор в Берліні.

Часописи принесли перед німецьким урядом старання для основання окремої української православної парохії.

Жахлива статистика. Впродовж 18 літ на Соловках і по інших концентраційних таборах СРСР. згинуло 42.800 духовних осіб, поміж якими було 95 процент православних. Під цю пору перебуває в таборах 1200 священників і більше, ніж 200 єпископів.

Церковна статистика Москви. Варшавське „Слово“ подає, що в дні 1. квітня ц. р. було в Москві 98 православних церков, 2 католицькі, 1 лютеранська і 2 синагоги. Перед революцією було в Москві 1624 церков, каплиць і монастирів, 5 церков католицьких, 3 лютеранські і 6 синагог.

Велика релігійна маніфестація. Дня 14. ц. м. 150.000 комбатантів світової війни відбуло міжнародне паломництво до Люрд, а 45.000 приступило до сповіди і св. Причастя. По Сл. Божій о. Боржей, організатор цього грандіозного паломництва, виголосив проповідь, у якій пригадав, що паломництва б. військових до Люрд зачалися в 1934 році, у хвилі, коли зродилося переконання, що мир загрожений, та заявив: „Хочемо мира! Не віримо, щоби війна була суспільною ко-

нечністю. Хочемо мира, бо ми католики. Одначе мир вимагає співпраці всіх народів. Тому можемо тільки відкликатися до Божого маєстату, бо тільки Він може задоволити наші бажання”.

Сучасні катакомби. Кореспондент одного американського часопису помішує свої враження з релігійного життя в Мексику, де, як відомо, від кількох літ релігія люто переслідується. В Мексику, по словам кореспондента, росте свого роду „життя катакомб“. Більш чим 30 тисяч жінок потаємно займається навчанням катихизму. Тому що це строго заборонено, мусять вони уживати до цього всяких засобів, щоби тільки приспати чуйність ворогів віри. Священики перебувають в укритих місцях. Богослуження відправляються правильно в таких місцях, про які знають тільки втаємничені. Прсв. Евхаристійні Дари переховуються в тайних скринках у стінах і т. п. та розносяться спеціально певними особами для віруючих. Недавно в одній підземній печері відбулося рукоположення 20 католицьких священиків; вони працюють тепер в одязі сільських робітників при господарських роботах на селах.

Хрестоносний похід проти комунізму. Преса повідомляє, що Св. Отець Пій XI має видати нову енцикліку до цілого світа, у якій візве всі держави і народи до боротьби з комунізмом. Всі католицькі єпископи у всіх краях мають видати пастирські листи проти комунізму.

Секретар стану, кард. Пачеллі мав би відбутися подорож до всіх важніших європейських держав з метою — створити антикомуністичний фронт, при чому, одним з найважливіших етапів мав би бути Берлін. Бо Німеччина — по останнім пастирським посланню тамошнього єпископату, зібраного на конференції в Фульді, присвяченим не тільки внутрішнім справам, але також зростаючому наступови комунізму в цілому світі, що йде і на Німеччину із Сходу і Заходу, і по скінченні конгресі націонал-соціалістичної партії в Нюрнбергу, на яким впали дуже острі й рішучі слова в відношенню до світового комунізму, кермованого Москвою, — буде мабуть тією, біля якої формуватиметься політичний антикомуністичний фронт Європи, а може й цілого світу.

Поголоску про цю подорож кард. Пачеллія дементує на підставі інформацій, одержаних з ватиканських кругів, віденська „Reichpost“, яка подає, що в секретаріаті стану не заповіджено досі загалом ніякої заграничної подорожі кардинала-секретаря стану і не зроблено ніяких зв'язаних з тим дипломатичних приготувань. В кождім разі перед закінченням ватиканських ферій (св. Отець щойно вернувся з відпочинку в Кастель Гандольфо) не можна числити на рішальні під цим оглядом кроки в політиці Церкви. Зокрема здогади, будьто би кард. Пачеллі мав намір, поза загальними

міжнародними кроками, навязати спеціальний контакт з урядом Німеччини і в першій мірі зложити візиту в Берліні, треба признати рішучо за безпредметові і незгідні з становищем Церкви (напружені досі відносини міжн імецьким урядом і католицькою Церквою, ослаблені вправді останнім посланням німецького католицького єпископату, в якому єпископат підкреслює правдиво християнську лояльність католицького населення супроти держави, але одночасно щиро й отверто вказує на зростаючі перепони і труднощі в релігійнім і церковнім життю Німеччини, недодержування конкордату з Апостольським Престолом та на незаслужені тяжкі обвинувачення католиків; тому це напруження ще й досі не усунене).

З другого боку справджуються інформації про те, що св. Отець плянує далекойдучі кроки в ціли розбудження чуйности народів в поборюванню комунізму як найстрашнішого внутрішнього ворога нинішнього людства. Правдою є також, що в цій боротьбі з волі Св. Отця припадає Церкві визначна роля і що католики усіх народів і рас будуть ще виразніше візвані до живішої діяльності новою папською енциклікою і новими пастирськими посланнями єпископів цього світу.

І так Європа починає будитись та належно оцінювати загрозу більшовизму для цілого світу. До цього пробудження причинилися й самі більшовики. Їхня участь і фактична керма в кривавій братовбивчій війні в Іспанії, їх пляни й заговори у Франції, Бельгії, Португалії, Греції та в інших краях — виявили перед цілим світом, чого вони хочуть. Як довго більшовики „гуляли“ у своїм червонім царстві, гноблячи й виголодовуючи своїх ніби горожан, а фактично найчорніших невільників, та пускаючи у світ блахман про рай в СРСР, так довго Європа ставилася до них і до їх режиму байдужно, деякі держави навіть прихильно. Та Церква не переставала ніколи вказувати на смертельну небезпеку, яка загрожує світові і християнській культурі Європи від комунізму. І щойно тепер Європа, яка зачинає сама на власній шкірі закоштовувати благ реалізованих більшовицьких ідей, починає пробуджуватись із того сну, яким її була приспала більшовицька брехня і хитрощі.

„Червоні стрільці“. Як подає новий протибільшовицький часопис „Фронтом!“, комуністична партія доручила своїм ячейкам в Галичині творити тайком „червоних стрільців“. Деякі громадяни, що давніше мали звязки з комуністами, а нині ці звязки пірвали, одержали такі інструкції: В селі, де є трьох комуністів, що служили в війську, повинні вони знайти собі по двох помічників і вишколювати їх в орудуванні зброєю. Боева ячейка, зложена з 9 людей, має добути собі зброю. Таких „червоних стрільців“ зоргані-

зувало вже у Станиславівщині і Дробиччині. Крім того комуністична партія доручила своїм „червоним стрільцям“ переводити індивідуальний терор.

Супроти тієї плянкової роботи жидівської комуни по наших селах, наше духовенство мусить доложити усіх старань, щоби захоронити нарід перед цим черговим наступом большевиків.

Управитель Апост. Нунціатури у Львові. У звязку з ювілейним святом у честь львівського латинського архієпископа Твардовського приїхав до Львова о. прел. Альфред Пачіні, *chargé d' affaires* Апост. Нунціатури в Варшаві, щоби передати ювілятові лист Св. Отця. Користаючи з нагоди, о. прелат Пачіні відвідав гр. кат. Богословську Академію, її урядження, наукові робітні, бібліотеку і музей. Достойному Гостеві давав інформації о. рект. Сліпий.

Релігійної свободи в большевії нема. Всупереч постановам нової большевицької конституції (яка була видана, здається, тільки на експорт) і всупереч надіям, привязуваним до неї головню відносно релігії, показується, що на якусь релігійну свободу в большевії зовсім не заноситься, противно, там розпочалися нові переслідування тих, що спираючись на параграфах нової большевицької конституції, хотілиб скористати з заповідженої „релігійної свободи“. Під претекстом боротьби проти „шкідливого для держави використання свободи“ ГПУ арештує і без суду засудила священиків на заслання, осиротілі церкви, як уже „зайві“, місцеві совітські влади замикають і конфіскують їхні будинки на ціли різних совітських організацій, головном комсомолу. — В такій спосіб арештовано і заслано в останніх тижнях зпоміж православного духовенства понад 80 осіб в Москві, 110 в Ленінграді і 95 в Києві (процентом найбільше; видно що на Україні терор найбільше лютує). Коли по недавній смерті митр. Антонія в Югославії (бувшого київського) в православних церквах хотіли відправляти заупокійні богослуження, уряд це строго заборонив, а всіх учасників богослужень, відправлених приватно, в крузі давніх близьких приятелів покійного митрополита, арештовано, а священика, що посмів те богослуження відправляти, заслано на північ, себто на Соловки.

Як подає „*Osservatore Romano*“, большевицький уряд всіми способами поборює релігійну працю нечисленного духовенства, а передусім дуже бачно слідить за тим, щоби на територію ССРСР не діставались з заграниці релігійні видання. В останніх часах напр. деякі великі європейські наклади, що видають книжки релігійного змісту, а передовсім Бритійське Біблійне Товариство, запитали Москву, чи можна буде посилати на територію ССРСР біблію. Прийшла звідтам відповідь, що „принципіально так, але з виключенням біблій, виданих у мові: російській, українській і польській, привіз

яких на територію ССРСР безумовно заборонений; що торкається біблій, виданих в інших мовах, то їх можна ввозити до ССРСР, але тільки за спеціальною оплатою по 6 рублів від кожного примірника". Розуміється, що після такого вирішення посилка біблії до ССРСР виключена.

Таксамо радянський уряд не дозволяє на привіз церковно-богослужбових предметів, мотивуючи свою заборону тим, що ніхто з радянських громадян за цими предметами не питає. Але союз безбожників дістав дозволення на привіз із закорони 15 мільонів примірників книжок антирелігійного і безбожницького змісту.

Нову конституційну „релігійну свободу“ інтерпретував властивим собі способом на недавньому партійному зібранні в Москві ославлений народний комісар і шеф ГПУ Ягода. Пояснював він зібраним, що з заборонених релігійних „вольностей“ не впливає найменша небезпека для Радянців. Нова конституція — говорив — не має на меті „творити з ССРСР рай для попів“ і боротьба з релігією, цим „опієм для народу“, буде ведена далі. Радянський уряд — говорив далі — комісар Ягода — був у теперішній ситуації змушений поробити деякі уступки, однак боротьба за радянські ідеали не сміє бути понехана і світова революція мусить вкінці перемогти.

Нове чудо в Люрдах. Французький робітник Адольф Mortreaux був — як це рішили лікарі — в 90 відсотках інвалідом. Працював він в місцевості Bauvin в північній Франції, де впав жертвою нещасливого випадку на залізниці, внаслідок чого мав ушкоджений хребетний стовп і був зовсім неспосібний до праці; з великим трудом ходив він на мильнях (кулях). І ось удався цей нещасний робітник до Люрд в надії, що надприродна поміч поверне йому здоров'я. Коли його занурено в жерельну воду біля печери, відчув він, що в його організмі зайшла якась нагла зміна: він уповні виздоровів.

Льондонський „The Universe“ з 11. вересня ц. р. подає, що ця подія була стверджена лікарською комісією, як факт, що не дається вяснити ніякими силами природи. (КАП).

Знаменний голос. „La France Catholique“ поміщує на першій сторінці довшу статтю відомого католицького діяча, генерала de Castelnau п. з. „Протягнена долоня до еспанських большевиків“, у якій представляє небезпеку комуністичної пропаганди в Франції, яка прибирає щораз то інші форми і втискається навіть до католицьких кол (партія т. званих Chrétiens Revolutionnaires), та посуває свою нахабність до найогидніших публичних виступів (заінсценізована безбожниками і вільнодумцями в місцевості Garches маскарада, що мала представляти процесію і т. п.). Супроти ваги хвилі — пише ген. de Castelnau — французькі като-

лики повинні всі гуртуватися в рядах *Fédération Nationale Catholique*, яка переверотній акції комуністів протиставить ряди оборонців Церкви і держави.

Як бачимо, у Франції, хоч більшовики ще офіційно не рядять, а при владі там тільки їх твір і союзник „Людовий фронт“, зачинається те, що в СРСР впродовж 19 літ стало відбувається, себто: висмівання релігії, груба провокація релігійних почувань населення, а даліше і явне переслідування християн. Більшевицькі методи всюди однакові.

Свято Царя-Христа. Свято суспільного панування Христа-Царя, що є одночасно маніфестаційно-організаційним святом цілої Католицької Акції, припадає в цім році дня 25. жовтня. Будуть його обходити під гаслом: Христовий дух в школі і вихованню — підставою відродження народів“.

Ювілей єпископа. Дня 29. вересня ц. р. обходить могилівський архієпископ Едвард Ропп, що мешкає тепер у Варшаві, 50-ліття свого священства. Ювілят був єпископом Саратівським, Виленським, а по російській революції архієпископом могилівським. В 1919 році арештує його большевицький уряд, звідки на інтервенцію тодішнього апостольського нунція в Варшаві, Ахілля Ратті, — нинішнього Папи, вимінюють його разом із славним виленським апостолом, о. Фр. Мукерманом Т. І., за большевицьких провідників. Архієпископ Ропп, що кінчить 85-ий рік життя, відомий нам із різних унійних зїздів, на яких він ставився все прихильно до нашої Церкви і наших церковно-національних змагань.

Міжнародний конгрес католицької преси. Дня 24. вересня ц. р. розпочався в Римі II. Міжнародний Конгрес Союзу Католицької Преси (*Union Internationale de la Presse Catholique*). Цей зїзд католицьких журналістів відбувається рівночасно з 75-літнім ювілеєм ватиканського органу „*Ossevatore Romano*“ та з закінченням світової вистави католицької преси в Римі. На вступі учасники конгресу оглянули Світову Виставу Католицької преси в Ватикані. Пополудні розпочалися наради, попереджені зібранням управи Міжнародного Союзу Католицької преси і богослуженням, відправленим о. М. Gillet в церкві при Колетії *Angelicum*. В год. 17.30 розпочалося інавгураційне засідання промовою кардинала Пачеллі, на яким виголосили привіти представники поодиноких народів.

Нова радіостанція Ватикану. В найближчій часі має бути зміцнена надавча радіостанція у Ватикані. Крім того буде вибудована ще одна надавча станція, призначена спеціально для Південної і Північної Європи та для Далекого Сходу, якої сила буде п'ять разів сильніша від дотеперішньої станції.

Святкування ювілею Петра Скарги. Цього місяця відбувся у Варшаві з нагоди 400-ліття уродин великого польського патріота і проповідника, Єзуїта Петра Скарги, ювілейний зїзд польських публіцистів і католицьких діячів. На зїзді прочитано багато рефератів. Цікавий був реферат о. Яна Ростворовського Т. І. п. з. „Найважливіші вимоги католицизму в Польщі“, яких начисляє кілька: 1. Законом проголошене признання католицизму в Польщі релігією пануючою і державною. — 2. Узгіднення закону про подружжє право з вимогами Церкви. — 3. Установлення віроісповідної школи, а заки це наступить — збільшення числа годин релігії в школі і запевнення прихильного відношення учительства й шкільної адміністрації до католицької релігії. — 4. Зміна суспільно-господарського устрою в корпораційній дусі, оперта на папських енцикліках „*Reum novatum*“ і „*Quadragesimo anno*“, не накидвана з гори, але витворювана шляхом порозуміння поодиноких суспільних верств і політичних сторонництв. — 5. Ініціатива уряду на міжнароднім терені в справі належної розв'язки жидівської квестиї, від чого залежна релігійна, національна й економічна будучність Батьківщини. — Крім цього прийнято на конгресі отсі резолюції: „Зібрані на Скаргівськїм Конгресі постановляють ширити культ Скарги і поперти всіми силами заходи Єпископату перед Апостольським Престолом в справі беатифікації о. Скарги, стверджуючи, що це буде гарячим бажанням цілого громадянства. — Конгрес висказує кроваво і жорстко переслідуваній Еспанії, що по геройськи веде боротьбу в обороні віри, свою найбільшу симпатію і найглибший подив. — Зібрані на загальнопольськїм Конгресі Скарги постановляють усіми силами попірати академічну молодь у її праці над релігійним і господарським відродженням народу, через влекшування їй відчитової й організаційної праці, яка ведена буде на области цілої Польщі (із своїми „відродженськими“ рефератами ця молодь густо часто заганяється на чисто українські села, хоч ніхто їх туди не просить і не бажає — *наша завв.*), а також у її праці при закладанню і веденню безпроцентових кас. — Конгрес католицьких діячів і публіцистів осуджує діяльність „*Związk-u Nauczycielstwa Polskiego*“ як ворожу для католицизму, школи, народу і держави. Конгрес взиває всіх учителів й учительки, католиків, щоби покинули ряди цієї організації“.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. Тел. 14-78.

В Адміністрації „Ниви“ Львів, вул. Коперника 36

МОЖНА НАБУТИ:

Праці Богословського Наукового Товариства

які виходять під проводом о. проф. Дра Йос. Сліпого.

- T. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич (S. Josaphat Kuncevyč)
— матеріяли і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й.
Сліпий. Ст. 261. 8°.
- T. II. Dr. Jos. Slipyj: De principio spirationis in SS. Trinitate.
P. VIII + 120. 8°.
- T. III. о. Др. Спиридон Кархут: Граматика української цер-
ковно-слов'янської мови (Grammatica linguae ecclesiastico-sla-
vicae ucrainicae). Ст. XIX + 284. 8°.
- T. IV—V. Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел.
(Opera Ascetica S. Basilii Magni). — Пер. з грецького митроп.
Андрей Шептицький. Ст. XIV + 490. 8°.
- T. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катедри
Св. Юра у Львові (L'architecture de la Cathedrale de St. Ge-
orges a Leopold). Ст. 97 + XXX. 8°.
- T. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСБВ: Погляд на історію
та виховну діяльність СС. Василіян (Conspectus historiae
et opera paedagogica Sororum Ordinis Sancti Basilii M.).
Ст. 256. 8°.
-
- о. Йосиф Сліпий: Богословське Наукове Товариство і його
статути. Ст. 19. 16°.
- Богословське Наукове Товариство у Львові в першій
десятиліттю свого існування (1923—1933). Ст. 92. 8°.

Чи Ви замовили вже на Празник.

СВІЧКИ „КЕРОС“

Ні? Пишім таки зараз замовлення...